

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Saulius Slavinskas

**SAVANORIŲ UGNIAGESIŲ VEIKLOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOS
RESPUBLIKOJE: ANYKŠČIŲ RAJONO ATVEJIS**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Lekt.dr. Ligita Šarkutė

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

SAVANORIŲ UGNIAGESIŲ VEIKLOS ĮGYVENDINIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOJE: ANYKŠČIŲ RAJONO ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Viešoji politika (kodas 621L22008)

Vadovas

(parašas) Lekt. dr. Ligita Šarkutė
(data)

Recenzentas

(parašas) Doc. dr. Jolita Sinkienė
(data)

Projektą atliko

(parašas) Saulius Slavinskas
(data)

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų

(Fakultetas)

Saulius Slavinskas

(Studento vardas, pavardė)

Viešoji politika, (kodas 621L22008)

(Studijų programa, kursas)

Baigiamojo projekto „Savanorių ugniagesių veiklos įgyvendinimas Lietuvos Respublikoje: Anykščių rajono atvejis“

AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

20 17 m. sausio 9 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Sauliaus Slavinsko**, baigiamasis projektas tema „Savanorių ugniagesių veiklos įgyvendinimas Lietuvos Respublikoje: Anykščių rajono atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

TURINYS

Lentelės.....	5
Paveikslai.....	5
ĮVADAS.....	8
1. SAVANORYSTĖ UŽTIKRINANT VISUOMENĖS SAUGUMĄ.....	10
1.1 Savanorio ir savanorystės samprata.....	10
1.2 Savanoriavimas ir saugi bendruomenė	15
2. UGNIAGESIŲ SAVANORIŲ VEIKLA EUROPOS VALSTYBĖSE.....	20
3. SAVANORIŲ UGNIAGESIŲ VEIKLOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS IR ŠIOS VEIKLOS ĮGYVENDINIMO INSTITUCINĖ SISTEMA LIETUVOS RESPUBLIKOJE.....	25
3.1 Savanorių ugniagesių veiklos teisinis reglamentavimas.....	25
3.2 Visuomenės saugumą priešgaisrinėje srityje užtikrinančios institucijos.....	30
4. SAVANORIŲ UGNIAGESIŲ VEIKLOS ĮGYVENDINIMO ANYKŠČIŲ RAJONE ANALIZĖ..	36
4.1 Tyrimo metodika.....	36
4.2 Ugniagesių savanorių apklausos rezultatų analizė.....	37
4.3 Interviu rezultatų analizė.....	53
IŠVADOS.....	62
REKOMENDACIJOS.....	64
LITERATŪRA.....	65
ŠALTINIAI.....	68
1 PRIEDAS. Savanorių ugniagesių apklausos anketa.....	71
2 PRIEDAS. Interviu su Vygandu Kurkuliu klausimynas.....	76
3 PRIEDAS. Interviu su Rimantu Bilinsku klausimynas.....	77
4 PRIEDAS. Interviu su Daiva Tolušyte ir Stasiu Steponėnu klausimynas.....	78

LENTELĖS

1 lentelė. Priešgaisrinės saugos srityje veikiančios institucijos ir priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos.....	31
2 lentelė. Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų operacinio vadovavimo lygmenys.....	34
3 lentelė. Apklausoje dalyvavusių savanorių ugniagesių duomenys.....	37

PAVEIKSLAI

1 pav. Gaisrų skaičiaus Lietuvos Respublikoje statistika.....	32
2 pav. Priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos ir jų reagavimas į incidentus.....	33
3 pav. Pagrindinė darbovietė.....	38
4 pav. Dirba papildomą darbą.....	38
5 pav. Savanorių ugniagesių papildomo darbo pobūdis.....	39
6 pav. Teiginiai geriausiai apibūdinantys savanorijos atsiradimą.....	39
7 pav. Motyvai paskatinę tapti savanoriu ugniagesiu.....	40
8 pav. Gaisrus gesinančių savanorių skaičiaus vertinimas.....	41
9 pav. Kokiu principu savanoriai ugniagesiai dalyvauja komandos veikloje.....	41
10 pav. Dalyvavimas švietėjiškose akcijose priešgaisrine tematika.....	42
11 pav. Savanorių ugniagesių budėjimų namuose dažnis.....	42
12 pav. Budėjimų namuose skaičius.....	43
13 pav. Išvykimų į incidentus skaičius.....	43
14 pav. Savanoriai ugniagesiai gavo atlygį.....	44
15 pav. Savanorių ugniagesių požiūris į mokamų kompensacijų dydį.....	45
16 pav. Savanorio ugniagesio aprūpinimas apsaugos priemonėmis.....	45
17 pav. Kokia būtų įtaka komandos veiklai, jei savanoriai ugniagesiai būtų pilnai aprūpinti apsauginėmis priemonėmis.....	46
18 pav. Savanoriams ugniagesiams organizuoti mokymai.....	46
19 pav. Savanorių ugniagesių požiūris į turimų žinių gilinimą.....	47
20 pav. Mokomosios medžiagos kiekis savanoriams ugniagesiams pakankamas.....	47
21 pav. Savanorių ugniagesių žinių lygis švietėjiškai veiklai vykdyti.....	48
22 pav. Komandoje vedami praktiniai užsiėmimai su turima gaisrine technika.....	48
23 pav. Praktinių užsiėmimų dažnumas komandose.....	49
24 pav. Pakanka praktinių užsiėmimų su turima gaisrine technika.....	49
25 pav. Dalyvautų mokymuose, jeigu būtų pranešta iš anksto.....	50
26 pav. Geras savanoris gesinantis gaisrus.....	50
27 pav. Geras savanoris vykdamas švietėjišką veiklą.....	51
28 pav. Būdami savanoriais ugniagesiais jaučia moralinį pasitenkinimą.....	51
29 pav. Šeimos narių reakcija pranešus apie sprendimą tapti savanoriu ugniagesiu.....	52
30 pav. Tęstų savanoriavimo sutartį tokiomis pat sąlygomis.....	52
31 pav. Tęstų savanoriavimo sutartį, jeigu būtų nebemokomos kompensacijos.....	53

SUMMARY

Slavinskas, Saulius. *Implementation of Volunteer Firefighters Activities in the Republic of Lithuania: Case of Anykščiai District*: Master's thesis in Political Science / supervisor lect. dr. Ligita Šarkutė. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: 02 S.

Key words: volunteer, volunteer firefighter, fire-security.

Kaunas, 2017. 78 p.

In this Master's final project there implementation of volunteer firefighters activities in the Republic of Lithuania according the Anyksciai district situation is analyzed. Public safety is an important part of quality of life, so as the research showed sensitive reaction to the issues which are related to the protection of public security, as well as in fire safety. Volunteer firefighters' activity in the Republic of Lithuania is implemented recently and it is new and not analyzed area. Volunteer firefighters' are not a separate institution: it is part of the municipal fire services. The research problem is how the voluntary firefighters activities in Anyksciai district are implemented. Research object: implementation of volunteer firefighters' activities. The aim of research: to analyze the implementation of volunteer firefighters' activities in the Republic of Lithuania on the basis of Anyksciai district. Project objectives: 1. To discuss the concept of volunteers and volunteering and involvement of citizens in creating a safe environment. 2. To discuss the volunteer firefighters' operational aspects in the European countries. 3. To analyze the legal regulation of volunteer firefighters' activities and institutional system of these activities in the Republic of Lithuanian. 4. To carry out an empirical research of volunteer firefighters' operational implementation in Anyksciai district and to analyze results of this research. Research methods: quantitative research – survey, 18 volunteer- firefighters were interviewed; qualitative research – 4 semi-structural interviews were taken. Research results: The publicity of the volunteer firefighter activities in Anyksciai district is not sufficient which leads to deficiency of the volunteer firefighters participating in both fire control and specific educational activities. The activities of the existing volunteer firefighters are managed appropriately, sufficient funds are provided to maintain a number of volunteer firefighters and additional funds can be used for the supplies of the personal protection means. Almost all the volunteer firefighters are either the employees of the municipality Fire and Rescue Department or the statutory firefighters-rescuers. It has become clear that the impact of the compensation for the time served doing work predetermines other factors motivating the participation in the volunteer activities. The project structure is as follows: the first part deals with the concept of a volunteer and volunteering as well as the community involvement in sustainability of the safe environment; the second part reviews the activities of the volunteer firefighters in European countries; the third part observes the legal regulations of the activity of the volunteer firefighters and the institutional system of such activity in the Republic of Lithuania; the fourth part presents the methods of the research conveyed and provides the results analysis of the survey and interviews.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

1. Valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba – „Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas ir jam pavaldžios įstaigos.“ (*Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas Žin., 2002, Nr. 123-5518*).
2. Savivaldybės priešgaisrinė tarnyba – „biudžetinė įstaiga, kurios savininkė yra savivaldybė, arba viešoji įstaiga, kurios savininkė ar viena iš dalininkių yra savivaldybės taryba, įsteigtos gesinti gaisrus ir atlikti pirminius žmonių ir turto gelbėjimo darbus, taip pat vykdyti savanorių ugniagesių veiklos organizatoriaus funkcijas.“ (*Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas Žin., 2002, Nr. 123-5518*).
3. Priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos – „priešgaisrines gelbėjimo pajėgas sudaro Valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba, savivaldybių priešgaisrinės tarnybos, žinybinės priešgaisrinės pajėgos ir savanoriškos ugniagesių organizacijos.“ (*Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas Žin., 2002, Nr. 123-5518*).
4. Savanoris ugniagesys – „fizinis asmuo, kuris yra pasirengęs savanoriškai dalyvauti gesinant gaisrus ir (ar) aktyviais veiksmais atlikti kitą visuomenei naudingą veiklą priešgaisrinės saugos srityje, atitinka jam nustatytus amžiaus, sveikatos, bendrojo fizinio parengtumo ir kitus reikalavimus ir yra sudaręs rašytinę savanoriškos veiklos sutartį su savivaldybės priešgaisrine tarnyba ar kitu šios savanorių ugniagesių veiklos organizatoriumi.“ (*Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas Žin., 2002, Nr. 123-5518*).

IVADAS

Temos aktualumas. Jaustis saugiu viena iš pagrindinių žmogaus siekiamybių. Tą pasiekti padeda viešąjį saugumą užtikrinančių institucijų veikla. Daugelis šių institucijų pastaraisiais metais veiklą nukreipia į tai, kad į saugesnės aplinkos kūrimą skatina įsijungti ir pačią visuomenę, siekia, kad ji nebūtų tik pasyvia stebėtoja, o įsijungtų į veikiančią sistemą. Pats paprasčiausias būdas prisidėti kuriant saugesnę aplinką, nelikti abejingu ir matant ar turint įtarimų apie vykdomas neteisėtas veiklas pranešti institucijoms, tam tikrais atvejais gaunant finansinį paskatinimą. Tiesioginiu, fiziniu dalyvavimu užtikrinant viešąjį saugumą galima dalyvaujant policijos vykdomoje „Saugios kaimynystės“ programoje arba tampant policijos rėmėju arba tapti savanoriu ugniagesiu ir pagal savo galimybes dalyvauti užtikrinant priešgaisrinę saugą. Pagrindiniais veikėjais, užtikrinančiais priešgaisrinę saugą, nuo Lietuvos Respublikos nepriklausomybės paskelbimo išliko Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui pavaldžios įstaigos bei savivaldybių priešgaisrinės tarnybos. Savanoriai ugniagesiai netapo dar viena papildoma organizacija, dalyvaujančia užtikrinant priešgaisrinę saugą, o savo veiklą vykdo būdami savivaldybių priešgaisrinių tarnybų dalimi. Siekiant įteisinti savanorių ugniagesių veiklą tokia apimtimi, kokia ji dabar vykdoma, yra eile metų vykusių skirtingų nuomonių derinimo pasekmė, o įvertinti veiklos efektyvumą bus galima tik praėjus tam tikram laikotarpiui. Savanoris ugniagesys tampa lygiaverčiu partneriu statutiniams pareigūnams ar savivaldybių priešgaisrinių tarnybų ugniagesiams gesinant gaisrus bei valstybinės priešgaisrinės priežiūros pareigūnams vykdant švietėjišką veiklą. Koks bus savanorių ugniagesių indėlis į priešgaisrinę saugą, lems jų pasirengimas, aktyvus dalyvavimas bendruomenės veikloje.

Temos naujumas grindžiamas tuo, kad savanorių ugniagesių veikla Lietuvos Respublikoje pradėta vykdyti neseniai ir yra nauja, dar nenagrinėta sritis. Lietuvos mokslininkai priešgaisrinės saugos tematika nėra daug rašę, dažniausiai ji nagrinėjama kaip sudedamoji viešojo saugumo dalis įgyvendinant saugios savivaldybės koncepciją (Pitrėnaitė, 2011) ar priešgaisrinės pajėgos analizuojamos kaip sudedamoji civilinės saugos sistemos dalis ekstremalių situacijų atvejais (Survila ir Valickas, 2015). Galime paminėti magistro baigiamuosius darbus, Tamulynaitė (2007) nagrinėjo savivaldybių priešgaisrinių tarnybų veiklos problematiką ir perspektyvas, Šlapelytė (2011) lygino priešgaisrinės apsaugos sistemas ir jų pertvarką Lietuvoje ir Turkijoje, o žmogiškųjų išteklių valdymą statutinėje valstybės tarnyboje analizavo Sušinskienė (2010), remdamasi priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų pavyzdžiu.

Tyrimo problema. Kaip yra įgyvendinama savanorių ugniagesių veikla Anykščių rajone.

Tyrimo objektas. Savanorių ugniagesių veiklos įgyvendinimas.

Projekto tikslas: išanalizuoti savanorių ugniagesių veiklos įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje remiantis Anykščių rajono atveju.

Projekto uždaviniai:

1. Aptarti savanorio ir savanorystės sampratą bei piliečių dalyvavimą kuriant saugią aplinką.
2. Aptarti savanorių ugniagesių veiklos aspektus Europos valstybėse.
3. Išanalizuoti savanorių ugniagesių veiklos teisinį reglamentavimą ir šios veiklos įgyvendinimo institucinę sistemą Lietuvos Respublikoje.
4. Atlikti empirinį savanorių ugniagesių veiklos įgyvendinimo Anykščių rajone tyrimą ir išanalizuoti jo rezultatus.

Tyrimo metodai. Rengiant baigiamąjį magistro projektą naudoti šie metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, apklausa, interviu. Taikant mokslinės literatūros analizės metodą aptarta savanorio ir savanorystės samprata bei piliečių dalyvavimas kuriant saugią aplinką. Apžvelgtos institucijos, dalyvaujančios priešgaisrinės saugos užtikrinime bei aptarta savanorių ugniagesių veikla Europos šalyse. Naudojant teisinių dokumentų analizę buvo nagrinėjama, kaip yra reglamentuota savanorių ugniagesių veikla. Taikant apklausos metodą buvo apklausti Anykščių rajono savanoriai ugniagesiai, o interviu metu buvo apklausti priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus pavaduotojas Vygandas Kurkulis, buvęs Anykščių rajono ugniagesių tarnybos vadovas Rimantas Bilinskas, savanoriškos ugniagesių veiklos organizatorius rajone bei seniūnijų, kuriose veiklą vykdo savanoriai ugniagesiai, atstovai: Traupio seniūnė Daiva Tolušytė ir Skiemonių seniūnas Stasys Steponėnas.

Baigiamojo projekto struktūra. Baigiamąjį magistro projektą sudaro keturios dalys. Pirmojoje dalyje aptariama savanorio ir savanorystės samprata bei bendruomenių dalyvavimas užtikrinant saugią aplinką. Antrojoje dalyje apžvelgiama savanorių ugniagesių veikla Europos valstybėse. Trečiojoje dalyje nagrinėjamas savanorių ugniagesių veiklos teisinis reglamentavimas ir šios veiklos institucinė sistema Lietuvos Respublikoje. Ketvirtojoje projekto dalyje aprašoma atlikto tyrimo metodika, pateikiama apklausų ir interviu rezultatų analizė.

Projektą sudaro 78 puslapiai, 3 lentelės, 31 paveikslas, 4 priedai. Panaudoti 45 mokslinės literatūros šaltiniai ir 30 kitų duomenų šaltinių.

1. SAVANORYSTĖ UŽTIKRINANT VISUOMENĖS SAUGUMĄ

Šiame skyriuje aptariama, kas tai yra savanorystė, kuo ji skiriasi nuo kitų veikų ir kas jai yra būdinga. Apžvelgiami motyvai, kurie savanorius verčia nutraukti veiklą. Aptariama kokią naudą teikia savanoriavimas visuomenei ir pačiam savanoriui. Savanorio ir bendruomenės dalyvavimą saugumo užtikrinime.

1.1 Savanorio ir savanorystės samprata

Dabartinės lietuvių klabos žodynas savanoriui apibūdinti vartoja reikšmę „kas savo noru, neverčiamas imasi kokio nors darbo“. Savanorystė – tai vienas iš būdų spręsti visuomenės problemas. Savanoriškos organizacijos ir labdaringa veikla nuo seno buvo ir Vakarų, ir Rytų pasaulyje, todėl savanorystės ir filantropijos idėjos stipriausiai formavosi veikiamos dviejų šaltinių: graikų-romėnų filantropijos idėjų, teigiančių, kad kiekvienam reikia prisidėti prie bendros gerovės, aukštinančių meilę žmonijai ir judaizmo-krikščionybės labdaros idėjų, kuriose teigiama, kad reikia padėti skurstantiesiems ir kad geri darbai yra religinė priedermė ir kelias į išganymą. Šis dvigubas paveldas pradėjo religinę ir pasaulietinę savanorystės ir labdaros tradiciją (Brilliant, 1995, cit. Pivorienė, 2004). Gudžinskienė ir kt. (2013) pažymi, kad sovietmečiu krikščionybė, taigi ir pasaulėžiūra, teigianti meilę ir pagalbą artimui, buvo uždrausta. Tačiau reikia paminėti, kad tuo metu buvo „visuomeninis darbas“, tačiau ne visai savanoriškas. Tai buvo panašiau į mainus. Dažnai žmonės, išdirbę tam tikrą valandų skaičių, gaudavo poilsio dieną – tarsi atlyginimą iš valstybės už nuveiktą darbą. Antra vertus, toks „visuomeninis darbas“ neleido galutinai užmiršti savanoriško darbo idėjų. Tarybiniais metais savanoriškas darbas tebevyko parapijose, kur parapijiečiai padėdavo vienas kitam. Vėlesniais, sovietmečio laikais, buvo nemažai savanoriško darbo apraiškų, tačiau jis buvo susiaurintas iki pagalbos neįgaliesiems ir pirmosios pagalbos suteikimo mokymo. Taigi savanorystė Lietuvoje nėra naujas reiškinys, ji keitėsi tenkindama laikmečio poreikius. Po nepriklausomybės atkūrimo savanorystės raidą galima išskirti į kelis etapus: 1) nevyriausybinių organizacijų (NVO) veikla nuo 1994 metų; 2) 2004 metų atsivėrusios didesnės finansinės galimybės įgyvendinant Europos sąjungos remiamus projektus, bei plačiau populiarinama savanorija; 3) 2011 metus ES paskelbus Europos savanoriškos veiklos metais bei priėmus Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymą. 2011 metais Eurobarometro tyrimas parodė, kad tik 4 % šalies gyventojų savanoriauja, kai tuo metu Europos Sąjungos vidurkis 11% (30). Remiantis Butkuvienė (2005) ir Izokaitienė (2011) galima daryti prielaidą, kad įtakos turi tiek sovietinio laikotarpio paveldas, tiek esama Lietuvos gyventojų finansinė situacija. Telešienė (2015), vertindama socialinę gerovę, teigia, kad lietuviams būdingas „socialinio optimizmo trūkumas“, ypač kalbant apie Lietuvos perspektyvas (respondentai kiek optimistiškesni kalbant apie pasaulio perspektyvas). Socialinei gerovei svarbus piliečių aktyvus įsitraukimas, tačiau tyrimų duomenys rodo itin žemą formalios savanorystės lygį Lietuvoje. Lietuvos imčiai būdingas

vidutinis vietos žmonių paramos pajautimas, taip pat tik vidutiniškas artimumo kaimynystėje gyvenantiems žmonėms jausmas. Formalios savanorystės lygis Lietuvoje reminatis Eurobarometro duomenimis labai mažas. 76,4 % respondentų teigė, jog pastarųjų metų laikotarpiu niekada nebuvo įsitraukę į savanoriškų ar labdaros organizacijų veiklą.

Nevyriausybinesse organizacijose dirba palyginti nedaug žmonių, finansinių išteklių taip pat nepakanka. Todėl būtina kuo efektyviau panaudoti žmogiškuosius išteklius – savanorius, Jordan ir Ochman (1998) bei Brabazon ir kt. teigimu (2001), „savanoriškas darbas – tai galimybė kiekvienam, nepriklausomai nuo lyties, tautybės, religinių bei politinių įsitikinimų, amžiaus bei sveikatos panaudoti savo gebėjimus ir patirtį, realizuoti savo pomėgius, įgyti naujų žinių bei įgūdžių, susirasti naujų draugų, tapti reikalingu kitiems, gerai leisti laisvalaikį, įsitraukti į darbą ir dalyvauti visuomenės gyvenime, keičiant jį pagal bendruomenės poreikius“. Jonutytės (2007) teigimu, visuomenei savanoriško darbo prasmė ir naudingumas neturėtų kelti abejonių, tačiau daugeliui kyla klausimas, kas tie socialinio ugdymo veikėjai, savanoriškai teikiantys nesavanaudišką pagalbą bendruomenės nariams. Literatūroje pateikiami įvairūs savanorių ir jų veiklos apibrėžimai. Vienas jų, kad savanoriška veikla, pasak Kurapkaitienės (2013), tai „savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu“. Autorės Gedvilienė, Karasevičiūtė ir Trečiokienė (2010) savanorišką veiklą apibrėžia kaip „pelno nesiekiančią, be piniginio atlygio ir profesinę veiklą, kurią individai vykdo kaimynų, bendruomenės ar visuomenės labui“. Savanoriška veikla turi daugybę formų ir aprėpia tradicinę tarpusavio pagalbą bendruomenėje krizės atveju, taip pat sprendžiant konfliktus ir mažinant skurdą. Jų teigimu, savanoriška veikla apima vietines ir nacionalines pastangas, taip pat dvišales ar tarptautines programas, kurios vykdomos nepaisant sienų ribų. Savanoriai atlieka tuos darbus, kurie yra reikalingiausi tuo metu visuomenėje. G. Gedvilienė ir kt. (2010) išskiria tris kriterijus, kurie skiria savanorišką veiklą nuo kitų:

1. *Savanoriška veikla neužsiimama siekiant materialinės naudos, tačiau bet kuriam savanoriškai dirbančiam asmeniui turi būti atlyginamos su savanoriška veikla susijusios išlaidos.*

2. *Paremta laisva valia. Laisva valia yra savanorystės pagrindas, tačiau savanoriškai dirbantys asmenys retai tai daro visiškai savanoriškai: paprastai, kad atliktų šią veiklą, jie patiria kitų spaudimą, be to, jie gali tai daryti skatinami jausmo atlikti socialinę pareigą. Tačiau šis kriterijus padeda atpažinti tikrąją savanorišką veiklą nuo situacijų, kuriose tiksliai išoriškai verčiama individus tai daryti.*

3. *Duoda naudą ne tik savanoriams, bet ir trečiajai šaliai. Šis kriterijus padeda atskirti savanorišką veiklą nuo laisvalaikio užsiėmimų.*

Pastaruoju laiku Lietuvoje prigyja ir nauja žodžio „savanoris“ reikšmė – tai žmogus, laisva valia atliekantis visuomenei naudingą darbą ir neimantis už tai piniginio atlygio. Autoriai pabrėžia, kad savanoriška veikla nelaikomas darbas, atliekamas giminaičiams, draugams ir pažįstamiems. Tokia

nuostata galioja tik savanoriškos veiklos pradžioje, nes vėliau savanoriai paprastai tampa pažįstamais ir draugais, o kartais ir giminaičiais. N. Kurapkaitienė (2013) teigia, kad savanoris – tai asmuo, laisva valia pasirinkęs skirti savo laiką ir jėgas visuomenei bei jos reikmėms, nesiekdamas sau finansinės naudos. G. Gedvilienė ir kt. (2010) savanorį apibrėžia kaip žmogų, kuris savo veikla paremia organizaciją (dalį laiko skiria visuomeniniams tikslams). „Savanoris – tai asmuo, laisva valia visuomenei atliekantis naudingą darbą ir neįsipareigojęs organizacijai naryste; tai ne narys ar praktikantas – tai žmogus laisva valia atliekantis visuomenei naudingą darbą ir neimantis už tai piniginio atlygio“, teigia autorės. Remiantis Jordan ir Ochman (1998) mintimis, savanorį galima apibūdinti kaip asmenį, laisva valia aukojantį savo laiką kitų žmonių labui, nesitikintį už tai atlygio, tačiau siekiantį asmeninio tobulėjimo, įgyjantį patirties bei gaunantį dvasinės naudos, kuria dalijasi su bendruomene bei prisiimantį atsakomybę už savo veiklą. Savanoriu vadinamas asmuo, dirbantis kitiems, bet ne sau ar savo šeimos narių labui. Jis dirba savo valia, nesitikėdamas atlygio, ir savo veikla paremia organizaciją, t. y. priklausymas organizacijai reiškia buvimą savanoriu. Anot T. Brabazon ir kt. (2001), savanoriu gali būti bet kuris subrendęs ir sąmoningas žmogus, atsakingas ir galintis skirti šiek tiek savo laiko bei gebėjimų užduočiai atlikti. Daugelis nevyriausybinių organizacijų tikisi, kad savanoriai, kurie bus atviri, jautrūs, pakantūs, sugebės dirbti komandoje, turės profesionalų požiūrį į darbą bei didelį norą jį dirbti ir, be jokios abejonės, dirbs darbą be piniginio atlygio. Tačiau dažniausiai savanoriauja Jonutytės ir Bitino (2000) teigimu „didžiausią savanorių skaičių sudaro jauni žmonės, kurių savanoriškos veiklos pasirinkimui daro įtaką skirtingi motyvai“. Tyrimų analizė parodė, kad savanorius darbui socialinei veiklai labiausiai motyvuoja šie poreikiai: bendravimo siekimas, patirties kaupimas, asmenybės tobulėjimas, altruizmas ir noras prasmingai praleisti laisvalaikį. Jaunimo įsitraukimas į savanorystę yra skatinamas štai Europos Komisijos Pirmininkas J. C. Junckeris 2016 m. rugsėjo 14 d. pranešime teigė: *„Europos Sąjunga taip pat gali padėti kurti galimybes jauniems žmonėms. Europoje yra daug visuomeniškų pažiūrų jaunų žmonių, norinčių prasmingai prisidėti prie visuomenės reikalų ir padėti parodyti solidarumą. [...] Esu įsitikinęs, kad reikia daug daugiau solidarumo. Tačiau taip pat žinau, kad solidarumas turi būti savanoriškas. Jis turi būti nuoširdus. Jis negali būti priverstinis. [...] Ta pačia dvasia šiandien Komisija siūlo sukurti Europos solidarumo korpusą. Jauni žmonės iš visos ES galės savanoriškai siūlyti savo pagalbą ten, kur jos labiausiai reikia, kad būtų galima reaguoti į krizines situacijas. Savanoriškai stodami į Europos solidarumo korpusą, šie jauni žmonės galės plėtoti savo įgūdžius ne tik gauti darbo, bet ir neįkainojamos žmogiškosios patirties“* (2016). Prie korpuso gali prisijungti bet kuris Europoje gyvenantis, jaunesnis nei 30 metų amžiaus asmuo, nesvarbu, kokia jo kilmė ir ar šiuo metu jis studijuoja, mokosi, dirba, ar ne. Įdarbinimo galimybių turėtų būti siūloma įvairių profilių asmenims: nuo mokyklos nebaigusių asmenų iki aukštojo mokslo įstaigų absolventų, kurie galbūt jau turi darbo patirties.

Savanorystė turi dvigubą prasmę, teigia Sakalauskas ir Nikartas (2012): viena vertus, savanoriška veikla leidžia be didesnių lėšų įgyvendinti socialines užduotis, įveikti išskylančias socialines ir organizacines problemas, kurių išspręsti be savanoriškos veiklos kartais netgi neįmanoma. Nors už savanorišką veiklą materialiai neatlyginama, tačiau dažnai didesnė ir kitu pagrindu grindžiama motyvacija duoda didelės ir ilgalaikės patirties bei naudos patiems savanoriams, kurios įgyti kitais būdais taip pat neįmanoma. Jie pažymi, kad pastaroji savanorystės prasmė suvokiama kaip tam tikra nauda patiems savanoriams. Vėliau ji įgyvendinama ir kaip socialinės, ir kaip asmeninės naudos rezultatas. Kitaip tariant, savanorystės metu įgyta patirtis ir įgūdžiai „tampa ne tik asmens socialiniu kapitalu, skatinančiu tolesnę asmeninę raidą, bet ir laimėjimu visuomenei“ Sakalauskas ir Nikartas (2012). Kita vertus, autoriai nurodo, kad savanoriška veikla negali būti atskirta griežta riba nuo „profesionalios – komercinės veiklos“ (kaip pavyzdį pateikdami daugelyje Vokietijos vietovių suburtas savanoriškas gaisrininkų organizacijas, kurių nariai yra apmokyti ir esant reikalui suburiami gaisrams gesinti). Lietuvoje tokiu pavyzdžiu galime laikyti karius savanorius. Vasiljevas (2015) nurodo, kad „kariai savanoriai įsipareigoja nenuolatinei karo tarnybai kariniuose vienetuose, o civilinėje aplinkoje paprastai turi kitą pragyvenimo šaltinį“, o kariniuose mokymuose per metus privalo dalyvauti ne mažiau kaip 20 ir ne daugiau kaip 50 dienų. Pastovaus atlyginimo už tarnybą karys savanoris negauna, tačiau gauna piniginę kompensaciją už tarnybos dienas. Europos jaunimo portale pateikiama informacija, kad Jungtinių tautų savanoriai paskyrimo metu taip pat gauna įvairios paramos, pvz., mėnesinę išmoką gyvenimo išlaidoms padengti, metines atostogas ir apdraudžiami sveikatos draudimu.

Vasiljevas (2015), apžvelgdamas karių savanorių apsisprendimą nutraukti tarnybą (palikti savanorių gretas), išskiria – karių negebėjimą suderinti tarnybos savanorių pajėgose su darbu. Kitos svarbios priežastys, verčiančios mąstyti apie tarnybos pabaigą – asmeninių gyvenimo aplinkybių kaita (negebėjimas suderinti tarnybos su įsipareigojimais šeimai, gyvenamosios vietos keitimas, emigracija), per menkas atlyginimas. Šimkus (2015) pamini, jog savanoriai daug mažiau priklauso nuo organizacijos, kuriai skiria savo laiką, negu darbuotojai, kurie čia užsidirba atlygį. Paprastai savanoriai gana lengvai ir patirdami mažiau nepatogumų gali palikti organizaciją ir ieškoti palankesnių perspektyvų. Ražanauskaitė (2011) nurodo, kad „savanorių ir nevyriausybinių organizacijos sąveikai būdingas „medaus mėnesio“ efektas: trumpiau savanoriavę studentai jautė didesnę pasitenkinimą veikla, o ilgiau savanoriavę studentai susidūrė su rutina, nuoboduliu, jautė, kad socialiniai darbuotojai nutolo“. Tam tikrą trintį tarp savanorių ir profesionalų išvelgia Kurapkaitienė ir Sadauskas (2013) sakydami, kad savanorystė papildo profesionalų veiklą naujomis idėjomis, ištekliais, leidžia suasmeninti klientui teikiamą pagalbą ir nepaisant visuotinai pripažįstamo savanorių indėlio į socialinių paslaugų teikimą, tarp jas teikiančių profesionalų ir savanorių dažnai kyla įvairių įtampų. Tuo tarpu Haski-Leventhal ir McLeigh (2009) „savanorių ir profesionalų (profesionalą suprantame,

kaip gaunantį atlygį už savo veiklą) buvimas šalia verčia pastaruosius pasitempti ir atlikti savo darbus dar geriau“.

Taigi norint, kad savanorių veikla greitai nenutrūktų, kaip teigia Jonutytė (2006), būtina „profesionali savanorių vadyba, kurią turėtų vykdyti specialiai tam pasirengęs koordinatorius. Jis turi derinti paslaugos gavėjų, organizacijos ir savanorių poreikius, kurti pozityvią darbo atmosferą, užtikrinti geras darbo sąlygas, apibrėžti savanorio veiklos uždavinius ir įsipareigojimus, teikti visokeriopą paramą savanoriškos veiklos metu“. Pagrindiniai sėkmingo darbo su savanoriais principai yra šie: veiklos prasingumas, organizacijos lankstumas, savanorių parengimas ir parama veiklos metu, pasiekimų pripažinimas. Apie sėkmingą darbą su savanoriais Tamutienė ir Šimkus (2012) pateikia tokias išvadas apie nevyriausybinės organizacijas, kurios „išlaiko ilgalaikius savanorius, savo valdymo procese pirmiausia gerai išstudijuoja savanorio motyvus, juos apmoko ir atrenka, nuolat palaiko, pripažįsta ir viešai įvertina jų veiklą“. Savanoriškos veiklos nutraukimo atveju, ypač jei tai ne asmeninės, o organizacinės priežastys, stengiasi tokias priežastis pašalinti. Teigiama, kad savanoriška veikla yra rekomenduojama visose bendruomenėse ir gyvenimo stadijose kaip skatinanti tikėjimą, pozityvų gyvenimo būdą, pailginanti gyvenimo trukmę, gerinanti fizinę ir psichinę sveikatą. Žmonės net atrodo laimingesni skirdami savo laiką, o ne pinigus vykdomai veiklai. Savanoriška veikla suteikia galimybę palikti žymę visuomenėje ir tapti jos dalimi.

Haski-Leventhal ir McLeigh (2009) atliktas tyrimas parodė didelį savanorių ugniagesių bendruomeniškumo jausmą ir norą tarnauti bendruomenei, matyti ją klestinčią. Vidrevičienė ir Žukovskis (2010), nagrinėdami savanorišką kaimo bendruomenių veiklą, išskiria jos svarbą teigdamas, kad taip yra skatinami kaimo gyventojų ryšiai su platesne visuomene, padedant jiems integruotis, didinanti visuomenės stabilumą. Vienas iš sėkmingos kaimo bendruomenės veiklos principų turėtų būti tas, kad bendruomenės turėtų būti atviros, mokytis iš patirties, pajėgios prisitaikyti prie pasikeitusių gyvenimo sąlygų, lanksčios bei imlios naujovėms. Tai lengviausiai pasiekama, kai bendruomenės narius sieja tos pačios vertybės, nariai vieni kitais pasitiki ir aiškiai supranta vietos bendruomenės veiklos tikslus. Sakalausko ir Nikarto (2012) teigimu, savanorystė kiekvienoje socialinėje srityje (tvarkant aplinką, dirbant su vaikais, žmonėmis, turinčiais negalią, benamiais, organizuojant įvairius renginius, taip pat savanoriškai dirbant su (buvusiais) nuteistaisiais) suformuoja tam tikrą jautrumą ir kompetenciją žmonių grupėms ir reiškiniams, su kuriais susiduriama – žmonių skurdui, gamtos užterštumui, vaikų, migrantų ar buvusių kalinių elgesiui ir pan. Savanorystė skatina atsisakyti stereotipų, išankstinių nuostatų, leidžia užčiuopti gyvenimo daugiaprasmiškumą, daugialypiškumą, atpažinti kiekvieno žmogaus vertę. Saisan ir kt.(2013) teigia, kad savanorystės „nauda yra milžiniška pačiam savanoriui, jo šeimai ir bendruomenei“. Tinkamas savanoriavimo pasirinkimas gali padėti susirasti draugų, išmokti naujų įgūdžių ir netgi gali suteikti pranašumo karjere. Šimkus ir Brusokas (2015) teigia, kad savanorystė yra „laisvalaikio forma, nes tai

nepriverstinė veikla siejama su laisvu įsipareigojimų vykdymu“. Savanorystė, kaip laisvalaikis, yra sudėtingas užsiėmimas, kuris įgalina žmones ieškoti asmeninės prasmės ir tapatumo, tyrinėti savo poreikius, interesus, socialines ir politines vertybes. Tai veikla, pasižyminti planavimo procesu ir dideliu įsitraukimu. Autoriai pažymi kad, remiantis atliktu tyrimu, galima teigti, kad savanoriai patenkina savo poreikius, turi saviraiškos, tobulėjimo galimybę, savanorystė suteikia emocinę, socialinę gerovę, o tai yra savanorių pasitenkinimas gyvenimu. Tai parodo, kad savanorystė turi teigiamą poveikį savanorių gyvenimo kokybei. Jonutytė ir Rekis (2009), atlikę jaunųjų savanorių motyvų analizę išryškino saviugdą poreikį. Savanoriai į nevyriausybines organizacijas ateina tiksliai, turėdami saviraiškos, specifinių žinių įgijimo ar pagalbos kitiems motyvus. Saviugda praktinėje veikloje mokinių siekis. Patraukliausios saviugdą formos jauniems savanoriams yra savarankiškas domėjimasis pasirinkta problema, dalyvavimas renginiuose bei bendradarbiavimas su specialistais. Išryškėjo sąsajos tarp mokinių saviugdą tikslų ir praktinės veiklos patirties. Šios formos dažniausiai turi pakankamai platų veiklos spektrą, todėl saviugda nevyriausybiniuose organizacijose yra visapusiška, jos kryptis ir ugdymosi intensyvumą reguliuoja pats savanoris, pasirinkdamas veiklą ir prisiimdamas atsakomybę.

1.2 Savanoriavimas ir saugi bendruomenė

Saugumas – tai visuotinė tarpdisciplininė problema, kurią nagrinėja įvairios mokslo šakos. Bakanauskienė ir Brazaitytė (2014) cituoja Maslow (1943) poreikių hierarchijos sampratą, kurioje jis nurodė, kad saugumo poreikis yra vienas iš svarbiausių, norint užtikrinti asmenybės raidą. Patys pirmieji ir stipriausi yra fiziologiniai poreikiai. Po jų – saugumo poreikis. Tik patenkinus šiuos poreikius, svarbūs tampa aukštesnieji poreikiai: meilės ir priklausymo, pasitenkinimo savimi bei saviraiškos. Saugumo jausmas yra vienas pagrindinių veiksmų, siekiant užtikrinti nuoseklų asmenybės ugdymą. Žmogų supanti erdvė, kitaip tariant, daiktinė aplinka, daro labai didelę įtaką kasdieniam gyvenimui, veikia psichologinę būseną. Žmogus yra jautrus erdvei, kuri jį supa net pačiose elementariausiose gyvenimiškose situacijose.

Bendruomenių saugumas – viena iš svarbių Lietuvos mokslininkų tyrimų temų. Tačiau jis dažnai analizuojamas sociologijos, kriminologijos, psichologijos, sveikatos mokslų požiūriu tiriant konkrečią (ne)saugumo sritį ar konkretų aspektą. Tuo tarpu saugios savivaldybės, kaip įvairias (ne)saugumo sritis integruojančios koncepcijos, kūrimui ir plėtrai Lietuvoje skirtų vadybos ir administravimo srities mokslo darbų pasigendama. Dar daugiau – saugios savivaldybės koncepcijos Lietuvai sukūrimo idėja ir pirmieji darbai atlikti ne mokslininkų, o praktikų. Vidaus reikalų ministerijos iniciatyva 2011 m. vasario mėn. LR Vyriausybės nutarimu patvirtinta Saugios savivaldybės koncepcija (Saugios savivaldybės koncepcija, 2011), kuria siekiama didinti savivaldybių vaidmenį ir gebėjimus gyventojų saugumo stiprinimo srityje. Koncepcijoje suformuluotos kryptys, ką rekomenduojama atlikti kuriant

saugias savivaldybes, bet nepateikti detalesni siūlymai, kaip tai atlikti. Šio straipsnio tikslas – suformuoti Lietuvos savivaldybių funkcionavimo specifiką atitinkančias priemones saugioms savivaldybėms kurti ir plėtoti.

Petrėnienė (2011) teigia, kad „gyventojų saugumo užtikrinimo priemonių kūrimo ir diegimo sėkmę tam tikroje teritorijoje lemia ne tik formalių institucijų veikla šioje srityje, bet ir socialiniai, kultūriniai konkrečios visuomenės veiksniai. Todėl svarbu vykdyti ne tik valstybės lygmens ilgalaikes programas, bet siekti, kad saugumo problemos aktyviau ir didesne apimtimi būtų sprendžiamos savivaldybių lygiu“.

Saugios savivaldybės kūrimas ir plėtra padėtų standartizuoti saugumo klausimų sprendimą savivaldybės lygmenyje ir sudarytų prielaidas laiku pastebėti saugumo problemas ir operatyviai reaguoti į pokyčius. Tai – viena iš šiuolaikiškų priemonių skatinanti sutelkti valstybės, vietos savivaldybių ir bendruomenių pastangas bendromis jėgomis stiprinti gyventojų, turto ir aplinkos saugumą. Viena iš svarbių savivaldybės saugumo stiprinimo problemų – į šią veiklą per mažai įsitraukusi vietos visuomenė. Todėl vienas iš svarbių saugios bendruomenės kūrimo uždavinių – didinti gyventojų vaidmenį kuriant saugesnę aplinką. Tam reikalinga užtikrinti geresnį gyventojų švietimą ir informavimą apie saugumo būklę, jos kaitą, veiklą ir jos rezultatus bei skatinant gyventojų aktyvumą, įtraukti juos į saugumo srities sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesą.

Analizuodama Lietuvos ekstremalių situacijų valdymo sistemos darbuotojų apklausos rezultatus Petrėnienė (2009) sako, kad iki šiol pastebimos senos požiūrio į sistemos veiklą tendencijos: menkas dėmesys visuomenės, verslo bendruomenės švietimui ekstremalių situacijų valdymo srityje ir jų įtraukimui į pagalbos teikimą ekstremalių situacijų metu, decentralizacijos procesų vilkinimas, vengimas nustatyti aiškią ir realią atsakomybę privataus sektoriaus subjektams ir kt. Tai atsispindi ir šalies ekstremalių situacijų valdymo politikoje, jos įgyvendinimo planuose. Norint atsikratyti šių tendencijų ar bent jas minimizuoti, būtina greičiau ir plačiau naudoti mokslo pasiekimus bei kitų Europos šalių patirtį ekstremalių situacijų valdymo politikos srityje. Modernizacijos procesai skatina ne tik gerovės, bet ir grėsmių augimą, todėl šiuolaikinė visuomenė gyvena nuolat besikeičiančiomis sąlygomis, t. y. nuolat kintančios rizikos aplinkoje. Dėl to ekstremalių situacijų valdymo sistema, o pirmiausia – jos politika ir įgyvendinimo planai, turi numatyti kuo efektyvesnius veiksmus ne tik „klasikinėms“, bet ir naujoms ekstremalioms situacijoms valdyti. Tam pritaria ir Survila (2015) sakydamas, kad šiuolaikinėje visuomenėje kasdieniame gyvenime nuolat susiduriame su skirtingų grėsmių pasireiškimais, todėl siekdami gyventi saugiau privalome suvokti iš kur kyla grėsmės, ir išmokti jų pasireiškimus sumažinti, pasiruošti jų pasireiškimams, adekvačiai reaguoti (atsakyti) į juos ir atkurti „normalią“ bendruomenės būseną. Daugelyje pasaulio šalių, siekiant užkirsti kelią atsirasti grėsmėms, sumažinti arba eliminuoti jų poveikį gyventojams ir turtui, sukurtos ekstremalių situacijų

valdymo, arba civilinės, saugos sistemos, kurios ekstremalias situacijas valdo hierarchiniu principu: nuo žemiausio administracinio lygmens iki nacionalinio.

Valstybė, kaip pagrindinis veikėjas, atsakingas už ekstremalių situacijų valdymą visuose lygiuose, turi užtikrinti kokybišką ir efektyvų ekstremalių situacijų valdymą, t. y. kiekviename lygyje turėti kompetentingus vadybininkus. Siūloma sukurti standartą, kuris apibrėžtų minimalią mokymo kursų, seminarų ir praktinių užsiėmimų, reikalingų užtikrinti pakankamą žinių, patirties, įgūdžių, visumą ekstremalių situacijų vadybininkui. Tokią žinių visumą turėtų sudaryti tokios sritys: rizikos vertinimas, rizikos valdymas, planavimo ir pasirengimo principai, organizacijos valdymas, kontrolė ir sprendimų priėmimas, tarpinstitucinis bendradarbiavimas, visuomenės informavimas, ryšiai su žiniasklaida, streso ir kolektyvinio elgesio valdymas, ekstremalių situacijų medicina, derybų menas ir vertinimas bei mokymasis.

Pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatas savivaldybės atlieka svarbias saugumo užtikrinimo funkcijas, kurios tiesiogiai daro įtaką gyventojų saugumo jausmui ir kuria bendruomenių savisaugos poreikį. Įgyvendinant saugumo politiką savivaldybės lygmeniu jų, kartu su kitomis suinteresuotomis institucijomis, paskirtis – kurti ir įgyvendinti saugumo užtikrinimo metodus ir priemones bei stiprinti bendruomenes, kurių indėlis į saugumo stiprinimą gali būti labai reikšmingas. Savivaldybėms, siekiančioms stiprinti gyventojų saugumą, rekomenduojama vadovaujantis Saugios savivaldybės idėja kurti/tobulinti bei plėtoti saugumui stiprinti skirtas organizacines valdymo struktūras, planavimo sistemą, nesaugumo būklės ir saugios savivaldybės plėtros stebėsenos ir vertinimo sistemą, į saugumo stiprinimo veiklą įtraukiant vietos bendruomenę. Siekiant realių permainų saugumo stiprinimo srityje vietos lygiu, reikalinga šias priemones diegti kompleksiskai. Saugiai savivaldybei kurti ir plėtoti reikalinga dviejų lygių, visų svarbiausių (ne)saugumo sričių (nusikalstamumo, civilinės ir priešgaisrinės saugos, eismo saugumo, visuomenės sveikatos ir nelaimingų atsitikimų, vaiko teisių apsaugos) politikos formavimą, įgyvendinimo kontrolę ir vertinimą integruojanti, įvairias suinteresuotąsias institucijas ir bendruomenę sutelkianti organizacinė valdymo struktūra. Pasiūlyta saugios savivaldybės organizacinė valdymo struktūra atitinka viešojo valdymo sistemos pertvarkos siekius užtikrinti didesnę viešojo valdymo subjektų veiklos efektyvumą, skaidrumą, orientaciją į rezultatus ir visuomenės poreikius. Todėl atsakingai suplanavus ir nuosekliai įvykdžius pasiūlytus pertvarkymus savivaldybėje tikėtina, kad atsirastų (pradėtų funkcionuoti) pagrįsta, ekonomiškai, tausojanti, efektyviai ir rezultatyviai veikiant struktūra saugiai savivaldybei kurti ir plėtoti.

Būtina saugios savivaldybės kūrimo ir plėtros prielaida – vietos politikų parama šiam procesui. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vietos savivaldos įstatymas ir kiti teisės aktai kaip ypatingą vaidmenį teritorinės bendruomenės (savivaldybės) gyvenime vaidinančią vietos viešosios valdžios instituciją įvardija Savivaldybės tarybą. Todėl siekiant realių permainų saugumo stiprinimo vietos

lygiu srityje, tikslinga inicijuoti Vietos savivaldos įstatymo pataisas, kuriomis būtų siūloma išplėsti privalomai sudaromų savivaldybės komisijų sąrašą ir numatyti, kad savivaldybėje yra privaloma sudaryti Saugumo stiprinimo savivaldybėje ir saugios savivaldybės plėtros komisiją, kuriai vadovautų savivaldybės meras. Taip pat reikalinga išplėsti ir detalizuoti Savivaldybės tarybos kompetenciją saugumo stiprinimo ir saugios savivaldybės plėtros srityje. Siūloma saugios savivaldybės organizacinė valdymo struktūra suaktyvintų savivaldybės ir kitų saugumo užtikrinimo funkcijas vykdančių valstybės teritorinių įstaigų bei šioje srityje veikiančių nevyriausybinų ir verslo sektoriaus organizacijų bei vietos bendruomenės bendradarbiavimą. Bendradarbiavimas būtų plėtojamas ir stiprinamas suinteresuotuosius subjektus įtraukiant į savivaldybės saugumo politiką formuojantį strateginį valdymo centrą bei atskirų saugumo sričių politikos įgyvendinimą koordinuojančias, kontroliuojančias ir vertinančias komisijas, keičiantis vertinimo sistemai reikalingais duomenimis ir duomenų analizės rezultatais ir kitomis priemonėmis.

„Saugumo samprata sutelkia dėmesį į tris pagrindines tarpusavyje susijusias saugumo stiprinimo sritis: gyventojų, turto ir aplinkos apsaugą“ teigia Želvytė (2013). Kiekvienoje iš šių sričių svarbus vaidmuo tenka bendruomenėms ir vietos lygmens institucijoms, nes pavojingos situacijos susidaro konkrečioje lokaliajoje vietoje. Todėl prevencija ir operatyvi reakcija iš artimiausios aplinkos yra efektyvios saugumo užtikrinimo veiklos pagrindas.

Nesaugumas nėra tik nusikalstamumas, jis vertinamas plačiau: tai ir civilinė, priešgaisrinė sauga, ir eismo saugumas, visuomenės sveikata, vaikų saugumas, gamtinės grėsmės ir kt. Tad siekiant kompleksiškai spręsti saugumo problemas, reikalinga sutelkti įvairių institucijų (teritorinių nacionalinio lygio institucijų padalinių, savivaldybei priklausančių organizacijų ir jų padalinių, pačios savivaldybės) veiklą bendram tikslui siekti. Kiekvienoje teritorijoje veikia skirtingi nesaugumo veiksniai – skirtingos rizikos, skirtingos rizikos grupės. Tai turi būti įvertinta siekiant numatyti optimalias saugumo stiprinimo priemones.

Svarbūs veiksniai, lemiantys visuomenės įsitraukimą į saugumo užtikrinimo veiklas, yra savisaugos kultūros lygis, vertybės, išprusimas. Todėl organizuojant saugumo stiprinimo veiklą savivaldybėje tikslinga įtraukti ir kultūros, švietimo įstaigas, religinės bendruomenės.

Siekiant gerinti saugumo būklę labiau įtraukiant vietos lygmens institucijas ir gyventojus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. patvirtino Saugios savivaldybės koncepciją. Įvairios saugumo stiprinimo veiklos vietos lygiu buvo vykdomos ir iki patvirtinant Saugios savivaldybės koncepciją. Kadangi koncepcijos nuostatos nėra privalomos įgyvendinti savivaldybėse, 2011 m. pastebėtas savivaldybių pasyvumas ir vengimas keisti nusistovėjusias praktikas šioje srityje. Tačiau šiame dokumente numatytų uždavinių įgyvendinimas 2012 m. įgavo didesnę mastą. Tai rodo, kad daugelis savivaldybių pradeda geriau suvokti integruoto požiūrio į saugumą būtinumą.

Apibendrinant įvairių autorių mintis apie savanorius ir savanorystę, galima teigti, kad savanoriu galima laikyti asmenį, kuris laisva valia ir dažniausiai neatlygintinai skiria savo laiką, jėgas ir įgūdžius visuomenei naudingo darbo atlikimui, o savanoriška veikla yra galimybė kiekvienam, panaudoti savo sugebėjimus ir patirtį, teikti pagalbą kitiems, o dažnu atveju ir įgyti naujų patirčių, turtinti save dvasiškai ir pajusti pasitenkinimą gyvenimu. Savanoriavimas netapatinamas su uždarbiu, tačiau daugelis autorių pabrėžia, kad savanorio patirtos išlaidos turi būti kompensuojamos. Savanorystė dažniausiai pasireiškia jaunimo tarpe ir priežastys sustabdančios savanoriškos veiklos plėtrą yra materialinė gerovė ir laiko stoka.

Reikia pažymėti, kad visaverčiam visuomenės saugumo užtikrinimui bet kokioje srityje nėra pakankama tik vieno iš institutų dominuojančio dalyvavimo būtinai net kelių dedamųjų įsijungimas į procesą siekiant geresnio rezultato, mažesnių kaštų ir pan. Valstybiniu lygiu organizuota veikla turi būti palaikoma vietos savivaldos politikų ir institucijų bei aktyviai įsijungti turi vietų bendruomenės ar atskiri jų nariai savo galimybių ribose.

2. UGNIAGESIŲ SAVANORIŲ VEIKLA EUROPOS VALSTYBĖSE

Apžvelgiant savanorių ugniagesių indėlį į priešgaisrinę gyventojų saugą kitose Europos valstybėse galima pamatyti, su kokiomis problemomis ir iššūkiais susiduriama kitose šalyse bei palyginti su Lietuvoje pradedančia veikti sistema. Čekijos Respublika, Austrija, Vokietija ir Lenkija pasirinktos todėl, kad savanorių ugniagesių skaičius gerokai viršija profesionalų skaičių, o štai Estijoje ir Graikijoje jis mažesnis.

Graikijoje savanorių ugniagesių laikomas pilietis, kuris teikia paslaugas priešgaisrinei tarnybai. Šalyje yra apie 450 savanorių ugniagesių organizacijų priklausančių Civilinės saugos generaliniam sekretariatui. Valstybės teisės aktai reglamentuoja savanorišką ugniagesių veiklą. Jų šalyje yra apie 2 tūkstančius, o profesionalių ugniagesių 12200. Savanorių skaičius Graikijoje nuolat auga, tam teigiamos įtakos turėjo 2011 m. priimtas įstatymas pagerinęs savanorystės įvedimą. Remiantis teisės aktais savanorių ugniagesių komandas reikiama technika ir įranga aprūpina priešgaisrinės apsaugos departamentai arba tos vietovės, kurioje yra įsteigtas padalinys, savivaldybė. Savanoriams ugniagesiams draudimas yra skiriamas iš draudimo fondų, tačiau jei jie nėra apdrausti fonduose draudimas skiriamas iš valstybinio socialinio draudimo fondo. Norint tapti savanoriu ugniagesiu Graikijoje nėra būtina būti piliečiu. Savanoriu ugniagesiu gali tapti Graikijos pilietis arba ES pilietis, gyvenantis šalyje ne mažiau nei 3 pastaruosius metus, nuo 18 m. iki 55 m. amžiaus. Be amžiaus keliama dar tam tikri reikalavimai – reikia turėti vidurinio mokslo baigimo pažymėjimą, būti geros psichinės ir fizinės sveikatos, rašyti ir kalbėti graikų kalba, neturi būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ar teistas už nusikaltimus, kurie kliudytų dalyvauti konkurse užimti kadeto ugniagesio pareigas, kurios apibrėžtos nuostatuose, nepriklausyti Priešgaisrinės tarnybos ugniagesių komandai ir neturėti 5 metų ugniagesio tarnybos statuso. Atitikus šiuos reikalavimus yra privalomas mokymas. Ugniagesiams kandidatams teorija ir praktika trunka apie 120 val. Mokomi tų pačių dalykų kaip ir profesionalai. Gyvenamųjų pastatų gesinimo, miškų gaisrų gesinimo, pagalbos teikimo, darbas su technika ir įranga bei visa įstatyminė bazė. Sėkmingai baigę kursus, jie dirba profesionalų arba savanorių gaisrinėse. Jų užduotys: žmonių ir turto gelbėjimo darbai, taip pat gelbėti nuo kitų nelaimių – miškų gaisrų, gamtos stichijų. Savanoriai ugniagesiai paprastai dirba tuos pačius darbus kaip ir profesionalai. Savanoris ugniagesys, kuris tarnavo bent 3 metus gauna kreditą sudarant profesionalų ugniagesių naujokų reitingų eilę. Pasižymėję įvykių likvidavime savanoriai ugniagesiai gali būti skatinami ir materialinėmis dovanomis. Šalies savivaldybės skatinamos aktyviai bendradarbiauti su priešgaisrinėmis tarnybomis steigiant naujus savanorių ugniagesių dalinius, todėl neįsivaizduojamas savanorių ugniagesių trūkumas, tačiau yra tam tikrų problemų įrangos įsigijimo klausimais. Visuomenė į savanorius ugniagesius žiūri su pagarba, o savanorių darbas labai vertinamas.

Čekijos Respublikoje savanorių ugniagesių komandos nariams paprastai nemokamas atlyginimas. Jeigu jis mokamas, tai tik už darbą nepilnu etatu. Savivaldybės organizuoja ir kontroliuoja savanorių ugniagesių komandų veiklą. Savanorių ugniagesių asociacijos šalyje užsiima sportine ir visuomenine veikla taip pat rengia jaunimą ugniagesių daliniams. Šalyje yra 7 000 profesionalių ugniagesių ir 70 000 savanorių. Finansuojama savanorių ugniagesių veikla tiek valstybės, savivaldybių ir bendruomenių lėšomis. Padengiamos išlaidos susiję su ugniagesių įrangos įsigijimu, veiklos vykdymu, apsauginėmis priemonėmis taip pat draudimu, bet tik iš dalies. Draudimas yra sumokamas tik esant ypač sunkiems sužalojimo atvejams ir mirties atveju, tačiau sumos nėra didelės, todėl pastaruoju metu žadama spręsti klausimą susijusį su savanorių ugniagesių draudimo išplėtimu įtraukiant ir smulkesnes traumas. Nors savanorių yra ištis daug tačiau susiduriama su ta problema, kad darbo valandomis savanoriai dirba savo darbus ir negali savanoriauti. Savanorių ugniagesių didelį skaičių Čekijos Respublikoje lemia ir tai, kad norint tapti savanoriu ugniagesiu pakanka būti atitikt tik ne itin griežtus sveikatos reikalavimus ir baigti 40 valandų mokymus, kurie apima taktinius ir techninius dalykus, pirmąją pagalbą. Savanorius ugniagesius priima dalinių vadai. Darbus, kuriuos savanoris ugniagesys privalo atlikti apsprendžia turima dalinio technika ir įranga. Iš dalies jų darbas panašus į profesionalų ugniagesių ir atsakomybė panaši. Norint tapti profesionaliu ugniagesiu buvimas savanoriu yra privalumas.

Lenkijoje savanoriai ugniagesiai turi galias tradicijas. Jų veiklą koordinuoja Savanorių priešgaisrinės apsaugos departamentų asociacija, kuri yra nacionalinė, savavaldė, tvari asociacija, kuri kartu su Savanoriškais priešgaisrinės apsaugos departamentais ir kitais juridiniais asmenimis atstovauja jų interesams. Šalyje yra 16 388 Savanorių priešgaisrinės apsaugos departamentų, turinčių tokias pačias teises kaip ir asociacijos. Norint departamentą įsteigti, reikia mažiausiai 15 narių. Savanorių priešgaisrinės apsaugos departamentų nariai yra ugniagesiai. Departamentų nariai yra skirstomi į eilinius narius, tame tarpe jaunimo ir moterų ugniagesių komandų atstovai, rėmėjai ir garbės nariai. Pilnateisis departamento narys moka nario mokestį ir duoda priesaiką. Savanorio narystė yra pagrįsta savanorystės pagrindais. Profesionalių ugniagesių šalyje yra 30 490, o savanorių 691 273. Šis skaičius išlieka stabilus ilgą laikotarpį. Savanorių priešgaisrinės apsaugos departamentui, išlaidos dengiamos iš: valstybės biudžeto, vietos valdžios (savivaldybių) biudžetų; draudimo institucijų įplaukų, juridinių ir fizinių asmenų paramos. Savanorių priešgaisrinės apsaugos departamento nariais gali būti pilnamečiai Lenkijos gyventojai ir užsieniečiai, turintys nuolatinius leidimus gyventi Lenkijos Respublikoje, kuriems neatimtos piliečių teisės. Nariais gali būti ir nepilnamečiai asmenys su tam tikrais apribojimais, kas liečia balsavimo teises bei kitus apribojimus apibrėžtus įstatais. Tiesiogiai dalyvauti gelbėjimo operacijose gali savanorių ugniagesių komandų nariai asmenys nuo 18 iki 65 metų amžiaus, turintys galiojančią medicininę pažymą, leidžiančią dalyvauti gelbėjimo operacijose, užbaigę ugniagesio mokymus ir apdrausti sveikatos draudimu. Savanorio ugniagesio fizinę būklę ir psichinę

sveikatą įvertina gydytojas įstatymo nustatyta tvarka. Nauji nariai paprastai priimami iš jaunųjų ugniagesių ir vietinių bendruomenės gyventojų. Savanorių priešgaisrinės apsaugos komandų valdyba vykdo priėmimą. Savanorio ugniagesio mokymas apima platų spektrą. Visų pirma yra bazinė programa susidedanti iš trijų mokomųjų dalių kurių bendras valandų skaičius 215 valandų. Toliau gali būti vedami specializuoti mokymai. Atsižvelgus į tai, kad savanoriams ugniagesiams organizuojamų mokymų spektras yra platus esant ekstremalioms situacijoms savanoriai ugniagesiai atlieka gelbėjimo operacijas, kurių metu atsakomybė ir darbas yra tokie patys kaip ir profesionalių ugniagesių. Vykdam atranką į profesionalių ugniagesių gretas gali būti skiriami papildomi taškai už aktyvią narystę savanorių priešgaisrinės apsaugos departamentuose ir už aktyvų dalyvavimą gelbėjimo operacijose.

Austrijoje savanoris ugniagesys yra vyras/moteris, kuris (-i) visuomeniniais pagrindais dirba savanorių ugniagesių komandoje. Ugniagesių brigadų veiklą organizuoja savivaldybės ir bendruomenės. Finansinę paramą teikia atskiros federalinės žemės. Austrijoje yra 4523 ugniagesių komandos ir beveik 257 tūkstančiai savanorių ugniagesių. Savanorių ugniagesių skaičius šalyje padidėjo dėl ryškaus jaunųjų ugniagesių darbo ir pavienių suaugusiųjų prisijungimo prie jų. Austrijoje apie 25 tūkstančius jaunųjų savanorių ugniagesių jaunimo komandose. Vaikai nuo 10 iki 16 m. yra jaunesni ugniagesiai, po vidurinio mokslo ir visapusiškų apmokymų, sulaukusieji 16 metų, prisijungia prie vietos ugniagesių komandų. Vyriausybė, savivaldybė ar bendruomenė skiria pinigų savanorių ugniagesių komandoms įrangai, darbų atlikimui bei apsaugos priemonėms. Draudimas kartais padengiamas bendruomenių lėšomis, tačiau dažniausiai komandos pačios skiria pinigų draudimui ir renginių organizavimui. Norint tapti savanoriu ugniagesiu taikomi amžiaus, sveikatos reikalavimai bei asmuo neturi būti policijos įskaitoje. Yra vienerių metų bandomasis laikotarpis, kuriam pasibaigus yra priimami nuolatinei tarnybai. Į savanorių gretas priimama nusprendus valdybai. Pradėdamas ugniagesio „karjerą“, savanoris privalo baigti pagrindinius ugniagesių mokymus, tarp jų pirmosios pagalbos kursus vietos ugniagesių komandoje, o vėliau – rajone. Minimali kursų trukmė 100 val. Toliau gali mokytis Ugniagesių kolegijose, kuriose mokomasi pagal atskiras programas. Savanorių atliekami darbai nesiskiria nuo profesionalų ugniagesių. Savanoriai ugniagesiai yra visada laukiami priešgaisrinės apsaugos profesionalų komandose. Priėmimo egzaminai yra privalomi. Pastaruoju metu ieškoma būdų kaip išsaugoti savanorystę ir kaip taupyti jai skiriamas lėšas.

Estijoje savanoris gelbėtojas – asmuo, kuris savanoriškai dalyvauja gelbėjimo darbe arba teisės akto nustatyta tvarka atlieka prevencinį darbą. Estijos savanorių gelbėtojų sąjunga yra ne pelno siekianti organizacija, įsteigta suvienyti skirtingas savanorių gelbėtojų organizacijas bei atstovauti jų interesams, juos ginti. Sąjunga susideda iš 68 organizacijų, kurios atstovauja 75 savanorių ugniagesių būriams ir 18 jūros gelbėtojų komandų. Šalyje yra 1200 savanorių ir 1500 profesionalų. Savanoriai negauna jokių pajamų už šį darbą. Savanoriams būtinas psichologinis, fizinis ir sveikatos patikrinimas. Savarankiškai dirbantys savanoriai ugniagesiai privalo atitikti tokius pačius fizinius

reikalavimus kaip ir ugniagesiai profesionalai. Jeigu savanoriai atlieka tik prevencinį darbą, jis/ji turi būti geros sveikatos, bet netaikomi fiziniai reikalavimai. Mokymų trukmė 16 valandų kursai ugniagesiams savanoriams, kurie dirbs prevencinį darbą, 16 + 36 valandų kursai ugniagesiams savanoriams, kurie galės savarankiškai dalyvauti gelbėjimo darbuose vadovaujant pareigūnui ir 200 valandų kursai savanoriams ugniagesiams, kurie galės dalyvauti gelbėjimo operacijose taip pat išklausus šios mokymosi programos kursus ir gavus baigimo pažymėjimą, bei atitinkant visus kitus reikalavimus galima tapti profesionaliu gelbėtoju. Tiek priėmimą į savanorius ugniagesius, tiek jų veiklą kontroliuoja bei skiria finansavimą Estijos gelbėjimo valdyba. Darbus, kuriuos atlieka savanoriai ugniagesiai lemia jų išklausti mokymai ir sutartis, kuri yra sudaryta tarp Savanorių priešgaisrinės apsaugos brigados ir Gelbėjimo valdybos. Pastaraisiais metais buvo siekiama padidinti savanorių ugniagesių skaičių bei savanoriams ugniagesiams parengti tokius reikalavimus, kad jie atitiktų žemiausiai profesionalių ugniagesių grandžiai keliamus reikalavimus. Sunkumai su kuriais susiduriama vykdant savanorių ugniagesių veiklą yra finansavimo trūkumas, bei nepakankami pajėgumai apmokyti visus ugniagesius savanorius.

Vokietijoje tai asmuo, atliekantis savanorio ugniagesio užduotis, neatlygintinai. Šalyje gaisrų gesinimo, gaisrų prevencijos ir techninės pagalbos darbų užduotys priskirtos kaimo bendruomenėms. Pinigai renkami taikant specialų mokestį. Ekstremaliųjų įvykių valdymas taip pat iš dalies perduotas bendruomenėms, tačiau jų veiklą finansuoja centrinė valdžia. Vokietijoje yra apie 1 milijoną savanorių ugniagesių bei 300 tūkstančių profesionalų ir įmonių ugniagesių. Tiesa pastaraisiais metais pastebimas savanorių ugniagesių skaičiaus mažėjimas. Pagrindinėmis priežastimis įvardijamas sumažėjęs skaičius jaunų žmonių, įsitraukiančių į savanorių komandų veiklą, problemų kelia darbo ir savanorystės įsipareigojimų derinimas, motyvacijos trūkumas ir atliekamų užduočių padidėjimas. Šalyje yra savivaldybių, valstybės ir nacionalinio lygmens asociacijų. Jų pagrindinės funkcijos: reprezentuoti ugniagesių politinius interesus; organizuoti darbo grupes spręsti klausimus; organizuoti susirinkimus ir konkursus; palaikyti ryšius su visuomene. Atrankos kriterijai sekantys: bendruomenės pilietis, geros sveikatos būklės ir ne jaunesnis nei 18 m., bet ne vyresnis kaip 60 m. Fiziniai reikalavimai taikomi asmenims dirbantiems su kvėpavimo aparatais. Kiekvienas gali tapti savanoriu. Kandidatas patenka į savanorių ugniagesių komandą, bet nedalyvauja operacijose. Po bandomojo laikotarpio, komandos nariai demokratiniu keliu nusprendžia dėl jo narystės. Po to vyksta mokymai, o po mokymų pradeda dirbti. Skirtingose Vokietijos vietovėse skiriasi mokymų kursų trukmė. Apytikriai 150 val. per tris mėnesius dažniausia vakarais arba savaitgaliais. Pagrindė mokama Ugniagesybos pagrindų, vandens šaltinių naudojimo gaisrų gesinimui, darbų techninių operacijų metu ir pirmosios medicininės pagalbos. Daugelyje Vokietijos federalinių žemių savanorių ir profesionalų tie patys darbai ir ta pati atsakomybė, bet netoli didelių miestų arba juose yra tam tikrų skirtumų. Pvz.: Berlyne arba Hamburge profesionalai ugniagesiai visada atlieka vadovaujančiųjų vaidmenį. Išskirtinių lengvatų norint tapti

profesionaliais ugniagesiais savanoriai neturi, kadangi kai kurios profesionalių ugniagesių komandos tai vertina kaip pranašumą, kitos ne. Kadangi pastaruoju metu mažėjo savanorių siekiama grąžinti ankstesnį savanorių ugniagesių skaičių. Vykdomos įvairios kampanijos, raginančios jaunimą stoti į savanorių gretas. Politikai įvairiomis priemonėmis giria kilnų savanorio ugniagesio darbą. Pagrindinė problema, kad vis mažiau jaunų žmonių ateina į savanorių gretas ir sudėtinga suderinti pagrindinį darbą su savanorio ugniagesio veikla.

Taigi apžvelgę įvairių šalių patirtį galime konstatuoti, kad savanoriu ugniagesiu tampama sulaukus pilnametystės, atitikus tam sveikatos reikalavimus (dažniausiai minimalius), išklausius tam tikras privalomas mokymosi programas. Šia veikla dažniausia užsiimama negaunant jokio atlygio, tačiau gaunamos tam tikros kompensacijos. Buvimas savanoriu ugniagesiu leidžia lengviau įsilieti į profesionalių ugniagesių gretas. Atliekami darbai yra beveik tokie pat, kaip ir profesionalių ugniagesių ir atliekamų darbų apimtis riboja išklaustyto mokymosi programų gausa. Ugniagesių savanorių skaičius nėra stabilus ir jis nuolat kinta. Šalyse, kuriose savanorija turi gilesnes tradicijas, pastebimas tam tikras savanorių skaičiaus mažėjimas, o šalyse, kur ši veikla tik pradedama įgyvendinti stebimas savanorių pagausėjimas. Ir vienu, ir kitu atveju centrinės valdžios, politikų agitavimas dalyvauti savanoriškoje veikloje duoda teigiamus rezultatus, o didžiausiu trukdžiu tampa finansavimas.

3. SAVANORIŲ UGNIAGESIŲ VEIKLOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS IR ŠIOS VEIKLOS ĮGYVENDINIMO INSTITUCINĖ SISTEMA LIETUVOS RESPUBLIKOJE

Šiame skyriuje apžvelgiami savanorių ugniagesių veiklą reglamentuojantys teisės aktai, jų priėmimo svarba. Išsiaiškinama, kas yra pagrindinis savanoriškos veiklos organizatorius. Pristatoma priešgaisrinės saugos sistema Lietuvos Respublikoje ir Anykščių rajone.

3.1 Savanorių ugniagesių veiklos teisinis reglamentavimas

Savanorių ugniagesių veiklos atkūrimo pradžia galima laikyti 2002 metus, kuomet buvo priimtas Priešgaisrinės saugos įstatymas ir jame minimi savanoriai ugniagesiai. Tačiau minimi jie gana epizodiškai – „Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas bei savivaldybės skatina savanorių ugniagesių veiklą priešgaisrinės saugos srityje, o gyventojai gali kurti ir vienyti į savanoriškas ugniagesių formuotes“. Paminėtinas ir Lietuvos Respublikos Civilinės saugos įstatymas Valstybės žinios, 1998-12-31, Nr. 115-3230 nurodantis, kad civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos pajėgas sudaro ir savanoriškosios formuotės, tiesa kas tai per formuotės Civilinės saugos įstatyme nėra įvardijamos, apie jas kalbama Priešgaisrinės saugos įstatyme (priimtas vėliau). Savanoriška ugniagesių formuotė yra sudedamoji priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų dalis, kuri apibūdinama kaip visuomeninė organizacija, kurios paskirtis – gesinti gaisrus, gelbėti žmones ir turtą gaisrų metu. Prielaidos atsirasti savanoriams yra, tačiau to buvo nepakankama, kad šis judėjimas įgytų tarpukario Lietuvoje vyravusi mastą, o ir tokių tikslų jam nebuvo keliama. Kadangi pagrindiniais gaisrų ir kitų nelaimių likvidatoriais buvo laikomi statutiniai ugniagesiai gelbėtojai ir savivaldybių ugniagesiai.

2008 metais prasidėjusi ekonominė krizė ir sumažėjęs vertė ieškoti išeičių, kaip veiklą išlaikyti efektyviai mažinant išlaidas. Kaip teigia Glinskienė ir Petuškienė (2009) finansinei krizei palietus daugelio pasaulio valstybių ekonomikas, vyksta sudėtingi ir sunkiai suvaldomi procesai, paveikiantys bene visas žmonių gyvenimo bei veiklos sritis. Svarstyti apie galimą didesnę savanorių ugniagesių indėlį į priešgaisrinę saugą pradėta 2010 metais kuomet tuometis Vidaus reikalų ministras R. Palaitis Kauno dienoje (2010) pasisako „*Reikia galvoti ar priešgaisrinė apsauga mūsų valstybėje nėra per brangi, nes kaimyninės valstybės eina savanoriško gaisrų gesinimo keliu, kuriuo pasuko ir estai, neatsisakę ir statutinės sistemos - moka nestatutiniams savanoriams gaisrininkams už praleistas valandas gaisro gesinime*“. Europos Tarybos sprendimas 2011 m. skelbti Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, metais suteikia papildomą stimulą nesustoti ir nepasiriboti kalbomis tad Vidaus reikalų ministerija 2011 metų rugpjūčio mėnesį teikia Savanorių ugniagesių veiklos įstatymo koncepciją Vyriausybei, kuriai ši vėliau pritaria. Savanorių ugniagesių atsiradimui pritaria ir prezidentės vyriausiasis patarėjas nacionalinio saugumo klausimais Kauno

dienos straipsnyje sveikindamas iniciatyvą ir pabrėždamas, „... siūlymas, kuris sietinas su savanoryste, jis yra tikrai sveikintinas, nes savanorystė kaip vertybė visose srityse - labdara, visuomenės traukimas į procesus, pačios bendruomenės stiprinimas“.

Savanorijos įdiegimui priešgaisrinėje saugoje pradedama ruošti ir tikimasi per kelta metų priimti tam reikalingus teisės aktus, nes idėjai pritariama visuose valdžios lygiuose, nors ir girdimas atitinkamas nepasitenkinimas iš profesinių sąjungų atstovų bei Savivaldybių priešgaisrinių tarnybų vadovų abejojančių sistemos veiksmingumu, primenančių sumažintą ugniagesių komandų skaičių vykdant priešgaisrinio tinklo optimizaciją. 2012 m. liepos mėnesį Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutaria pritarti Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui ir pateikti jį Lietuvos Respublikos Seimui. Vidaus reikalų ministrą įpareigoja atstovauti Vyriausybę svarstant nurodytą įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Seime. Įvykę rinkimai įneša naujas korekcijas ir pasidalinus partijoms tenkančius ministrų portfelius, savanorių ugniagesių veiklos pradžia atidedama. Tam aišku įtakos turi netik noras susipažinti su esama situacija, bei tam tikrų rinkiminių pažadų įgyvendinimas. Ugniagesių savanorių veiklos įstatymo projekto svarstymas sustabdomas.

Savanorių ugniagesių veiklai reikalingi Priešgaisrinės saugos įstatymo pakeitimai priimami 2014 metų lapkričio mėnesį. Įstatymas papildomas vienu skyriumi bei pakeičiami 10 straipsnių nuo šio momento tampa aišku, kas yra savanoris ugniagesys, kas ir kaip organizuoja jo veiklą, kaip jis įtraukiamas ar išbraukiamas iš sąrašų, kokios socialinės ir kitos garantijos suteikiamos. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktorius ir savivaldybės iki 2015 m. gruodžio 31 d. buvo įpareigosios priimti šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

Lietuvos Respublikos vyriausybės 2015 m. balandžio 15 d. nutarimas Nr. 380 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymą“ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministeriją įgaliojo nustatyti atlyginimo už sugaištą laiką gesinant gaisrus ar atliekant gelbėjimo darbus ir kt. savanoriams ugniagesiams mokėjimo sąlygas ir tvarką ir savanorių ugniagesių veiklos kompensuojamų išlaidų sudėtį, jų kompensavimo sąlygas ir tvarką.

Lietuvos respublikos Vidaus reikalų ministro 2015 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. 1V-246 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymą“ Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktorių „nustatyti savivaldybių priešgaisrinių tarnybų veiklos kokybinius ir (ar) kiekybinius rodiklius ir savanorių ugniagesių, dalyvaujančių gaisrų gesinimo darbuose, nemokamų periodinių sveikatos patikrinimų tvarką“.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. 1-142 „Dėl Savanorių ugniagesių bendrojo fizinio parengtumo reikalavimų ir jų tikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ reglamentavo savanorių ugniagesių,

dalyvaujančių gesinant gaisrus, fizinio parengtumo reikalavimus ir jų tikrinimo tvarką, periodiškumą ir nusakė veiksmus savanoriui ugniagesiui neįvykdžius fizinio parengtumo reikalavimų.

Savanorio ugniagesio pažymėjimo, Savanorio ugniagesio atpažinimo ženklo ir Savanorio ugniagesio pasižymėjimo ženklo įteikimo, nešiojimo ir grąžinimo tvarką reglamentuoja Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. gegužės 21 d. įsakymas Nr. 1-160 „Dėl Savanorio ugniagesio pažymėjimo, Savanorio ugniagesio atpažinimo ženklo ir Savanorio ugniagesio pasižymėjimo ženklo nuostatų patvirtinimo“.

2015 m. birželio 15 d. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. 1-183 „Dėl Savanorių ugniagesių mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatomos savanorių ugniagesių įvadinio mokymo, egzaminavimo ir tolesnės kvalifikacijos tobulinimo tvarkos bei patvirtinamos dvi „mokymo programas savanoriams ugniagesiams gesinantiems gaisrus (teorija 14 val. praktiniai mokymai 16 val.) ir savanoriams ugniagesiams vykdančioms švietėjišką veiklą (teorija 8 val.)“.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 7 d. įsakymas Nr. 1-221 „Dėl Savivaldybių priešgaisrinių tarnybų veiklos kokybinių ir kiekybinių rodiklių aprašo patvirtinimo“ nustatomi savivaldybių priešgaisrinių tarnybų veiklos rodikliai, bei jų įvertinys: „savivaldybių priešgaisrinių tarnybų ugniagesių komandų išvykusių skaičius bei pakartotinių išvykusių skaičius, savanorių ugniagesių skaičius, savivaldybių priešgaisrinių tarnybų ugniagesių komandų reagavimo laikas savivaldybių priešgaisrinių tarnybų ugniagesių komandų išvykusių pagal aliarmo signalą kaina, savivaldybių priešgaisrinių tarnybų ugniagesių komandų veiklai reikalingos minimalios technikos ir įrangos aprūpinimas“.

Savivaldybių priešgaisrinių tarnybų funkcijas vykdančią gaisrų prevenciją ir kokius savivaldybių priešgaisrinių tarnybų gaisrų gesinimo ir pirminius žmonių bei turto gelbėjimo darbus vykdo, bei kokius veiksmus atlieka juos vykdydami nusako Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 11 d. įsakymas Nr. 1-226 „Dėl tipinės savivaldybių priešgaisrinių tarnybų veiklos atlikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. rugsėjo 22 d. įsakymas Nr. 1-268 „Dėl Savanorių ugniagesių, dalyvaujančių gesinant gaisrus, sveikatos reikalavimų nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatomi sveikatos reikalavimai savanoriui ugniagesiui, sveikatos tikrinimo tvarka ir nurodoma, kad išlaidos padengiamos iš savanoriškos veiklos organizatoriaus lėšų.

Apie periodinių sveikatos patikrinimų tvarką, kuri nustato, kad savanorių ugniagesių „periodinis sveikatos patikrinimas atliekamas kartą per dvejus metus ir jų išlaidos padengiamos iš savanoriškos veiklos organizatoriaus lėšų“, išdėstoma Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. rugsėjo 22 d. įsakymas Nr. 1-269 „Dėl Savanorių

ugniagesių, dalyvaujančių gaisrų gesinimo darbuose, nemokamų periodinių sveikatos patikrinimų tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2015 m. gruodžio 3 d. Nr. įsakymu 1V-962 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. 1V-218 „Dėl Valstybinės (valstybės perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ įtvirtinama nuostata, kad „Valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos skiriamos savivaldybių priešgaisrinių tarnybų funkcijoms, įskaitant savanorių ugniagesių veiklos organizatoriaus funkcijas, atlikti ir savanorių ugniagesių veiklai užtikrinti. Gesinantiems gaisrus ar atliekantiems gelbėjimo darbus, dalyvaujantiems planiniuose kvalifikacijos tobulinimo kursuose (mokymuose ir (ar) pratybose), atliekantiems kitas užduotis, nustatytas rašytinėse savanoriškos veiklos sutartyse, savanoriams ugniagesiams mokamas atlyginimas ir savanorių ugniagesių veiklos išlaidos kompensuojamos“.

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2015 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. 1V-963 „Dėl Atlyginimo už sugaištą laiką gesinant gaisrus ar atliekant gelbėjimo darbus, už dalyvavimą planiniuose kvalifikacijos tobulinimo kursuose (mokymuose ir (ar) pratybose), taip pat už kitų rašytinėse savanoriškos veiklos sutartyse numatytų užduočių atlikimą savanoriams ugniagesiams mokėjimo sąlygų ir tvarkos aprašo bei savanorių ugniagesių veiklos kompensuojamų išlaidų sudėties, jų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatytos atlyginimo už sugaištą laiką mokėjimo sąlygos ir tvarka, numatyta kompensuojamų išlaidų sudėtis:

- a) kelionės išlaidas, išskyrus išlaidas taksi;
- b) nakvynės išlaidas, kai savanoriška veikla atliekama ilgiau nei parą ir (ar) kitoje nei savanorio ugniagesio gyvenamoji vieta vietovėje;
- c) maitinimo išlaidas, kai savanoriška veikla trunka ne mažiau kaip 4 valandas per parą ir jei maitinimas nebuvo organizuotas centralizuotai savanoriui ugniagesiui mokama maitinimo išlaidų pinigine kompensacija, kurios dydis yra 3,5 euro vienai parai;
- d) ryšio išlaidas (telefono, interneto, pašto).

Nustatyta kompensuojamų išlaidų kompensavimo sąlygos ir tvarka.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 1-390 „Dėl Tipinės savanorių ugniagesių veiklos atlikimo ir savanorių ugniagesių veiklos organizatoriaus funkcijų vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ apibrėžtos savanorio ugniagesio vykdomos funkcijos, tai:

- a) padėti gesinti gaisrus, atlikti pirminius žmonių ir turto gelbėjimo darbus;
- b) telkia gyventojus aktyviau dalyvauti įgyvendinant gaisrų prevencijos priemones;

c) vykdo savivaldybės vietos gyventojų švietimą gaisrų prevencijos srityje, organizuoja fiziniams ir juridiniams asmenims priešgaisrinės saugos mokymus, aiškina gaisrų priežastis ir supažindina su priešgaisrinės saugos reikalavimais;

d) vykdo savanoriui ugniagesiui keliamus reikalavimus, funkcijas ir pareigas, nustatytas rašytinėje savanoriškos veiklos sutartyje.

Šiame įsakyme nustatytos ir savanoriškos veiklos organizatoriaus funkcijos, tai savivaldybės gyventojų skatinimas dalyvauti savanorių ugniagesių veikloje, asmenų, pretenduojančių tapti savanoriais ugniagesiais, prašymų priėmimas, įrašo į savanorius ugniagesius nustatyta tvarka, taip pat išbraukia iš savanorių ugniagesių sąrašo, tvarko savanorių ugniagesių ir jų sugaišto laiko, atliekant rašytinėse savanoriškos veiklos sutartyse numatytą veiklą, apskaitą, išduoda savanorio ugniagesio pažymėjimą ir atpažinimo ženklus, organizuoja ir vykdo savanorių ugniagesių mokymą ir kvalifikacijos tobulinimo kursus (mokymus ir (ar) pratybas) nustatyto lygio kompetencijai ir bendrajam fiziniam parengtumui įgyti ir palaikyti, draudžia savanorių ugniagesių (sveikatą ir gyvybę) draudimu nuo nelaimingų atsitikimų, moka jiems atlyginimą už rašytinėse savanoriškos veiklos sutartyse numatytą veiklą, kompensuoja su jų savanoriška veikla susijusias išlaidas, organizuoja periodinius savanorių ugniagesių, dalyvaujančių gaisrų gesinimo darbuose, sveikatos patikrinimus, priskiria savanorius ugniagesius prie artimiausios savivaldybės priešgaisrinės tarnybos ugniagesių komandos, nustatydamas veiklos vietovę, aprūpina savanorius ugniagesius savanorių ugniagesių veiklai atlikti reikalingomis priemonėmis, darbo apranga, kilus gaisrui ar prireikus vykdyti gelbėjimo darbus, pasitelkia savanorius ugniagesius, sudaro sąlygas vykdyti kitus jų uždavinius, bendrauja su įmonių, įstaigų ir organizacijų, kuriose dirba, mokosi ar studijuoja savanoriai ugniagesiai, vadovais ir jų įgaliotais asmenimis klausimais, susijusiais su savanorių ugniagesių veikla ir garantijomis. Taip pat pateiktas tipinis savanorio ugniagesio prašymas ir savanoriškos veiklos sutartis.

Savanoriškų ugniagesių organizacijų išsiuntimo į įvykio vietą organizavimas reglamentuotas Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 1-396 „Dėl Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išsiuntimo į įvykio vietą organizavimo ir jų statusų pakeitimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Lietuvos respublikos Vidaus reikalų ministro 2016 m. balandžio 6 d. Nr. 1V-261 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. 1V-963 „Dėl Atlyginimo už sugaištą laiką gesinant gaisrus ar atliekant gelbėjimo darbus, už dalyvavimą planiniuose kvalifikacijos tobulinimo kursuose (mokymuose ir (ar) pratybose), taip pat už kitų rašytinėse savanoriškos veiklos sutartyse numatytų užduočių atlikimą savanoriams ugniagesiams mokėjimo sąlygų ir tvarkos aprašo bei savanorių ugniagesių veiklos kompensuojamų išlaidų sudėties, jų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ nustato, kad „kai atliekant rašytinėse savanoriškos veiklos sutartyse numatytas užduotis, vykstama savanoriui ugniagesiui nuosavybes teise priklausančia ar kitais teisėtais

pagrindais valdoma transporto priemone, kompensuojamų kelionės išlaidų dydis – 0,08 euro už vieną kilometrą“.

Šie teisės aktai po priėmimo pareikalavo ir tam tikrų pakeitimų bei paaiškinimų. Nustojus galioti Susisiekimo ministro patvirtintai automobilių kuro normų nustatymo metodikai teko keisti kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo punktą nurodant, kad vieno kilometro norma yra aštuonios šimtosios euro (prilyginta Vidaus reiklų ministerijos nustatytai). Taip pat iškilus klausimui ar savanorio ugniagesio veikla susieta rašytinėmis sutartimis nėra darbo santykiai kreiptasi į Lietuvos Respublikos Valstybinę darbo inspekciją (2016) siekiant išaiškinimo ar rašytinės savanoriškos veiklos sutartys, tarp savanorių ugniagesių ir jų veiklos organizatorių yra darbo santykiai ar šiems santykiams taikomos Darbo kodekso nuostatos.

3.2 Visuomenės saugumą priešgaisrinės saugos srityje užtikrinančios institucijos

Vidaus reikalų ministerija formuoja valstybės politiką viešojo saugumo srityse bei organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą ir siekia, kad Lietuvos gyventojai jaustųsi saugesni. Priešgaisrinė sauga yra viena iš viešojo saugumo sričių. Institucija įgyvendinanti šią sritį yra Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Priešgaisrinė sauga – veikla, kuria įgyvendinama gaisrų prevencija ir jų gesinimas, žmonių ir turto gelbėjimas gaisro metu (Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas, 2 str. 9 d.). Pagal Lietuvoje pasirinktą priešgaisrinės saugos užtikrinimo ir organizavimo modelį, gaisrų gesinimo, žmonių bei turto gelbėjimo gaisro metu ir gaisrų prevencijos funkcijas vykdo valstybės ir savivaldybių institucijos (1 lentelė) Priešgaisrinės saugos funkcija, atsižvelgiant į gyventojų interesus, savivaldybėms buvo perduota kaip valstybinė (valstybės perduota savivaldybėms) funkcija, vadovaujantis Vietos savivaldos įstatymu (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 7 str. 1 d. 4 p.).

Priešgaisrines gelbėjimo pajėgas sudaro Valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba, savivaldybių priešgaisrinės tarnybos, žinybinės priešgaisrinės pajėgos ir savanoriškos ugniagesių organizacijos (Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas, 16 str. 1 d.). Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 354 „Dėl Priešgaisrinės saugos užtikrinimo standarto patvirtinimo“ nustato priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų reagavimo į pagalbos prašymus, išvykimo ir atvykimo į įvykio vietą laiko trukmės kriterijus, organizacinę struktūrą, pajėgų, reikalingų reaguoti į pagalbos prašymus ir įvykiams likviduoti, skaičiaus nustatymo principus, vidaus tarnybos sistemos pareigūnų, kitų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, operatyviai valdančių pajėgas, skaičiaus nustatymo kriterijus ir pajėgų aprūpinimo gaisrų gesinimo ir gelbėjimo technika skaičiaus nustatymo kriterijus. Šiuo standartu vadovaujasi tik valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos ir savivaldybių priešgaisrinės tarnybos.

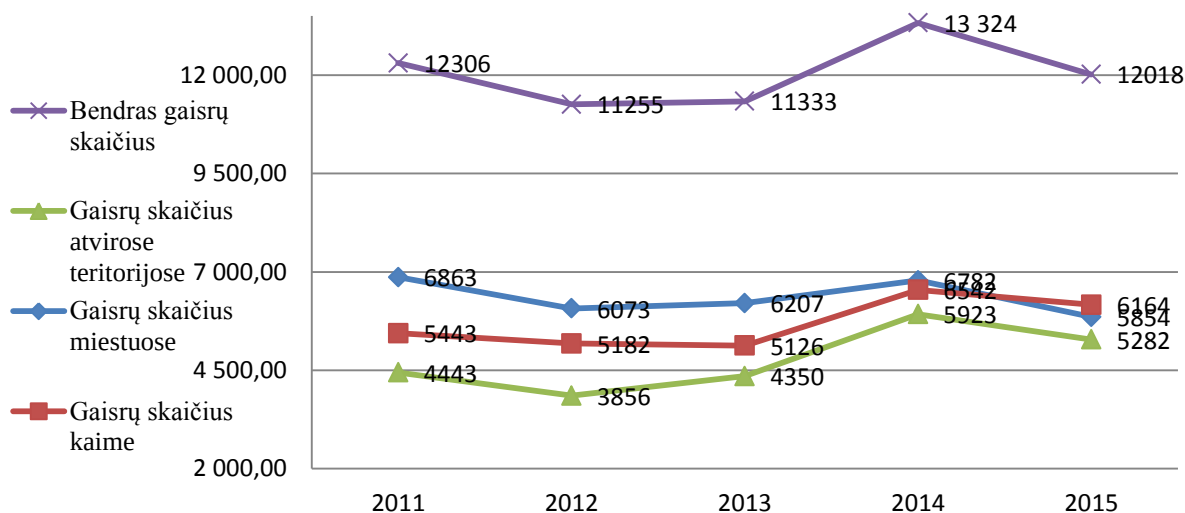
1 lentelė. Priešgaisrinės saugos srityje veikiančios institucijos ir priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos

Vyriausybė			
Dalyvauja formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką			
Vidaus reikalų ministerija Formuoja valstybės politiką, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, užtikrina priešgaisrinės saugos organizavimą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.	Savivaldybės Užtikrina valstybės perduotą priešgaisrinės saugos funkciją	Ūkio subjektai Privalo steigti priešgaisrines pajėgas vadovaujantis teisės aktais nustatyta tvarka	Visuomeninės organizacijos Turi teisę įsteigti priešgaisrines pajėgas
Valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba			
Priešgaisrinės saugos ir gelbėjimo departamentas organizuoja gaisrų gesinimo, žmonių ir turto gelbėjimo, gaisrų padarinių mažinimo darbus ir jiems vadovauja; organizuoja valstybinę priešgaisrinę priežiūrą.	51 savivaldybių priešgaisrinė tarnyba gesina gaisrus ir atlieka pirminius žmonių ir turto gelbėjimo darbus. Vykdo savanorių ugniagesių veiklos organizatoriaus funkciją.	Žinybinės priešgaisrinės pajėgos gesina gaisrus ir atlieka pirminius žmonių, turto gelbėjimo darbus gaisro atžvilgiu pavojinguose objektuose ir miškų urėdijos	Savanoriška ugniagesių formuotė yra visuomeninė organizacija, kurios paskirtis – gesinti gaisrus, gelbėti žmones ir turtą gaisrų metu
17 pavaldžių įstaigų: 10 APGV (jų teritoriniai padaliniai – 39 PGT). Vykdo gaisrų gesinimo, žmonių ir turto gelbėjimo, gaisrų padarinių mažinimo darbus, jiems vadovauja, atlieka valstybinę priešgaisrinę priežiūrą 7 specializuotos įstaigos: Ugniagesių gelbėtojų mokykla, Bendrasis pagalbos centras, Specialioji priešgaisrinė gelbėjimo valdyba, Gaisrinių tyrimų centras, 3 priešgaisrinės gelbėjimo valdybos objektų apsaugai.	279 ugniagesių komandos	59 komandos	1 formuotė (prevencinė veikla)

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis Valstybinio audito atskaita (2013)

Žinybinių pajėgų sudėtį ir techninį aprūpinimą Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2003 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 1V-261 „Dėl Gaisro atžvilgiu pavojinguose objektuose steigiamų priešgaisrinių gelbėjimo padalinių (žinybinių priešgaisrinių pajėgų) sudėties ir techninio aprūpinimo derinimo instrukcijos patvirtinimo“ Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos suderina kartu su objektų savininkais (valdytojais), kuriems atsiranda pareiga steigti priešgaisrinius gelbėjimo padalinius (žinybines priešgaisrines pajėgas), vadovaujantis kriterijais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 794 „Dėl Gaisro atžvilgiu pavojingų objektų, kurių savininkui (valdytojui) atsiranda pareiga steigti priešgaisrinius gelbėjimo padalinius (žinybines priešgaisrines pajėgas), kriterijų patvirtinimo“.

Savanoriškos ugniagesių formuotės Lietuvoje nebuvo steigiamos. Vilniaus rajono ugniagesių draugija, kuri buvo įsteigta kaip ugniagesių formuotė turi 3 komandas, kurios finansuojamos iš biudžeto lėšų. 2016 metais įsteigtos Vilniaus senamiesčio savanorių ugniagesių formuotės pagrindiniai tikslai vykdyti visuomenės švietimą gaisrų prevencijos srityje; siekti apsaugoti Vilniaus miesto Senamiesčio istorinius pastatus bei juose esančias kilnojamąsias kultūros paveldo vertybes gaisrų ir kitų nelaimių atvejais; perduoti turimas žinias ir įgūdžius gyventojams saugumo, apsisaugojimo, gynybos ir išgyvenimo srityje; organizuoti visuomenei parodomąsias pratybas, kaip išvengti ir suvaldyti įvykius, nelaimes ar kitas nenumatytas situacijas; padėti bendruomenės nariams nenumatytų situacijų atvejais. Apie tiesioginį dalyvavimą gaisrų gesinime ar kitų nelaimių likvidavime neužsimenama. Remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie pateikiama statistika gaisrų kaimuose pastaraisiais metais daugiau, nei gaisrų miestuose (žr. 1 pav.).

1 pav. Gaisrų skaičius Lietuvos Respublikoje statistika

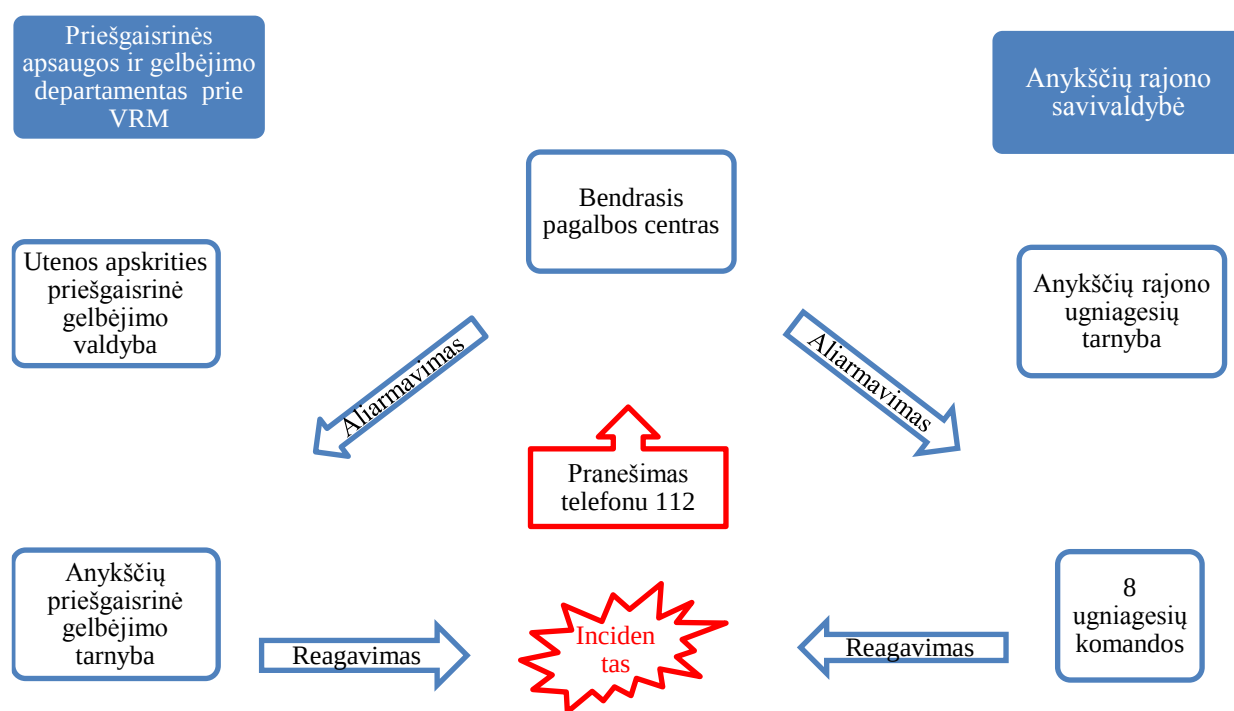
Ta pati gaisrų skaičiaus statistika parodo ir tai, kad daugėja ir gaisrų atvirose teritorijose į kurias, kaip taisyklė vyksta artimiausi padaliniai, dažniausiai tai savivaldybių ugniagesių komandos.

Išnagrinėjus teisės aktus bei šaltinius matyti, jog iš esmės pagrindinėmis institucijomis užtikrinančiomis priešgaisrinę saugą šalyje galime laikyti valstybinę priešgaisrinę gelbėjimo tarnybą ir savivaldybės priešgaisrines tarnybas. Žinybinių priešgaisrinių tarnybų svarbos šalies gyventojams taip pat negalime paneigti, kadangi jos skirtos tam tikrų pavojingų objektų apsaugai ir kilus gaisrams juose, kiltų grėsmė gyventojų saugumui sveikatai.

Kaip teigia Sušinskienė (2010) mokslinėje literatūroje įtvirtinta žmoniškųjų išteklių samprata leidžia teigti, kad „žmoniškieji ištekliai yra svarbiausi ir vertingiausi resursai, kuriais disponuoja organizacijos siekdamos savo tikslų“. Žmoniškųjų išteklių valdymas yra sudėtingas procesas apimantis daugumą veiklų: planavimą, verbavimą, atranką, adaptaciją, mokymą, vertinimą, motyvavimą ir kt. Priešgaisrinėse apsaugos ir gelbėjimo tarnybose žmoniškųjų išteklių verbavimui naudojami išoriniai verbavimo metodai (Lietuvos darbo birža, draugų ir pažįstamų rekomendacijos ir kt.). Pastarąjį

verbavimo šaltinį dauguma mokslininkų išskiria kaip vieną iš efektyviausių metodų surasti patikimą darbuotoją. Neigiamas aspektas tai, kad Priešgaisrinės gelbėjimo ir apsaugos tarnyboje atsiranda galimybė susidaryti šeimos, giminių klanams. Beveik „nenaudojami tokie verbavimo metodai, kaip paieška aukštosiose mokyklose, dalyvavimas karjeros dienose,“ kurie ne tik padėtų surasti tinkamas kompetencijas turinčius kandidatus, bet ir populiarintų ugniagesių gelbėtojų profesiją jaunuolių tarpe. Autorės teigimu Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybose dirbantys asmenys yra lojalūs organizacijai, dauguma tarnauja virš 10 metų. Ugniagesiai gelbėtojai yra patenkinti savo darbu, todėl nežada artimiausiu metu keisti darbo.

Anykščių rajone priešgaisrinę saugą užtikrina Utenos apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Anykščių priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba ir Anykščių rajono ugniagesių tarnyba (žr. 2 pav.).

2 pav. Priešgaisrinės gelbėjimo pajėgos ir jų reagavimas į incidentus

Savivaldybių priešgaisrinių tarnybų problematiką tyrusi Tamulynaitė (2007) pastebėjo, kad ši tarnyba savo veikloje susiduria su nemažai problemų. Išskirti galima tris administravimo problemas: „a) pavaldumo problema (iš dalies savivaldybių UK pavaldžios savivaldybėms, bet nuo vykimo į incidentą laiko, tampa pavaldžios VPGT. Esant skirtingai kontrolei, sutrinka savivaldybių priešgaisrinės tarnybos valdymas ir nepertraukiamas veiklos organizavimas bei atsakomybės paskirstymas); b) finansavimo problema (pagrindinis SPT lėšų šaltinis yra rajono savivaldybės

biudžetas. Dėl dažno lėšų stygiaus ir netinkamo paskirstymo, savivaldybių priešgaisrinių tarnybų darbuotojai nėra aprūpinti asmeninėmis apsaugos priemonėmis, atitinkančiomis Lietuvos Respublikoje ir Europos Sąjungoje galiojančius standartus; gaisrinių automobilių amžiaus vidurkis viršija amortizacinius normatyvus, trūksta naujos įrangos efektyviai ir saugiai atlikti darbus, pastatai neatitinka techninių reikalavimų pagal statybos reglamentus bei higienos normas, todėl kelia grėsmę juose esantiems darbuotojams); c) žmogiškųjų išteklių problema (socialinių garantijų trūkumai – pagal darbo sutartį dirbantys ugniagesiai atlieka tokį patį darbą kaip ir statutiniai priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos darbuotojai, tačiau atlyginimai ir socialinės garantijos jų yra mažesnės: statutinių tarnybų pareigūnai yra apdrausti, apmokamos jų kelionių išlaidos į darbą, už darbo stažą, aukštesnę kategoriją keliamas atlyginimas)“.

2 lentelė. Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų operacinio vadovavimo lygmenys

Eil. Nr.	Operacinio vadovavimo lygmuo	Pajėgų išsiuntimo numeris * (PIN)	Pareigybių, kurias einant užtikrinamas ir vykdomas atitinkamo lygmens operacinis vadovavimas, sąrašas
1.	Nulinis lygmuo	nulinis pajėgų išsiuntimo numeris (0 PIN)	ugniagesys; ugniagesys gelbėtojas; kiti nestatutiniai priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, neįvardyti lentelėje
2.	Pirmasis lygmuo	pirmasis pajėgų išsiuntimo numeris (I PIN)	skyrininkas; kiti statutiniai priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų valstybės tarnautojai, neįvardyti lentelėje
3.	Antrasis lygmuo	antrasis pajėgų išsiuntimo numeris (II PIN)	pamainos vadas
4.	Trečiasis lygmuo	trečiasis pajėgų išsiuntimo numeris (III PIN)	APGV komandos viršininkas, viršininko pavaduotojas; APGV PGT viršininkas, viršininko pavaduotojas; Parengties užtikrinimo skyriaus pareigūnas; Operacinio vadovavimo skyriaus pareigūnas; kiti statutiniai departamento valstybės tarnautojai, neįvardyti lentelėje
5.	Ketvirtasis lygmuo	ketvirtasis pajėgų išsiuntimo numeris (IV PIN)	APGV viršininko pavaduotojas; struktūrinio padalinio objekte viršininko pavaduotojas; Parengties užtikrinimo skyriaus viršininkas; Operacinio vadovavimo skyriaus viršininkas; Operacinio vadovavimo skyriaus budinčios pamainos pareigūnas; departamento Operatyvaus valdymo valdybos skyriaus viršininkas
6.	Penktasis lygmuo	penktasis pajėgų išsiuntimo numeris (V PIN)	APGV viršininkas; struktūrinio padalinio objekte viršininkas; departamento Operatyvaus valdymo valdybos viršininkas; departamento direktorius; departamento direktoriaus pavaduotojas

Anykščių priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba ir Anykščių rajono ugniagesių tarnyba skirtingo pavaldumo, tačiau incidento vietoje ugniagesių tarnybos darbuotojai, remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus įsakymu 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymu Nr. 1-280 „Dėl Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų atliekamų gaisrų gesinimo ir kitų gelbėjimo darbų organizavimo nuostatų patvirtinimo“, yra pavaldūs statutiniams ugniagesiams (žr. 2 lentelė).

Apžvelgus statistinius duomenis matome, kad didžioji dalis gaisrų kyla kaimiškose vietovėse ir absoliutus gaisrų skaičius koreliuoja su gaisrais kylančiais atvirose teritorijose į kuriuos dažniausiai ir išvyksta savivaldybių priešgaisrinių tarnybų darbuotojai. Tačiau pažymėtina, kad šios tarnybos darbuotojai sudėtingesnių incidentų vieni nelikviduoja, o tokiems incidentams visada vadovauja statutiniai ugniagesiai gelbėtojai, kurie yra labiau motyvuoti, jų pasirengimui skiriamas ženkliai didesnis dėmesys. Priešgaisrinę saugą užtikrinančių institucijų analizė parodė, jog yra du pagrindiniai veikėjai betarpiškai dalyvaujantys šiame procese tai valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba ir savivaldybių priešgaisrinės tarnybos.

Apžvelgus teisinę aplinką galima daryti išvadas, kad savanorių ugniagesių veiklos pradžia teisinės prielaidos yra ir procesas pajudės į priekį, o pagrindinis veikėjas šiame procese yra savivaldybių priešgaisrinės tarnybos, savanoriškos veiklos organizatoriai. Kad šis veiksmas pareikalaus nemažai pastangų iš institucijų atsakingų už šios veiklos organizavimą tiek rengiant tolimesnį teisinį veiklos reglamentavimą tiek ieškant galimų savanorių, kurie atitiktų jiems keliamus reikalavimus. Galima daryti prielaidą, kad savanoriškos ugniagesių veiklos įgyvendinimo metu teks daryti pakeitimus teisės aktuose, o galbūt ir sulaukti tam tikros priešpriešos juos įgyvendinant iš visuomenės, politikų pusės, juk tam tikras pozicijų išsiskyrimas vyko siekiant įteisinti savanorių ugniagesių veiklą ir procesas truko penkerius metus.

4. SAVANORIŲ UGNIAGESIŲ VEIKLOS ĮGYVENDINIMO ANYKŠČIŲ RAJONE ANALIZĖ

Šiame skyriuje pagrįsta tyrimo metodika, išnagrinėta ir pateikta savanorių ugniagesių apklausos rezultatų analizė bei susisteminta interviu metu gauta informacija.

4.1 Tyrimo metodika

Išsiaiškinus savanorio ir savanorystės sampratą, savanorių indėlį saugios bendruomenės kūrime, išsiaiškinus visuomenės saugumą priešgaisrinėje sityje užtikrinančias šalies institucijas ir apžvelgus savanorių ugniagesių veiklos teisinį reguliavimą Lietuvos Respublikoje bei Europos valstybių patirtį savanoriškoje ugniagesybos veikloje svarbu išsiaiškinti, koks savanorių ugniagesių, savanoriškos veiklos organizatorių bei bendruomenės požiūris į savanorių ugniagesių veiklą. Empirinis tyrimas pasirinktas atsižvelgus į tai, kad savanorių ugniagesių veikla yra naujas reiškinys, kuris Lietuvos mokslininkų nėra nagrinėtas, o šiuo tyrimu siekiama atskleisti, su kokiomis problemomis ar teigiamais aspektais įgyvendindami šią veiklą susiduria savanoriškos veiklos organizatoriai, savanoriai ugniagesiai vykdydami šią veiklą, o bendruomenės gaudamos šią paslaugą. Kaip vieną populiariausių empirinių tyrimų metodų Luobikienė (2009) išskiria apklausą, kuri, anot Tureikytės (2004) gali būti skirstoma į interviu ir anketavimą.

Vykdamas savanorių ugniagesių veiklos įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje Anykščių rajono atveju tyrimą buvo pasirinktas kiekybinis tyrimas – Anykščių rajone veiklą vykdančių savanorių ugniagesių apklausa. Tyrimo metu formuojamais klausimais siekta išsiaiškinti savanorių ugniagesių požiūrį į jų veiklą, savanoriškos veiklos proceso organizavimą bei perspektyvas. Kiekybiniame tyrime dalyvavo 18 Anykščių rajono savanorių savo veiklą vykdančių Traupio ir Skiemonių ugniagesių komandose. Savanoriams anketos buvo pateiktos susitikimo metu buvo laukiama kol anketa bus užpildyta ir gražinta (1 priedas).

Kokybinis tyrimas – pusiau struktūruotas interviu, imtis – keturi ekspertai, kurie atstovauja tris skirtingus lygmenis – šalies, rajono, bendruomenės. Pirmojo struktūruoto interviu su Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus pavaduotoju Vygandu Kurkuliu aptarti motyvai nulėmę savanorių ugniagesių atgimimą priešgaisrinėje saugoje, vykčius procesus, kilusias problemas šalies mastu (2 priedas). Antrojo interviu metu bendrauta su savanoriškos veiklos organizatoriumi Anykščių rajone buvusiu Anykščių rajono ugniagesių tarnybos vadovu Rimantu Bilinsku siekiant išsiaiškinti savanorių ugniagesių veiklos ypatumus Anykščių rajone, šio proceso dalyvius, požiūrį į savanorių ugniagesių veiklą ir šios veiklos perspektyvas (3 priedas). Bendruomenių atstovais pasirinkti seniūnijų, kuriose veiklą vykdo savanoriai ugniagesiai seniūnai tai Traupio seniūnė Daiva Tolušytė ir Skiemonių seniūnas Stasys Steponėnas iš kurių norima sužinoti, koks bendruomenės narių požiūris į

savadorius ugniagesius, ar yra kokių nusiskundimų ir ar pakanka savanorių ugniagesių seniūnijose (4 priedas).

4.2 Ugniagesių savanorių apklausos rezultatų analizė

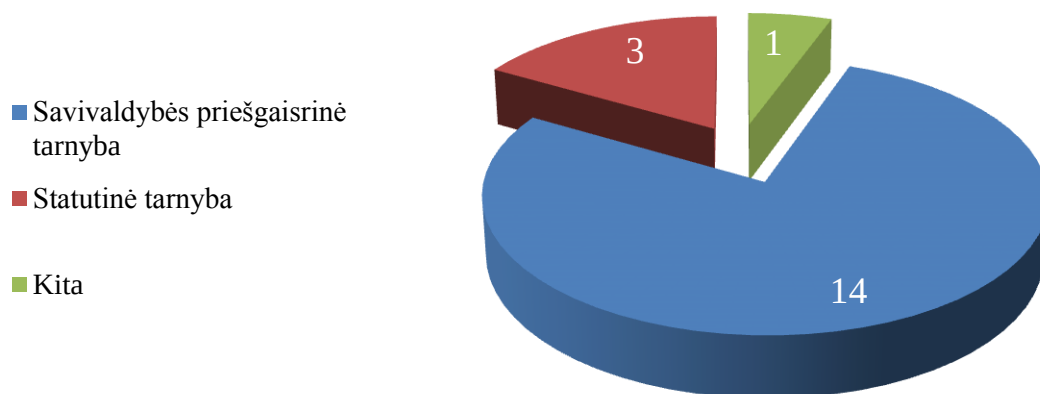
I anketo klausimus atsakė visi asmenys, sudarę savanoriškos veiklos sutartis su Anykščių rajono ugniagesių tarnyba. Pažymėtina, kad visi apklausos respondentai yra vyrai (žr. 3 lentelė). Daugiausiai savanorių ugniagesių dalyvavusių apklausoje turi profesinį išsilavinimą – 10, o aukštąjį 2. Viena iš priežasčių, kodėl nėra tarp respondentų moterų yra ta, kad tik vienas iš visų dalyvavusių nurodė jog vykdo švietėjišką (prevencinę) veiklą. Šeši respondentai nurodė, kad vykdo tiek švietėjišką veiklą tiek dalyvauja gaisrų gesinime. Galime daryti prielaidą ir patvirtinti, kad bedruomeniški ir aktyvūs respondentai savo veiklą mato daug plačiau ir neapsiriboja vien sudarytos rašytinės sutarties rėmuose nustatyta veikla. Taip pat matome ir tai, kad švietėjišką veiklą vykdančių asmenų Anykščių rajone kol kas nėra, o būtent šia veikla dažniausiai galėtų užsiimti moterys. Šalyje, pagal Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento pateikiamus duomenis, gaisrus gesina 2328 ugniagesių vyrų ir iš jų 9 moterys. Savivaldybių priešgaisrinėse gelbėjimo tarnybose dirba apie 2300 ugniagesių vyrų ir nei vienos moters gesinančios gaisrus.

3 lentelė. Apklausoje dalyvavusių savanorių ugniagesių duomenys.

Amžius	Skaičius	Išsilavinimas	Skaičius	Savanoriavimo sritis	Skaičius	Šeimyninė padėtis	Skaičius
18-25	1	Vidurinis	2	Gaisrų gesinimas	11	Vedęs	15
26-35	2	Profesinis	10	Švietėjiška veikla	1	Viengungis	1
36-45	2	Aukštesnysis	4	Abu variantai	6	Gyvena poroje	1
46-55	10	Aukštasis	2			Išsiskyręs	1
55-65	3					Našlys	0
Virš 65	0						
Visi 18 respondentų – vyrai							

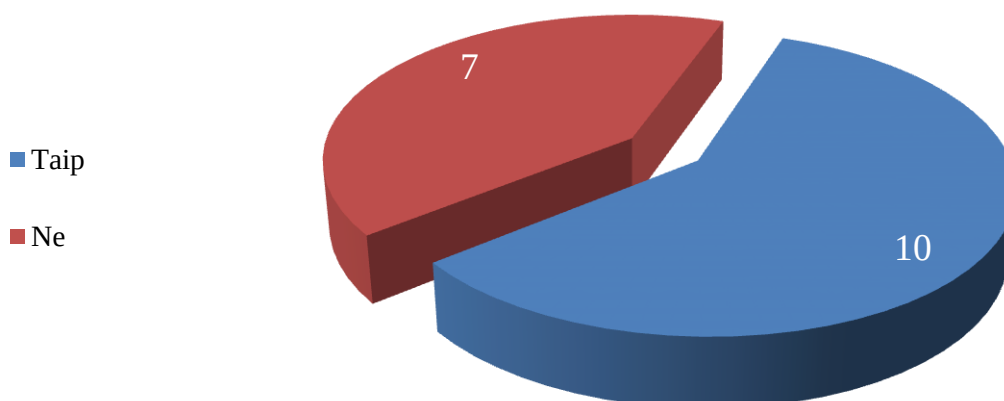
Visi 18 respondentų savo savanoriavimo trukmę nurodė trumpesnę nei metus, nebuvo apklausos dalyvių pasirinkusių antrojo varianto – trumpiau nei pusę metų. Kadangi apklausa buvo atliekama lapkričio mėnesį, o Anykščių rajono ugniagesių komandose savanoriai ugniagesiai savo veiklą pradėjo vykdyti atitinkamai 2016 metų vasario ir kovo mėnesiais galima daryti prielaidą, kad nuo veiklos pradžios naujais savanoriais ugniagesiais komandos nepasipildė.

Apklausos dalyvių buvo prašoma nurodyti kokia jų pagrindinė darbovietė. Didžioji dalis nurodė kad tai savivaldybės priešgaisrinė tarnyba (žr. 3 pav). Tik vienas savanoris ugniagesys nurodė, kad jo pagrindinė darbovietė nėra susijusi su gaisrų gesinimu.

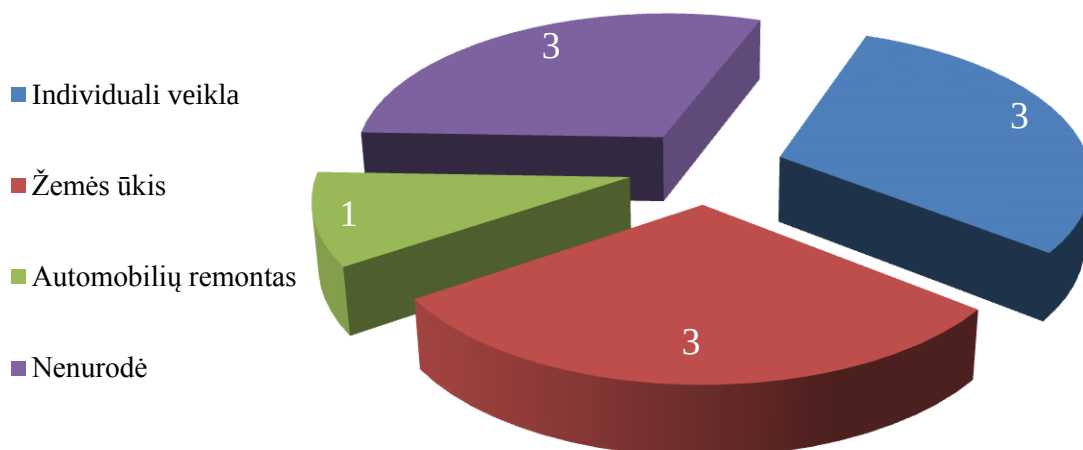
3 pav. Pagrindinė darbovietė

Į klausimą ar užsiima papildoma veikla ar dirba kitame darbe 10 respondentų nurodė, kad užsiima papildoma veikla, o 7 ne (žr. 4 pav.) Vienas respondentas atsakymo nepateikė.

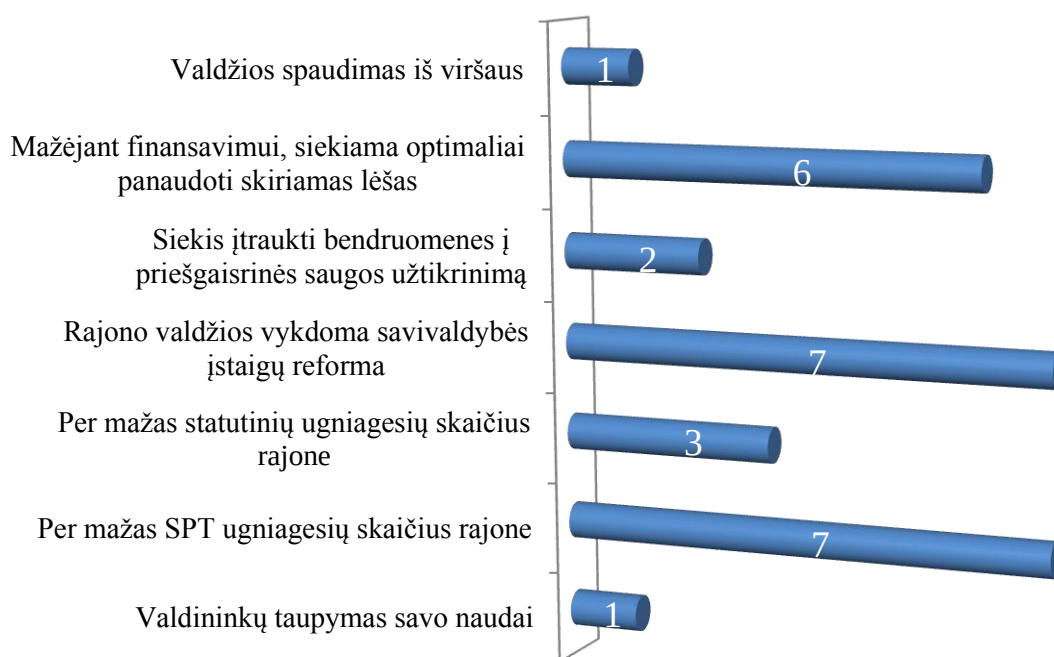
4 pav. Dirba papildomą darbą (n=17)

Pagrindinė veikla, kuria užsiimama papildomai, nurodomas žemės ūkis ir individuali veikla (žr. 5 pav). Tai, kad be savanoriavimo užsiimama ir papildomais darbais, riboja laiką, kurį asmuo galėtų skirti savanorystei, mažina galimybes prisijungti prie kolegų incidentų likvidavimui. Dar labiau apsunkintas savanorių ugniagesių dirbančių žemės ūkyje, kuomet ten vyksta žemės paruošimo ir derliaus nuėmimo darbai. Atsižvelgiant į ankščiau pateiktus gaisrų duomenis (1 pav.) galima daryti prielaidą, kad gana sudėtinga esamus savanorius pasitelkti atvirose teritorijose kilusių gaisrų gesinimui, kurie dažniausiai kyla pavasarį, o tokių gaisrų skaičius didelis.

5 pav. Savanorių ugniagesių papildomo darbo pobūdis (n=10)

Išreikšdami savo nuomonę, kodėl savanorių ugniagesių veikla pradėta vystyti rajone (žr. 6 pav.) didžioji dalis respondentų rinkosi vieną atsakymą, o du ir daugiau atsakymų buvo pasirinkti 7 kartus.

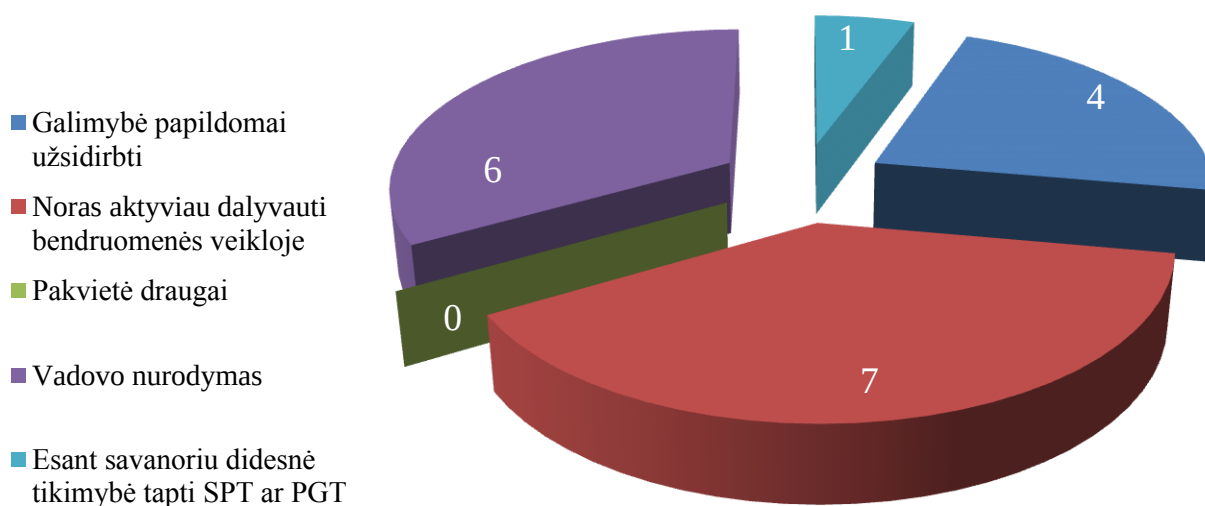

6 pav. Teiginiai geriausiai apibūdinantys savanorijos atsiradimą (n=17)

Dviem atvejais apklausos dalyviai išsakė atskirą nuomonę šiuo klausimu abiem atvejais minimi valdininkai, kurie arba vykdo spaudimą iš viršaus, arba taupo savo naudai. Analizuojant atsakymus pastebėta, kad motyvą, jog per mažas statutinių skaičius rajone paskatino savanorijos atsiradimą rinkosi 2 statutiniai ugniagesiai iš 3 dalyvavusių apklausoje. Tai, kad didžioji dalis respondentų yra savivaldybės ugniagesių tarnybos darbuotojai sąlygoja ir atsakymo pasirinkimą, dėl per mažo jų

skaičiaus rajone. Net 7 atsakymo variantai, kad tai rajono valdžios vykdoma reforma, rodo į tai, kad perėjimas prie savanoriškos veiklos sutapatinamas su viešojoje erdvėje pristatoma savivaldybės administracijos vykdoma politika, kad pasiekę pensijinį amžių įstaigų vadovai turi palikti postus bei pačioje savivaldybės administracijoje atlikta reorganizacija (2015).

Pagrindiniu motyvu, paskatinusiu tapti savanoriu ugniagesiu, respondentai nurodė norą aktyviau dalyvauti bendruomenės veikloje 7 (žr. 7 pav.). Antras pasirinkimas buvo vadovo nurodymas 6, toks motyvo nurodymas prieštarauja autorių (Gedvilienė ir kt. (2010); Kurapkaitienė (2013); Jordan ir Ochman (1998)) išsakytomis mintims apie savanoriškos veiklos pagrindinius bruožus – šiuo atveju laisva valia. Pasirinkę šį variantą apklausos dalyviai atsakydami į anketos pabaigoje užduodamą klausimą ar tęs savanorio ugniagesio sutartį nei vienas nenurodė, kad ją tęs du apsisprendę netęsti sutarčių, 3 abejoja (vienas neatsakė į klausimą). 4 respondentai nurodė, kad tai yra papildoma galimybė užsidirbti. Buvo patikrinta ar tokį atsakymo variantą pasirinko respondentai, kurie be savo pagrindinio darbo daugiau jokia kita veikla neužsiima, tačiau buvo įžvelgta priešinga tendencija, šį atsakymo variantą rinkosi tie, kurie užsiima papildoma veikla. Vieno iš atsakiusių motyvas yra didesnė galimybė tapti savivaldybės priešgaisrinės tarnybos ar priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos darbuotoju, šį atsakymą pasirinko asmuo, kurio pagrindinė darbovietė nėra susijusi su gaisrų gesinimu. Galima daryti prielaidą, kad šis respondentas norėtų tapti šių įstaigų nuolatiniu darbuotoju. Tai, kad nei vienas iš apklausos dalyvių nenurodė, jog buvo pakviestas draugų ar pažįstamų, parodo, jog neišnaudojamas vienas iš pagrindinių savanorių verbavimo būdų apie kurį kalba Butkuvienė (2005).

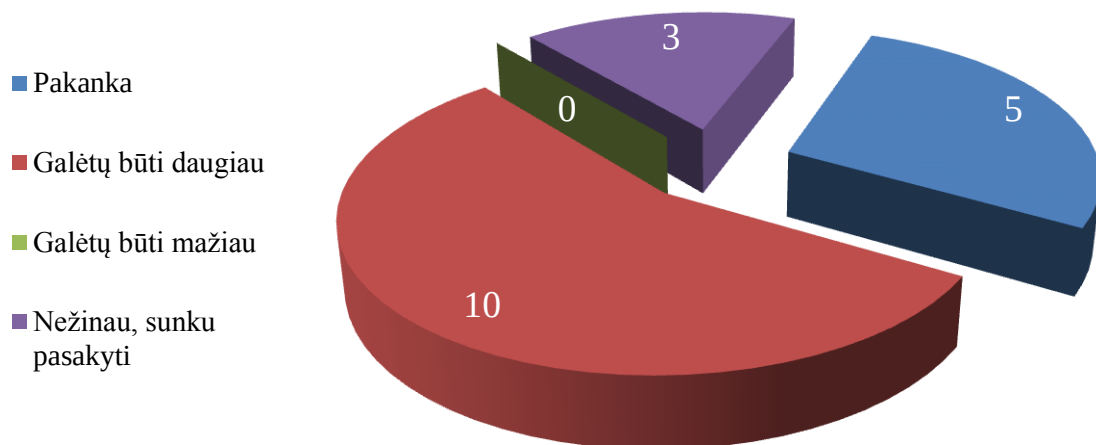

7 pav. Motyvai paskatinę tapti savanoriu ugniagesiu

Ar savanoriai ugniagesiai ankščiau turėjo savanoriškos veiklos patirties, 16 atsakė neigiamai ir tik vienas teigiamai. Tačiau nebuvo nurodyta, kokia tai buvo patirtis, kas neleidžia nuspręsti ar tai

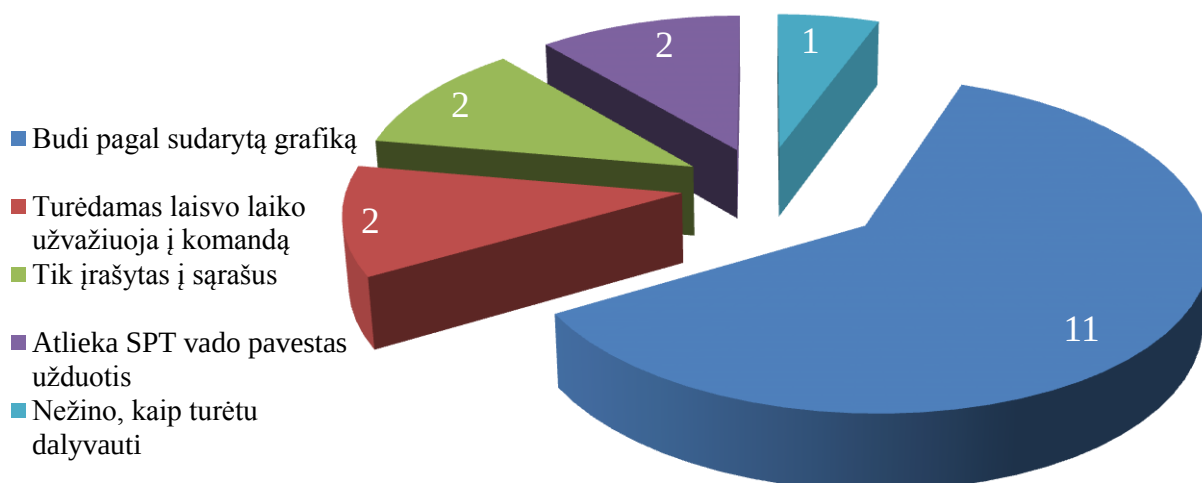
tikrai buvo savanoriavimas, o ne pagalba draugams, kas nėra laikytina savanoriavimu, kaip teigia Jordanas ir Ochman (1998).

Kad reikėtų mažinti savanorių ugniagesių skaičių, esantį komandoje, nenurodė nei vienas respondentas, didžioji dalis 10 nurodė, kad jų galėtų būti daugiau (žr. 8 pav.), 3 mano, kad esamas savanorių kiekis komandoje pakankamas. Remiantis interviu su R. Bilinsku duomenimis šiuo metu vienoje komandoje yra 10 kitoje 8 savanoriai ugniagesiai.

8 pav. Gaisrus gesinančių savanorių skaičiaus vertinimas

Dalyvavimas komandos veikloje, apklausos dalyvių nuomone, yra budėjimas pagal sudarytą grafiką tokį atsakymo variantą pasirinko 11 apklaustųjų (žr. 9 pav.).

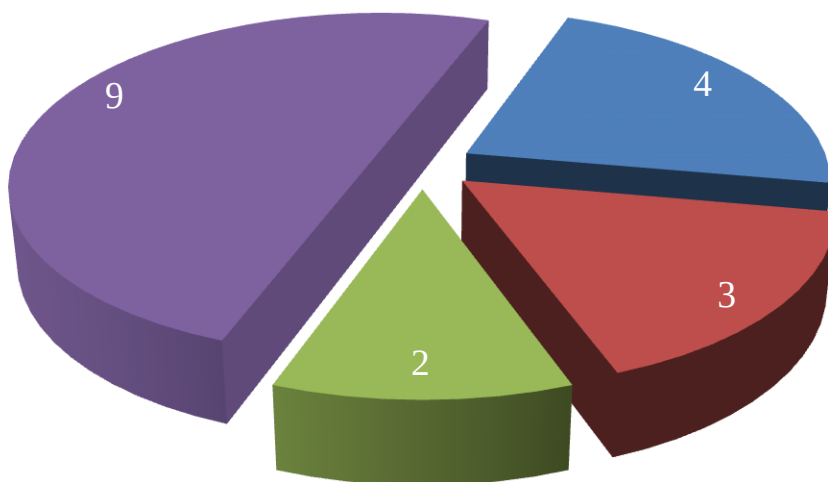

9 pav. Kokiu principu savanoriai ugniagesiai dalyvauja komandos veikloje

Iš dviejų atsakiusiųjų matyti, kad savanoriškoje veikloje jie nedalyvauja ir tėra į sąrašus įtraukti asmenys. Dar 2 atsakė, kad į komandą užsuka turėdami laisvo laiko, kas leidžia daryti prielaidą, kad aktyviais veiksmais prie savanoriškos veiklos vykdymo šie asmenys neprisideda.

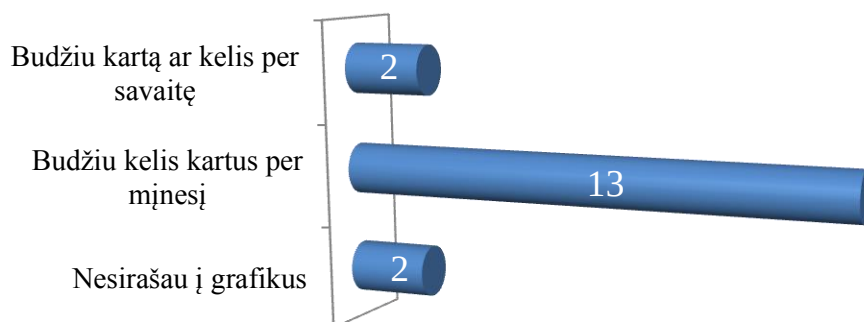
Savanorių ugniagesių buvo klausama, ar jiems teko dalyvauti švietėjiškose akcijose priešgaisrine tematika ir nežiūrint į tai, kad 11 respondentų nurodydami savanoriavimo sritį (žr. 3 lentelė) pasirinko, kad jie yra gaisrus gesinantys savanoriai ugniagesiai, atsakydami į šį klausimą tik 4 respondentai pasirinko atsakymą, kad prevencine veikla jiems užsiimti nepriklauso (žr. 10 pav.). Dažniausiai pasirinktas variantas, kad ir nedalyvaujant akcijose kaimynams ir pažįstamiems nuolat primena, kaip saugiai elgtis su ugnimi 9, 3 nurodė, jog prisijungtų prie akcijų jei būtų kviečiami. Du respondentai atsakė, kad neturi laiko dalyvauti tokiose akcijose.

- Gesiname gaisrus, mums prevencine veikla užsiimti nepriklauso
- Niekas nekvieta dalyvauti, mielai prisijungčiau
- Neturiu laiko dalyvauti akcijose
- Nedalyvaujant akcijose kaimynams ir pažįstamiems nuolat primenu, kaip saugiai elgtis su ugnimi

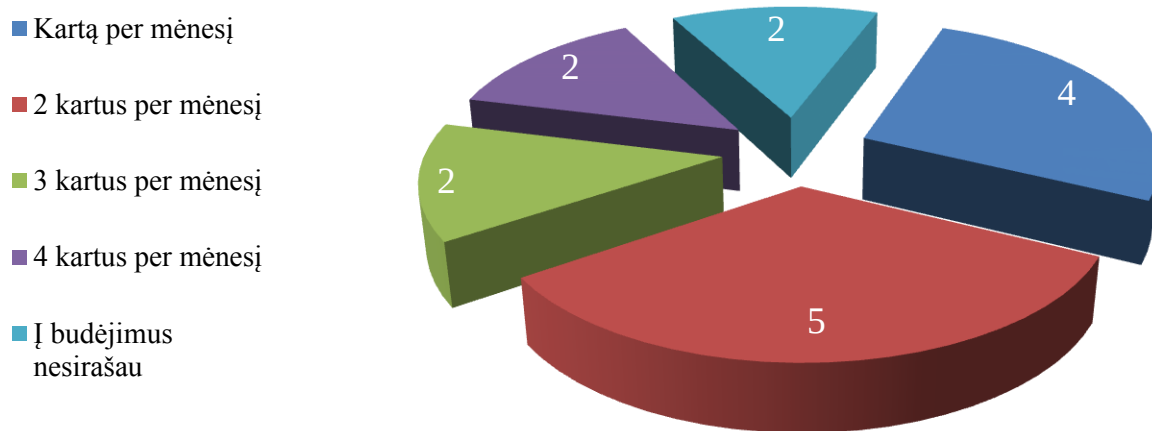
10 pav. Dalyvavimas švietėjiškose akcijose priešgaisrine tematika

Kartais per mėnesį respondentai skaičiuoja įsirašymą į sudaromus savanorių ugniagesių budėjimo grafikus (žr. 11 pav.), tokį atsakymo variantą pasirinko 13 apklaustųjų, du nurodė, kad į budėjimus visai nesirašo ir du nurodė, kad jie budi kas savaitę.

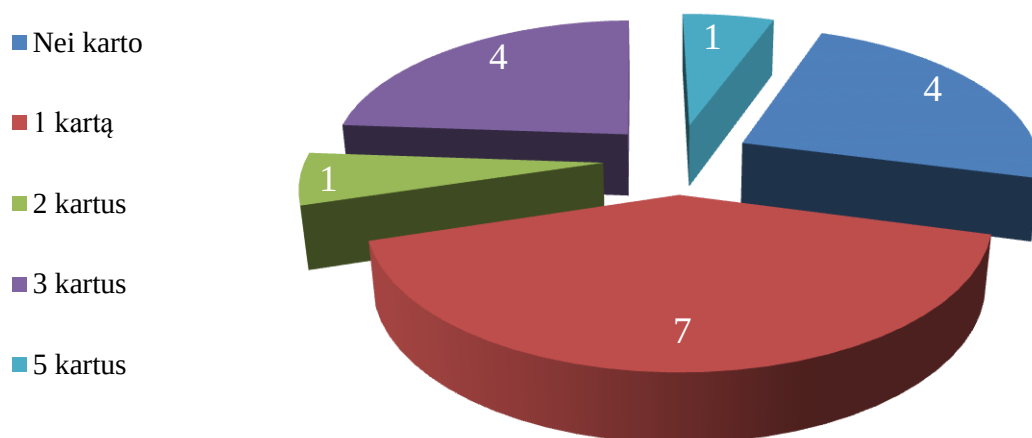
11 pav. Savanorių ugniagesių budėjimų namuose dažnis (n=17)

Apibendrinus duomenis galime sakyti, kad 4 kartus per mėnesį į budėjimų namuose grafiką užsirašo 2 savanoriai ugniagesiai (žr. 12 pav.), o po kartą ar du 9 respondentai.

12 pav. Budėjimų namuose skaičius (n=17)

Rodiklis, nusakantis savanorio ugniagesio, gesinančio gaisrus veiklą, yra ne budėjimų namuose skaičius (žr. 12 pav.), o iškvietai į incidento vietą (žr. 13 pav.).

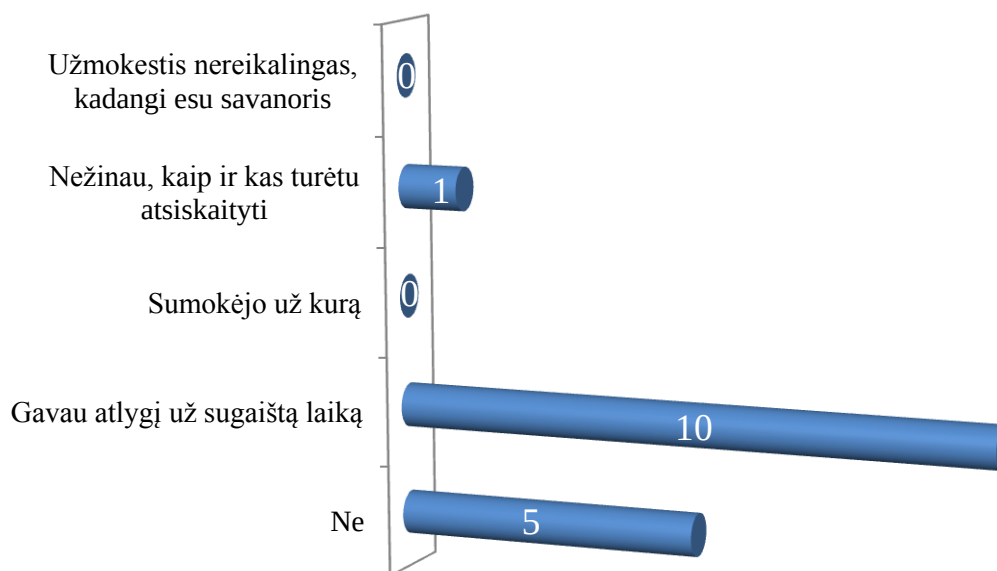
13 pav. Išvykimų į incidentus skaičius (n=17)

Tarp nei karto neiškvieštų į incidentus yra švietėjišką veiklą (žr. 3 lentelė) vykdančias savanoris ugniagesys, kitu atveju respondentas nurodė kad jis į budėjimus nesirašo. Šie duomenys sutampa su 12 paveikslėlyje pateikta informacija apie budėjimo namuose grafikus. O dar dviem atvejais savanoriai ugniagesiai tiesiog nebuvo kviešti į incidentus. Pasitvirtina Vygando Kurkulio interviu metu išsakytos mintys, kad „*kaimuose sąlyginai nedaug gaisrų ir savanoriams trūksta veiklos, ...jeigu per metus*

vienas ar du gaisrai ir tu į jį nespėjai, atsiranda nusivylimas... .“, o kitu atveju į „kaime gali būti ne vienas savanoris, o 3-5 ir ne vienas jis atbėgs į gaisrą“, tad respondento atsakymas, kad į incidentus vyko 5 kartus nėra išskirtinis ir į didesnę gaisrą tikrai atvyksta ne tik į budėjimo namuose grafika įsirašę savanoriai. Apie tai savo interviu metu kalbėjo ir Rimantas Bilinskas.

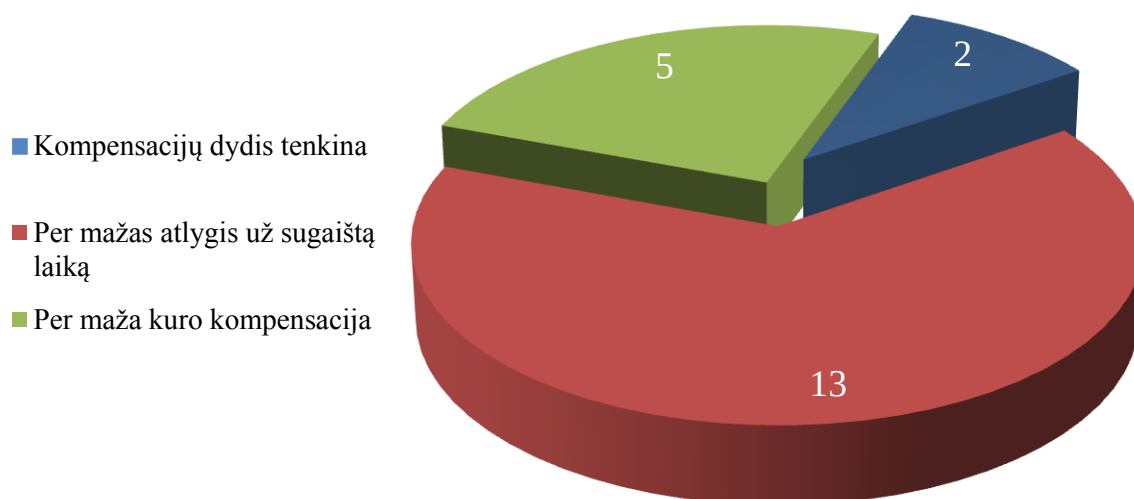
Savanorius ugniagesius Anykščių rajone į incidentus dažniausiai iškviečia bendrasis pagalbos centras – 14, kitas savanoris ugniagesys – 4. Po vieną atvejį: kvietė komandos skyrininkas; apie gaisrą pranešė kaimynas; gaisrą pastebėjo pats savanoris ugniagesys.

Kad gavo atlygį už sugaištą laiką nurodė 10 respondentų, o 5 nurodė, kad su jais nebuvo atsilyginta (žr. 14 pav.). Analizuojant atsakymus į kitus klausimus matyti, kad atlygio negavęs yra tik vienas respondentas, kuris buvo kviečiamas į incidentą. Pagal nustatytą tvarką su savanoriais ugniagesiais už jų sugaištą laiką yra atsiskaitoma karta per ketvirtį. Vienas nurodė, kad nežino kaip ir kas turėtų su juo atsilyginti, tačiau jį, pagal kitus atsakymus į anketoje užduodamus klausimus, galime priskirti prie asmenų aktyviai nedalyvaujančių komandos veikloje, o prisidedančių daugiau prie švietėjiškos veiklos. Du respondentai atsakymų nepateikė.

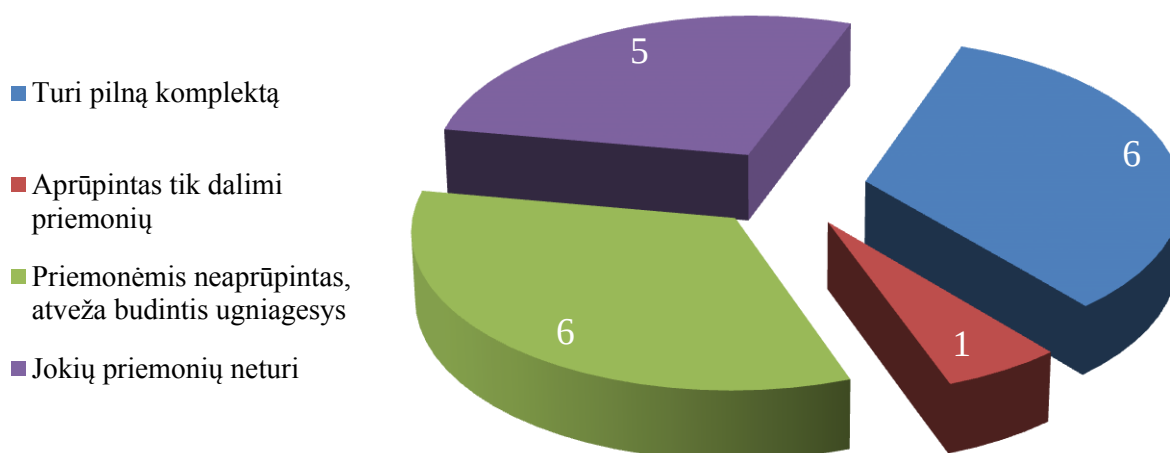
14 pav. Savanoriai ugniagesiai gavo atlygį (n=16)

Savanorių ugniagesių Anykščių rajone netenkina valandinis atlygis už sugaištą laiką (žr. 15 pav.), tokią nuomonę išsakė 13 respondentų, 3 išsakė atskirą nuomonę šiuo aspektu ir dar du nurodė, kad pakankamai kompensuojamas savanorio ugniagesio sugaištas laikas ir apmokamos kuro sąnaudos vykimui į incidentus. Galime daryti išvadą, kad ugniagesiai savanoriai tikisi didesnio atlygio už sugaištą laiką, tokią mintį išsako ir Rimantas Bilinskas interviu metu, tačiau Vygandas Kurkulis sako „*didinti atlygį galbūt ir galima, tačiau kur ta riba kada sustoti*“ ir kaip pavyzdį pateikia kolegų ir Lenkijos patirtį, kuomet patys savanoriai buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn už gaisrų sukėlimą.

15 pav. Savanorių ugniagesių požiūris į mokamų kompensacijų dydį

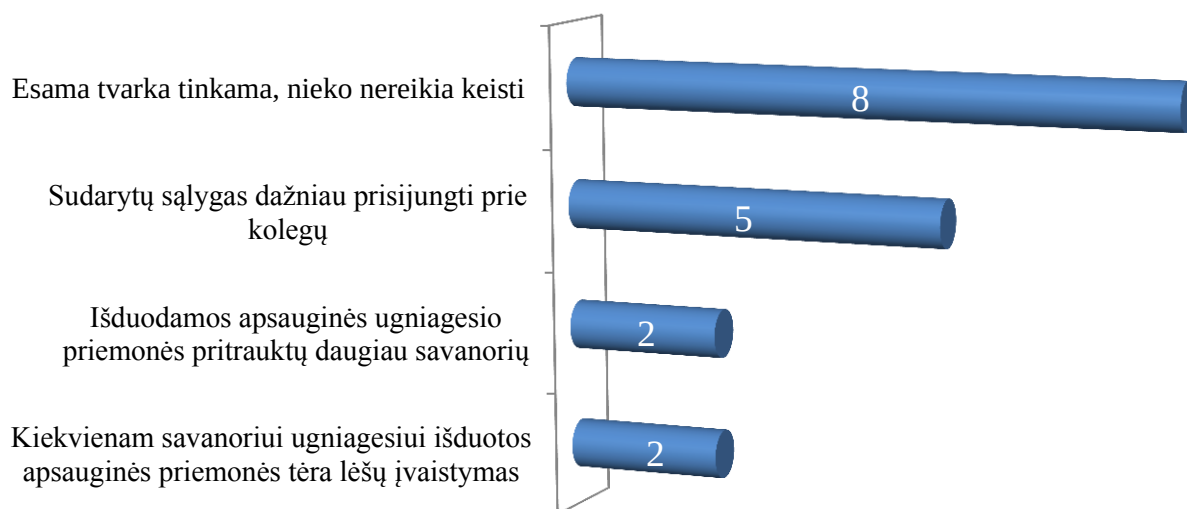
Didžioji dalis savanorių ugniagesių incidentų metu būna aprūpinti apsauginėmis priemonėmis, reikalingomis incidentų likvidavimui (žr. 16 pav.).

16 pav. Savanorio ugniagesio aprūpinimas apsaugos priemonėmis

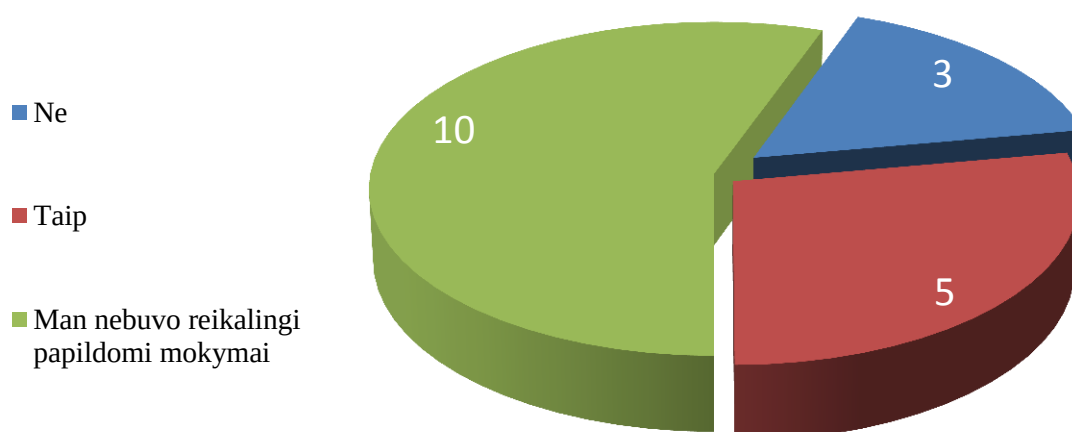
Turintys šias priemones nurodė 6 anketos dalyviai, dar 6 šias priemones atveža budintys komandų ugniagesiai, penki apklaustieji nurodė jokių apsauginių priemonių neturintys. Tarp 5 asmenų neturinčių priemonių tai niekada nebudėję asmenys ar vykdančios tik švietėjišką veiklą, arba nebuvo incidentuose. Todėl galima daryti išvadą, kad šie savanoriai ugniagesiai, kurie niekada nebudėjo ir vykdo tik prevencinį darbą, nežino, kokia tvarka nustatyta komandose. Respondentai nevykę į incidentų vietas negali iki galo įsivaizduoti, kaip jie būtų aprūpinami apsaugos priemonėmis.

Respondentai, paklausti, ar asmeninių apsauginių priemonių turėjimas su savimi daro įtaką komandos veiklai, pasirinko variantą, kad esama tvarka yra tinkama 8 (žr. 17 pav.), o 5 nurodė, kad galėtų dažniau prisijungti prie kolegų ir jiems tinkamai pagelbėtų incidentuose. Dar dveji apklustieji mano, kad tai padėtų pritraukti daugiau savanorių ir 2 mano, kad jei kiekvienas savanoris turėtų apsaugines ugniagesio priemones tai būtų lėšų švaistymas.

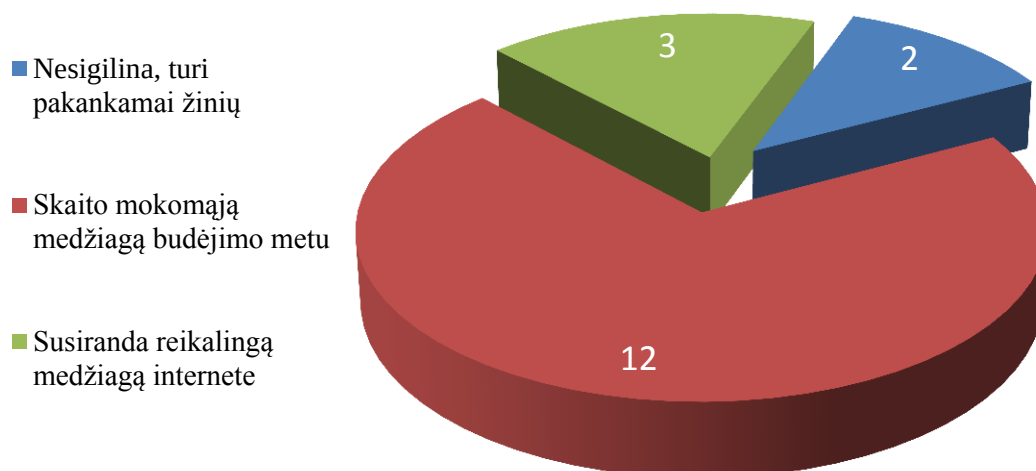
17 pav. Kokia būtų įtaka komandos veiklai, jei savanoriai ugniagesiai būtų pilnai aprūpinti apsauginėmis priemonėmis (n=17)

Kaip jau aptarta ankščiau visi savanoriai yra arba dirbantys ar dirbę savivaldybės priešgaisrinėje tarnyboje arba yra statutiniai ugniagesiai, tad atsakydami į klausimą ar kaip ugniagesys savanoris buvo mokomas pasirinko atsakymą, jog jiems papildomi mokymai nereikalingi, kadangi buvo mokęsi Ugniagesių gelbėtojų mokykloje 10 (žr. 18 pav.), dar 5 nurodė kad buvo mokomi ir 3 pasirinko atsakymą ne.

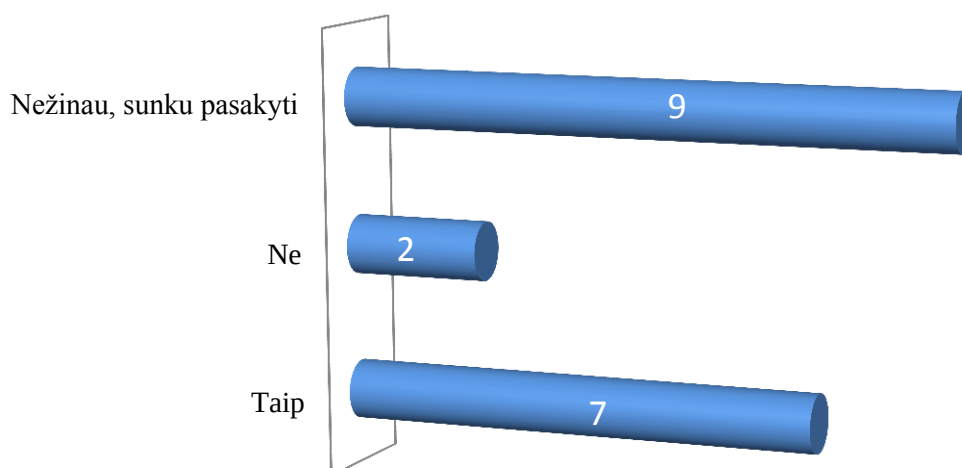
18 pav. Savanoriams ugniagesiams organizuoti mokymai

Anykščių rajono savanoriai ugniagesiai savo teorinių žinių namuose negilina, kadangi tokio atsakymo nepasirinko nei vienas iš jų. Dažniausiai jie tai daro budėjimų metu 11 (žr. 19 pav.) arba susiranda medžiagą internetu 4. Du savanoriai mano, kad jų žinių lygis pakankamas.

19 pav. Savanorių ugniagesių požiūris į turimų žinių gilinimą (n=17)

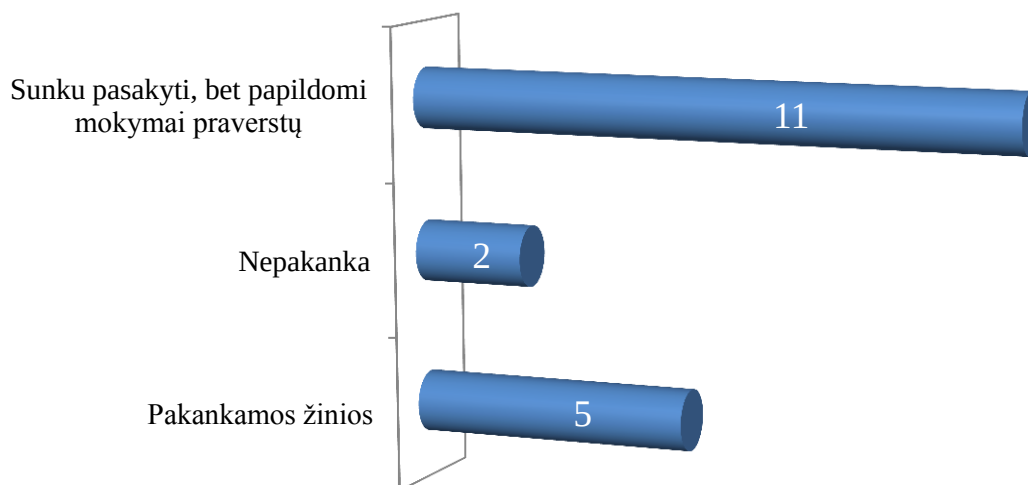
Nuomonės ar teorinės medžiagos pakanka neturi 9 respondentai (žr. 20 pav.), o teigiančių, kad jos trūksta yra du, kad jos pakanka yra atsakę 7 apklausos dalyviai. Vienas iš pateikusių atsakymą, kad teorinės medžiagos nepakanka neatsakė į klausimą ar gilina savo teorines žinias. Apžvelgus jo kitus atsakymus matosi, kad respondentas tikėjosi tapęs savanoriu ugniagesiu papildomai užsidirbti, tačiau dar nei karto nebuvo kvieistas į incidentus ir tikrai netęstų savanoriavimo sutartie jei nebūtų mokomos kompensacijos. Tai nusivylimo šia veikla atvejis apie, kurį interviu metu kalbėjo V. Kurkulis.

20 pav. Mokomosios medžiagos kiekis savanoriams ugniagesiams pakankamas

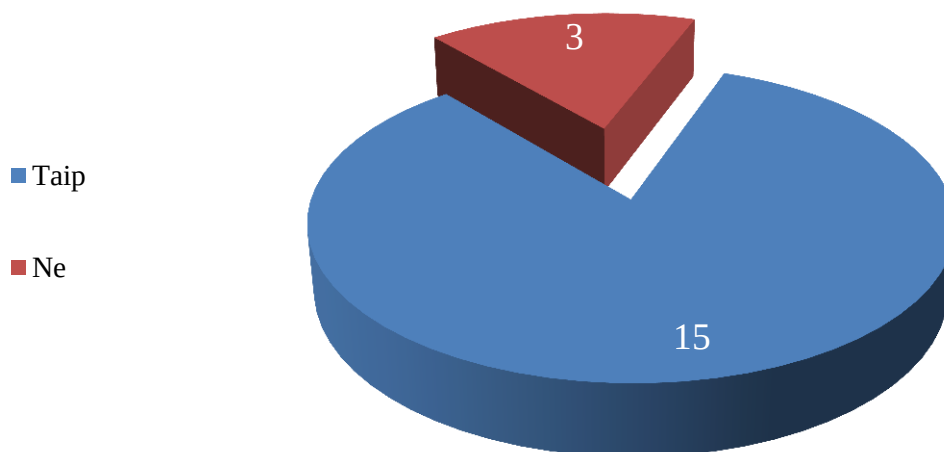
Kadangi vienas respondentas save identifiko, kaip savanorį vykdančią švietėjišką veiklą, o dalis savanoriu nurodė, kad jie abi veiklas vykdo (žr. 3 lentelė), tai ir atsakant į klausimą ar pakanka žinių

vykdyti švietėjišką veiklą 5 nurodė, kad jiems užtenka žinių, dviem respondentams jų trūksta, o likusieji atsakė kad jiems sunku pasakyt, bet papildomi mokymai praverstų (žr. 21 pav.).

21 pav. Savanorių ugniagesių žinių lygis švietėjiškai veiklai vykdyti

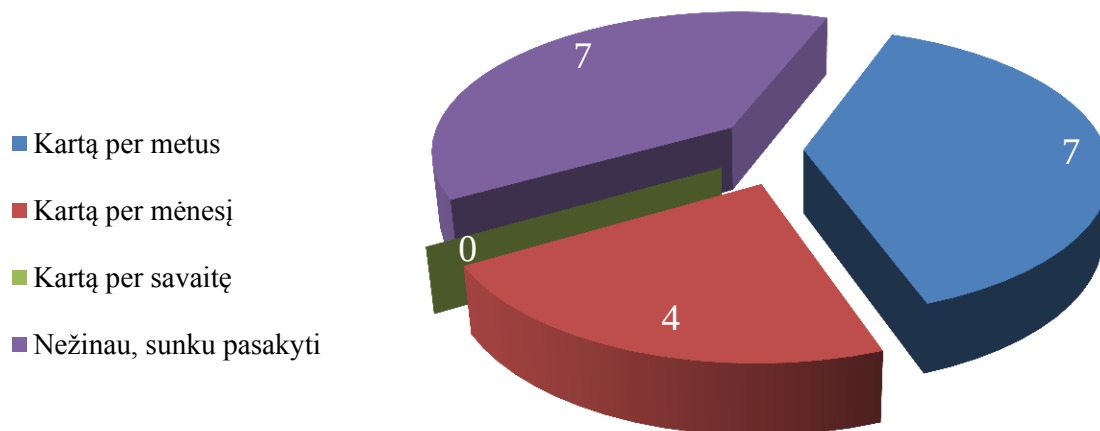
Anykščių rajono ugniagesių tarnybos komandose, kuriose yra veikiantys savanoriai ugniagesiai yra vykdomi praktiniai užsiėmimai su turima technika, tai atspindi atsakymai į užduotą klausimą. 15 atsakė į šį klausimą teigiamai ir 3 neigiamai (žr. 22 pav.). Išanalizavus, kas atsakė neigiamai, matyti, kad tai statutiniai ugniagesiai gelbėtojai. galima daryti prielaidą, kad jie šiek tiek mažiau domisi komandos veikla ir pasitikėdami savo profesiniu pasirėngimu dažniau linkę prisijungti tik incidentų likvidavimui.

22 pav. Komandoje vedami praktiniai užsiėmimai su turima gaisrine technika

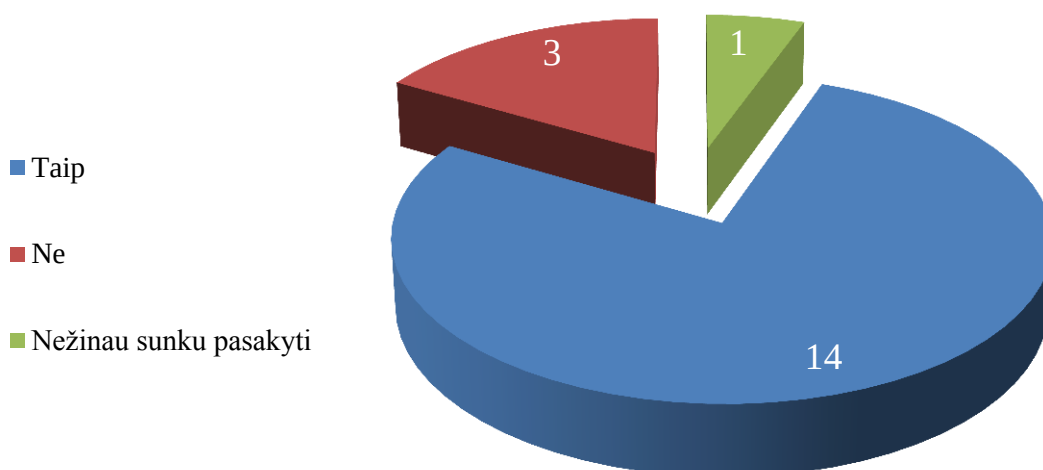
Neigiamai atsakiusieji apie praktinių užsiėmimų vykdymą komandoje (žr. 23 pav.) nežinojo ir kaip dažnai jie organizuojami, prie jų prisijungė dar keturi kolegos, tad net 7 tokie atsakymai parodo, kad tokių užsiėmimų tvarka nėra reglamentuota. Septyni atsakiusieji nurodė, kad tai daroma bent kartą

per metus, o 4, kad kartą per mėnesį. Kad tokie užsiėmimai vyksta tikrai retai atspinti tas faktas, kad užsiėmimai vyksta kartą į metus ar išvis nevykdomi nurodė net 14 respondentų. Tarp nežinančių, kaip dažnai vyksta užsiėmimai, visi trys statutinėje tarnyboje esantys savanoriai ugniagesiai.

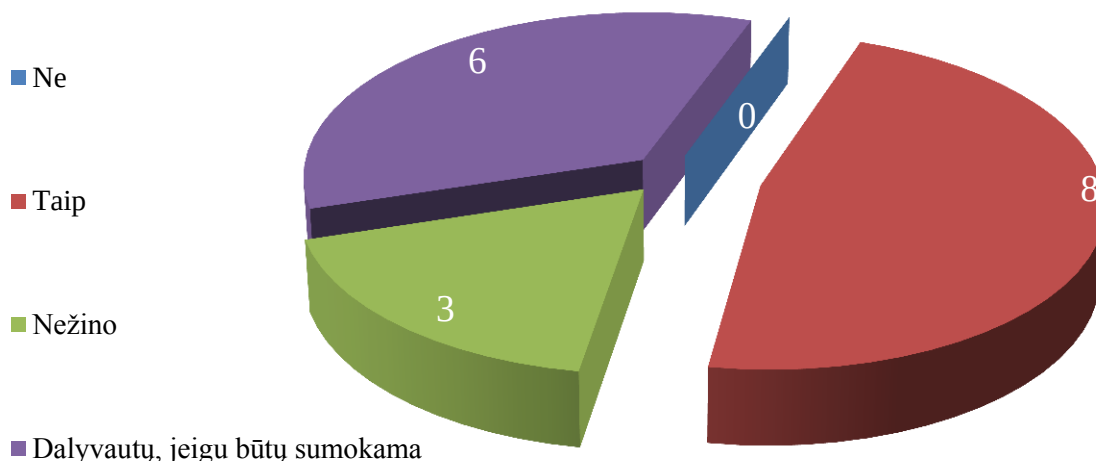
23 pav. Praktinių užsiėmimų dažnumas komandose

Didžiajai daliai respondentų pakanka praktinių užsiėmimų su turima technika, tai nurodė 14 respondentų (žr. 24 pav.), kad nepakanka atsakė 3 ir vienas negalėjo atsakyti.

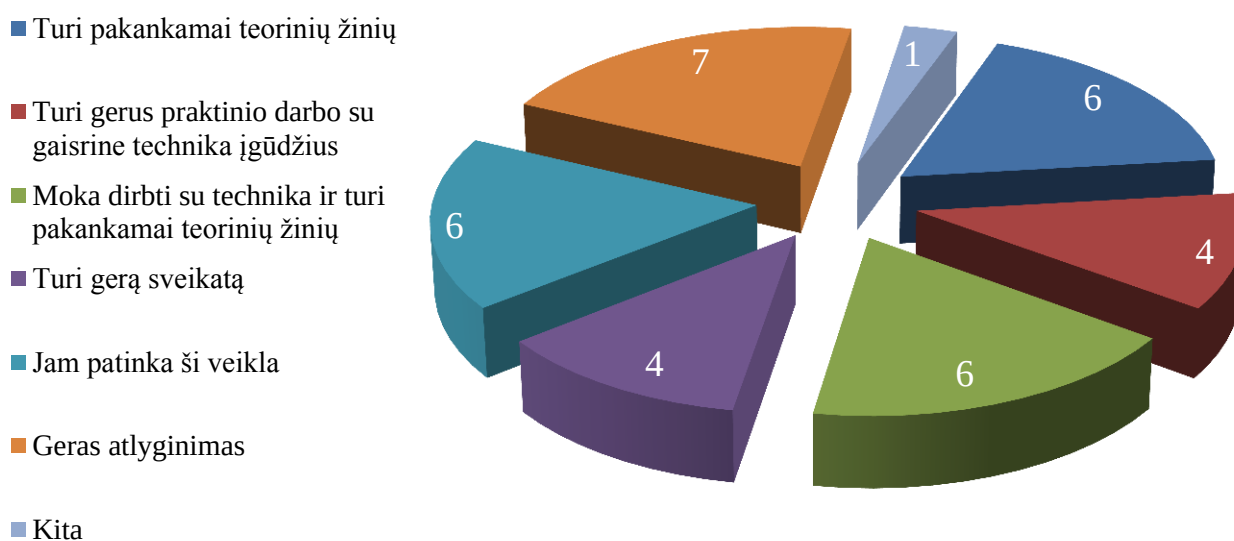
24 pav. Pakanka praktinių užsiėmimų su turima gaisrine technika

Tik trys savanoriai ugniagesiai nežino ar dalyvauti užsiėmimuose jei apie tai būtų pranešta iš anksto (žr. 25 pav.), 6 dalyvauti jei už tai būtų mokama, o 8 dalyvauti ir mokėtis jiems neaktualus. Nenorinčių dalyvauti mokymuose neatsirado. Į klausimą neatsakinėjo savanoris ugniagesys vykdamas švietėjišką veiklą.

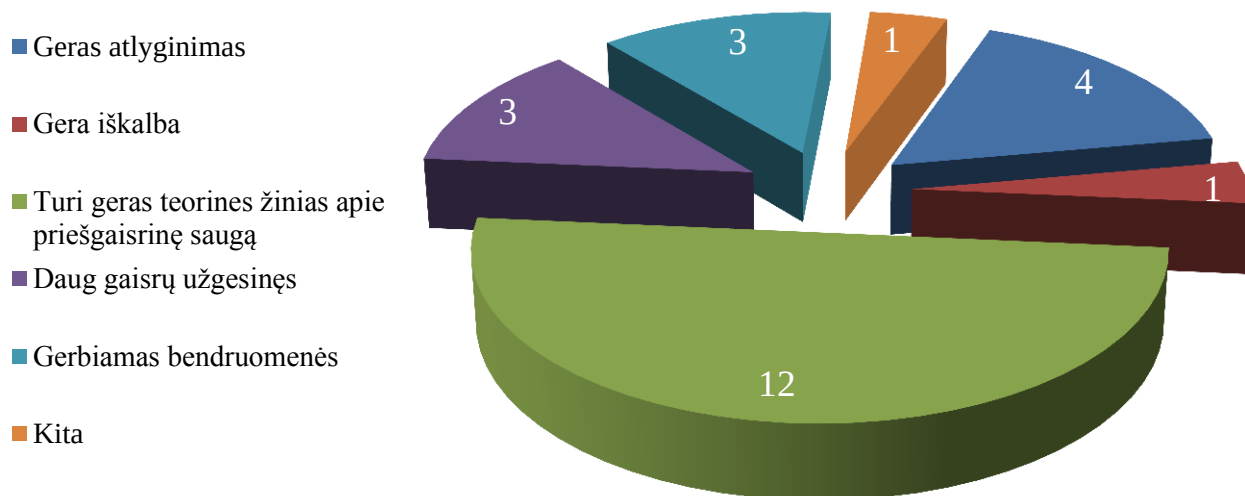
25 pav. Dalyvautų mokymuose, jeigu būtų pranešta iš anksto (n=17)

Išsakydami savo nuomonę, ko reikia norint būti geru savanoriu gesinančiu gaisrus, dažniausiai rinkosi gero atlyginimo variantą 7 respondentai (žr. 26 pav.), teiginiai, kad reikia turėti pakankamai teorinių žinių, mokėti dirbti su gaisrine technika bei kad ši veikla turi patikti, turėjo po 6 pasirinkimus. Po 4 atsakymus sulaukė teiginiai apie gerus praktinio darbo įgūdžius su gaisrine technika ir geros sveikatos turėjimas. Tiesa respondentai nedėmesingai perskaitė klausimą, jų buvo prašoma pasirinkti labiausiai tinkantį atsakymo variantą. Jei analizuoti po vieną variantą pasirinkusių respondentų atsakymus gero atlygio atsakymas išlieka, tačiau tiek pat renkasi ir teiginį, kad ši veikla turi patikti. Ir vienas respondentas neatsakė į šį klausimą.

26 pav. Geras savanoris gesinantis gaisrus

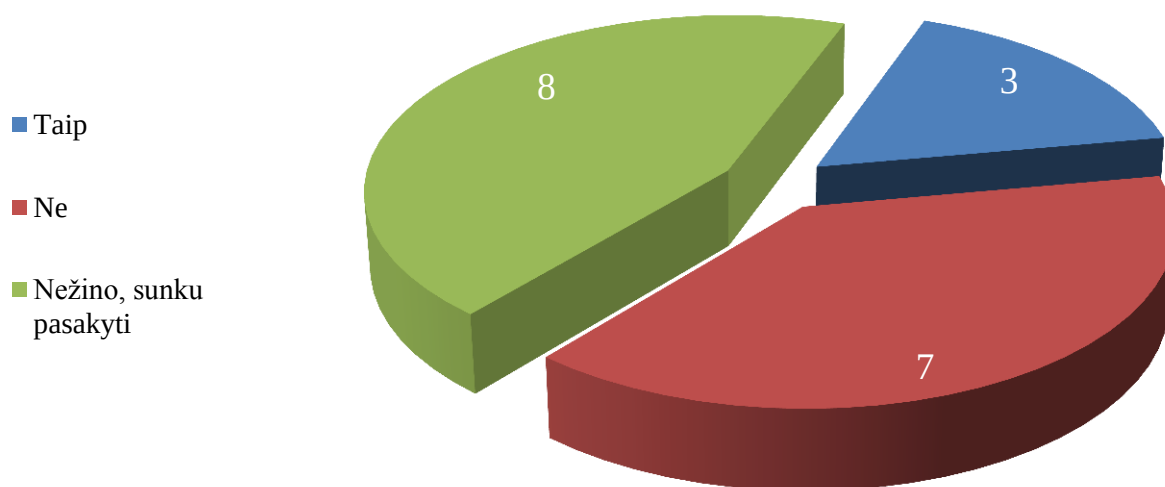
Prašant išreikšti savo nuomonę ko gi reikia norint būti geru prevencinės veiklos vykdytoju gero atlyginimo variantą pasirinko 4 ugniagesiai savanoriai (žr. 27 pav.).

27 pav. Geras savanoris vykdamas švietėjišką veiklą (n=17)

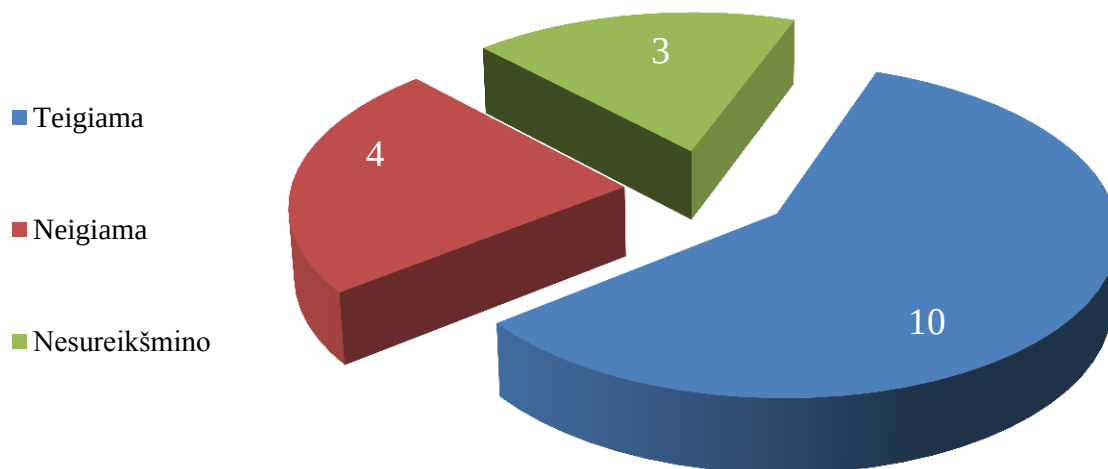
Populiariausias atsakymas turėti geras teorines žinias apie priešgaisrinę saugą 12. Šį kartą tik vienas respondentas pasirinko visus atsakymo variantus tą padaręs ir ankstesniuose atveju, o du respondentai pasirinko kelis po atsakymo variantus. Atlygio klausimas šiuo atveju nėra aktualus, tai gali būti siejama su tuo, kad gaisrų gesinimas yra sunkus fizinis darbas, o prevencinei veiklai tiesiog skiriamas laikas, kuris nesutapatinamas su sunkia veikla.

Moralinio pasitenkinimo nejaučia, arba nežino, abejoja net 83 procentai savanorių ugniagesių (žr. 28 pav.). Galėtume tai sieti su tuo, kad tapo savanoriu labiau priverstinai 6 respondentai buvo nurodę, kad tapo savanoriais vadovui nurodžius, bijodami netekti darbo (žr. 7 pav.). 4 iš 7 savanorių nejaučiančių moralinio pasitenkinimo yra nurodę, kad tapo savanoriais vadovui nurodžius.

28 pav. Būdami savanoriais ugniagesiais jaučia moralinį pasitenkinimą

Šeimos teigiamai vertina žinią, kad jų artimas žmogus bus savanoriu ugniagesiu (žr. 29 pav.). Tokių atsakymų 10, 4 atvejais atsakymas buvo neigiamas. 3 atvejais nurodoma, jog šis faktas tiesiog nebuvo sureikšmintas.

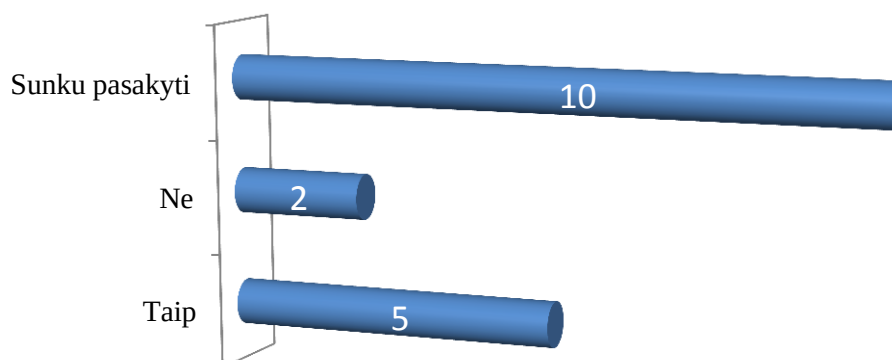

29 pav. Šeimos narių reakcija pranešus apie sprendimą tapti savanoriu ugniagesiu (n=17)

Šeši respondentai nežino, ar kaimynai ir bendruomenės nariai žino, kad jie savanoriai ugniagesiai, o 12 nurodė, kad aplinkiniams tai žinoma.

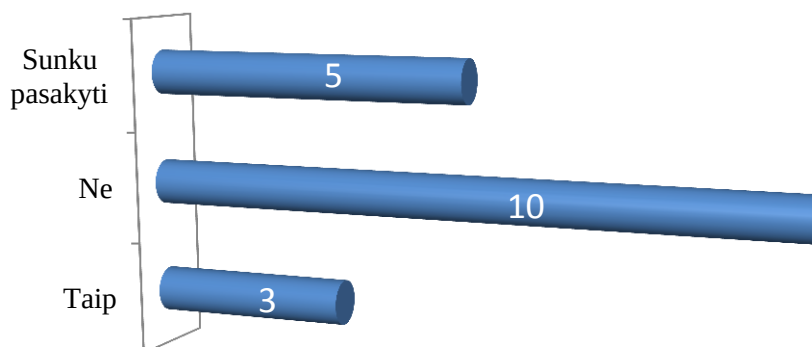
Kad yra naudingi bendruomenei mano 10 apklaustųjų, 8 nežino, o neigiamo atsakymo nepasirinko nei vienas, tad galima daryti prielaidą, kad savo veiklą visi savanoriai laiko prasminga.

Pasibaigus savanorio ugniagesio sutarčiai ją pratęsti žada 5 respondentai (žr. 30 pav.), 10 nėra apsisprendę, o 2 nusprendę sutarčių nebepratęsti. Sutarties planuoja nepratęsti asmuo vykdamas prevencinę veiklą bei respondentas nei kartą nedalyvavęs incidento likvidavime ir už buvimą savanoriu ugniagesiu negavęs jokio atlygio. Respondentas šiuo klausimu neišsakęs savo nuomonės teikdamas atsakymą į sekantį klausimą netiesiogiai pasako, kad šiuo klausimu jo atsakymas – taip.

30 pav. Tęstų savanoriavimo sutartį tokiomis pat sąlygomis (n=17)

Nebepratęstu savanoriavimo sutarčių, jeigu būtų nebemokomos kompensacijos 10 dabartinių savanorių ugniagesių (žr. 31 pav.), 5 nėra apsisprendę ir tik 3 testu sutartis. Tarp apsisprendusių testų sutartis, net ir negaunant atlygio 2 statutiniai ugniagesiai gelbėtojai.

31 pav. Testų savanoriavimo sutartį, jeigu būtų nebemokomos kompensacijos

Respondentų buvo prašoma išsakyti požiūrį apie savanorių ugniagesių veiklos atkūrimą ir ateities perspektyvą. Atsakant į šį klausimą išsiskyrė statutinių ugniagesių gelbėtojų ir likusių respondentų atsakymai. Pirmųjų atsakymai buvo optimistiški, antrųjų pesimistiški. Visų atsakymai buvo trumpi ir lakoniški, o štai vieno savanorio atsakymas idealiausiai atspindėjęs kolegų išsakytą nuomonę: „*Manau, kad mums dar per anksti savanorijai. Mažas pragyvenimo lygis ir sąmoningumas žmonių. Taip pat...*“ nėra kam savanoriauti, nes visi išvažiavo, o savanoriauja „... tie patys etatiniai“.

4.3 Interviu rezultatų analizė

Šiame poskyryje pateikiama asmenų savo veikloje susiduriančių su savanorių ugniagesių veiklos įgyvendinimu bei iš to kylančiomis pasekmėmis.

4.3.1 Interviu su Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus pavaduotoju Vygandu Kurkuliu

Siekiant išsiaiškinti priežastis, kurios nulėmė savanoriškos veiklos ugniagesyboje atsiradimą, kokie sunkumai kilo bandant organizuoti šią veiklą bei kaip įgyvendinta savanorių ugniagesių veikla, buvo atliktas pusiau struktūruotas interviu su Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus pavaduotoju Vygandu Kurkuliu. Pirmuoju klausimu siekta išsiaiškinti kas paskatino šalyje atkurti savanorių ugniagesių veiklą ir kada buvo žengti pirmieji žingsniai. V. Kurkulis nurodė, kad pirmieji žingsniai buvo 2010 metais, kuomet buvo kreiptasi į Vidaus reikalų ministrą su savanorystės koncepcija, tais pačiais metais pristatytas įstatymo projektas vyriausybei jam buvo pritarta ir įstatymo projektas buvo suderintas. Pasak respondento projektui nukeliavus į seimą „... dėl kai kurių politikų paaiškinimų, kad vos tik atsiras savanorystė, bus griauamas esamas ūkis, sutiko didelį pasipriešinimą“. Ilgą laiką nebuvo politinės valios šiam projektui įgyvendinti ir „tik 2014 metais

Vidaus reikalų ministrui ėmusis iniciatyvos“ savanoriškos veiklos atsiradimas šalyje tapo įmanomas. Savanorių ugniagesių atsiradimą „paskatino gyvenimo realijos“. Pasak PAGD direktoriaus pavaduotojo gyventojų skaičiaus kitimas rajonuose, išvykimų skaičiaus mažėjimas bei nuolatinis lėšų trūkumas esamos priešgaisrinės saugos sistemos išlaikymui, „kuri yra sudaryta principu kuomet rajonuose miesteliuose įsikūrusios savivaldybių priešgaisrinės tarnybos, valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba rajono centruose“ ir nors SPT tinklui skiriamos lėšos nebuvo mažos tačiau „apie 95 procentus skiriamų lėšų buvo pravalgomos būtent darbo užmokesčiui ir socialinio draudimo mokesčiam. To pasėkoje daugumoje SPT beviltiškai seno automobilių parkas, technika, įranga, netgi atskirais atvejais minimalios jos trūko, nebuvo skiriama lėšų ir galimybių esamų darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir tobulinimui, nes gaisrų gesinimas yra pavojingas darbas, ir žmogus einantis vykdyti pavojingą darbą rizikuojantis savo gyvybe privalo mokintis tobulintis“. Iš esmės SPT tinklo išsami analizė buvo daroma 2006 – 2007 metais „tinklas buvo šiek tiek optimizuotas, tačiau krizės metu buvo kaip amortizatorius, jis suveikė“ tačiau „taupymo veiksmais didelės pridėtinės vertės nebuvo įmanoma pasiekti, kadangi visam ūkiui smunkant automatiškai buvo taupoma...“ ir priešgaisrinės saugos srityje. Pasak pašnekovo neišsprendus SPT problemų ir „atlikus išsamią analizę, kas gi yra aplinkui Lietuvą tiek pasaulio tendencijas reikia pripažinti, kad tuo metu beveik visoje Europoje, o šiai dienai visose Europos šalyse vienokiu ar kitokiu pavidalu savanoriškos ugniagesių formuotės veikia“. Tai ir buvo pagrindiniai dalykai nulėmę savanorių ugniagesių atsiradimą.

Antruoju klausimu siekta sužinoti kurios šalies modeliu buvo remtasi bandant įdiegti savanorią ugniagesyboje ir koks požiūris tose šalyse (je) . Pasak V. Kurkulio „svajonių šalis kalbant apie savanorius ugniagesius tai aišku buvo Lenkija, nes tarpukario Lietuvoje tas veikęs mechanizmas jis buvo labai panašus. Jis rėmėsi vietos bendruomenės aktyviu dalyvavimu, o savivaldos ir valstybės reikalas yra padėti jiems, o ne taip kaip sovietmečiu įprasta, kad valstybei privalu rūpintis piliečiais, o piliečiai savimi ir savo aplinka neturėtu“. Respondentas paminėjo, kad kita šalis buvo Estija „nors mes pirmieji iš Pabaltijo šalių pradėjome kalbėti apie savanorių ugniagesių kūrimąsi, tačiau dėl politinių peripetijų apie kurias minėjau anksčiau, estai spėjo greičiau tą priimti ir mes jau važiuojome pas juos mokintis, kaip tai daryti būtent stengiantis išlaikyti kaimo vietovėse esantį tinklą...“ organizuoti savanorių ugniagesių veiklą. Kalbant apie požiūrį į savanorius ugniagesius PAGD atstovas paminėjo, kad požiūris tikrai teigiamas, nes „savo darbu ir iniciatyvomis daugeliu atveju yra užsitarnavę be galo didelę pagarbą savo aplinkoje, kurioje dirba daro reikalingus darbus. Ir tame tarpe, teko pastebėti, tai socialiai aktyvūs žmonės jie nevengia plačiau, daugiau daryti ne vien gaisrus gesinti, bet ir stengiasi būti naudingi savo bendruomenėje, padėti jiems“.

Trečiuoju klausimu domėtasi kokių reakcijų buvo sulaukta iš politikų, bendruomenių ir ugniagesių tarpo. Informantas nurodė, kad „politikams svarbiausi buvo du dalykai lėšos ir žmonės“. Siekiant suteikti kuo išsamesnę informaciją „teikdami įstatymo pakeitimo projektą, aiškinamuosiuose

raštuose ir viešojoje erdvėje kalbėjome apie pereinamąjį laikotarpį, nes negalima vieną dieną išjungti veikiančios sistemos ir pasakyti, kad atsiras bus kita pigesnė ir nemažiau efektinga... Todėl Lietuvoje pasirinktas savanorių ugniagesių diegimo variantas išnaudojant esamą savivaldybių ugniagesių tinklą“. Pasak V. Kurkulio didžiausias spaudimas buvo juntamas iš bendruomenių ir ypač politikų atžvilgiu. „Bendruomenėse buvo pakankamai daug kalbų ir ginčų, tačiau bendruomenėms svarbiausia, kad jų kaime arba jų aplinkoje išliktų ugniagesių komanda taip tenka aiškinti įrodinėti pavyzdžiais, bet kai parodai, kad tai iš esmės nepakeičia situacijos, o daugeliu atveju kalbant apie pirmą reakciją leidžia tikėtis geresnės paslaugos kokybės, kadangi tam kaime gali būti ne vienas savanoris, o 3-5 ir ne vienas jis atbėgs į gaisrą. Tikrai atsirado bendruomenėse socialiai aktyvių narių, kurie išreiškė norą patapti savanoriais ugniagesiais. Tik susiduriame su problema, kad kaimuose sąlyginai nedaug gaisrų ir savanoriams trūksta veiklos,... jeigu per metus vienas ar du gaisrai ir tu į jį nespėji, atsiranda nusivylimas...“. Didžiausia baimė buvo ir yra SPT ugniagesių tarpe, kurie sako „aš būdamas savanoris neteksiu darbo“. Pasak respondento tenka dažnai kartoti „esate žmogus turintis įgūdžius ir gebėjimus ir kaip taisyklė jei jūsų kaime kilo gaisras jūs ir taip atbėgate jo gesint. Tik būdamas savanoriu įgyjate tam tikru papildomų apsaugų, kaip draudimas tam tikrų kompensacijų gavimas ir šioje vietoje tai greitesnis patelkimas, nes jeigu iki tol nieks nežinojo, koku būdu jus patelkt... patelkimas aiškiai suvokiamas“ ir priminti apie pereinamąjį laikotarpį.

Ketvirtuoju klausimu siekiama išsiaiškinti koks modelis pasirinktas savanorijos įgyvendinimui, kas tie ugniagesiai savanoriai ir kada sistema veiks pilnai. V. Kurkulis interviu metu nurodė, kad savanorių ugniagesių veikla vykdoma SPT esamos struktūros pagrindu, kuomet išnaudojamos miestelių centruose esančios ugniagesių komandos. O savanoriai ugniagesiai „tai mes pirmiausia kalbame apie esamus darbuotojus tiek statutinius, tiek savivaldybių ugniagesius dirbančius kas ketvirtą parą ir po darbo dauguma jaučia pašaukimą pareigą ir poreikį padėti artimam patekusiame į nelaimę“. Kalbant apie prevencinę veiklą „mes žiūrim į buvusius mūsų darbuotojus, kurių amžius ar sveikata neleidžia aktyviai gaisrų gesinti, bet jų sukaupta didžiulė gyvenimiška patirtis...“ leidžia geriau perteikti priešgaisrinės saugos svarbą gyventojus supančioje aplinkoje. Sekanti savanorių ugniagesių grupė būtų jaunimas kuriam „siūlome egzotišką savanoriavimo būdą, sudėtingą. Bet vėlgi savivertės pakėlimui ir tam tikram adrenalinui tai puiki terpė ir jaunimas gali pabandyti. ... gal jie pasirinks profesionalaus ugniagesio daliai ar darbą SPT... turim nemažai pavyzdžių kuomet iš jaunųjų ugniagesių užauga realūs profesionalai“. Taip pat „socialiai aktyvūs bendruomenių nariai tie kurie nori gyventi saugiai, nori padėti savo artimui jie dažniausiai yra kitų organizacijų ir kitų savanoriškų veiklų dalyviai ir šioje vietoje neatsisako padėti“. Respondentas paminėjo, kad į savanorių gretas yra užsirašę rajonų merai, dvasininkai ne kaip garbės nariai, o kaip vykstantys į incidentų vietas ir prašantys, kad jie būtų iškviečiami. „Sistema pasileidusi, juda į priekį ar jinai įsivažiuos pilnai priklausys nuo tam tikrų politinių palaikymų. Be tvirto politinio sutarimo su merais, administracijų

direktoriais, SPT tą procesą galima nesant sutarimui užtęsti be galo ilgai. O norint padaryti pakankamai efektyvų ir kuo greičiau pajauti efektą 5 metų pereinamas laikotarpis yra būtent tai“. Tai sakydamas V. Kurkulis pamini, kad „pažvelgus į tuos, kurie nuo metų pradžios aktyviai ėmėsi šios veiklos jie turi apčiuopiamus rezultatus kalbant apie pinigus, o tie pinigai virs koviniais drabužiais atskirais atvejais kvėpavimo aparatais“.

Penktuoju klausimu siekta sužinoti su kokiomis problemomis kreipiasi savanoriškos veiklos organizatoriai. Tyrimo dalyvis atsakė, kad *„šį rudenį asmeniškai ir mūsų departamento darbuotojai susitikinėjo su faktiškai visais savanoriškos veiklos organizatoriais šalyje. Kalbėjome apie tai kas vyksta, kokios problemos. Tai tiesiog baimė suklysti ypač kalbant, kad savanorių ugniagesių kompensacijoms naudojamos valstybės dotacijos“.* Tai ir būtų viena pagrindinių problemų ir *„pesimistai, kurie nenori keisti ir daryti kalba aš nedarysiu nieko ir čia nesuklysiu“* taip stabdo procesą tam tikruose regionuose.

Šeštuoju klausimu norėta sužinoti ar savanoriams ugniagesiams mokamos kompensacijos išliks ar bus bandoma jų atsisakyti, o gal planuojama netgi didinti mokamas kompensacijas ir taip sulaukti daugiau savanorių. PAGD direktoriaus pavaduotojas pažymėjo, kad dėl kompensacijų dydžio ir mokėjimo mechanizmo buvo sutarta kad jie privalo būti. *„Tačiau patirtis rodo kad kai kurie atsisako šių išmokų kadangi jų dydis nėra pakankamas kad užtikrintų pragyvenimą, o jų administravimas kaip ir bet kurio iš biudžetinio lėšų šaltinio yra pakankamai sudėtingas, ilgas“.* V. Kurkulis nurodė, kad *„realios išlaidos dar mažesnės nei mūsų prognozuotos ir tai reiškia kad didesnis kiekis lėšų gali būti panaudotas reikalingesnėms veikloms“.* Kalbėdamas apie kompensacijų didinimą respondentas sakė *„nieks neatmeta galimybes, tačiau kiek tuomet didinti? Kad siektų tiek kiek atlyginimas? Kompensacija mokoma kad išvykai į gaisrą, deja Lenkijoje buvo pavyzdžių kuomet sugauti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn ugniagesiai savanoriai, kurie siekdami gauti lėšų padeginėjo atviras teritorijas, menkaverčius pastatus. Kolegos lenkai atkreipė dėmesį, kad nereikėtų labai didinti išmokų...“.* Taip pat išsakė nuomonę, kad galima svarstyti ir kitų parengties komandose užtikrinimo formų, *„tokių kaip budėjimas namuose vietose kur sunku rasti savanorių“.*

Septintas klausimas kokia savanorio ugniagesio vizija. V. Kurkulis atsakė *„manau mūsų pasirinktas tas kelias, kad savivaldybių ugniagesių komandos darbuotojai turi budėti, kadangi gali iš 10 savanorių negalėti atvykti nei vienas dėl to neturėtų nukentėti nei vienas žmogus ir bent minimalią pagalbą gauti“* ir bus tas modelis, o savanoris ugniagesys prie kiekvienos komandos bus po 5 metų.

4.3.2 Interviu su buvusiu Anykščių rajono ugniagesių tarnybos viršininku Rimantu Bilinsku, savanoriškos veiklos organizatoriumi rajone

Siekiant išsiaiškinti, kaip Anykščių rajone pavyko organizuoti savanorių ugniagesių veiklą, kokie sunkumai kilo, kokie sprendimai buvo priimami ir ko reiktų, kad savanorių gretos didėtų buvo

atliktas pusiau struktūruotas interviu su savanoriškos veiklos organizatoriumi rajone, buvusių Anykščių rajono ugniagesių tarnybos viršininku Rimantu Bilinsku. Pirmu klausimu siekta išsiaiškinti kaip rajone organizuotas reagavimas į gaisrus. R. Bilinskas nurodė, kad *„reagavimas vyksta pagal vietas iš principo jei gaisras seniūnijoje vyksta tos seniūnijos mašina, tada PGT...“* trečia automobilinė cisterna iš artimiausios seniūnijos. Planus rengia priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba, o jais vadovaujantis Bendrasis pagalbos centras ir kviečia pajėgas. Bendrasis pagalbos centras informuoja ir savanorius ugniagesius. *„Mėnesiui sudaromas UK darbuotojų budėjimų grafikas UK vadas jį rengia, o kai budi tik vienas darbuotojas į laisvą vietą užsirašo savanoris ugniagesys“*, jo telefono numeris perduodamas Bendrojo pagalbos centro dispečeriams. *„Dvi mūsų komandos skirtingai organizuoja užsirašymus į grafiką. Vieni sudaro jį iš anksto ir tai pilnai kontroliuoja komandos vadas suderindamas kas ir kada budės, kiti susitarę, kad tariausi tos dienos ryte, kai reikalingas savanoris...“* Jeigu gaisras didesnis tai dažnai dalyvauja ir daugiau savanorių ugniagesių, o ne tik vienas esantis sąraše.

Antru klausimu teirautasi iš kur gaunamos lėšos ir kaip gautos lėšos paskirstomos. Respondentas nurodė, kad skiriamos lėšos priešgaisrinei saugai savivaldybei *„valstybės deleguota funkcija ir jos gaunamos iš valstybės biudžeto“*. Savivaldybė papildomai skiria lėšų dviejų darbuotojų išlaikymui. *„Deleguotoje funkcijoje nėra įrašyta eilutė savanorijos veiklos vykdymui. Bet sutaupytų lėšų sąskaitą atsidarius sąmatoje atskirą eilutę pagal nuostatus, kurie skirti savanorijos apmokėjimui“*.

Trečiu klausimu domėtasi kaip vykdoma savanorių ugniagesių atranka. Interviu dalyvis nurodė, kad *„kol kas savanorija vykdoma tose komandose, kur turėjome nekomplektą po 7 darbuotojus ir tie mūsų žmonės tapo savanoriais tad atrankos nevykdėme“*. Kiti savanoriai yra statutiniai ugniagesiai, kurių sveikatos ir fizinio pasirėngimo reikalavimai daug didesni tad vykdyti atranką nebuvo būtinybės. *„Kalbėtasi su vietos bendruomenėmis, tačiau pažadai prisijungti prie savanorių taip ir liko pažadais“*. Pagal nustatytą PAGD direktoriaus tvarką atranka nebuvo vykdyta. *„Mes savanorių 18 turime, 10 Skiemonių komandoje ir 8 Traupyje.“*

Ketvirtu klausimu teirautasi ar sistemos pertvarkymas įvedant savanorius ugniagesius savalaikis žingsnis ar pavėluotas ir kokių principu pereinama prie savanorijos Anykščių rajone. Respondentas išsakė nuomonę, kad *„dalinai pavėluotas, kad kaime nebėra jaunų žmonių. Ir turėtų būti, kad ne 5 o 9 visi turėtų likti darbuotojais, dėl darbų saugos. Perėjimas lengvas nesunkus ir neskausmingas, gerai kad buvo nevaikoma iš darbo, pereinama etapiškai nebuvo prievartos kad liktų 5. O dabar, man atrodo, kad nepriimt į darbą kitų, natūralus nubyreėjimas išeinant į pensiją ar kitais atvejais ir atsilaisvina vietos, lieka laisvi pinigai. Gaila tik kad po 3 metų išėję į pensiją jie patampa netinkami savanoriai gesintojai. Vertėtų gal pagalvoti apie amžiaus prailginimą jei jo sveikata leidžia“*. Šiam momentui buvo planuota per 3 metus pereiti prie savanoriškos veiklos visose komandose, su tikimybe,

kad miestų statusą turinčiuose seniūnijų centruose liks po 9 darbuotojus ir prie jų galės prisijungti savanoriai.

Penktu klausimu siekta išsiaiškinti kiek rajono politikai prisidėjo prie savanorijos organizavimo rajone ir koks jų požiūris į savanorius ugniagesius. Informantas pažymėjo, kad rajono „taryba prisidėjo nuostatų pakeitimu ir daugiau kaip ir nesikišo į šitą veiklą. Na gal dar buvo sprendimas gaisrinį automobilį pirkti, kaip ir skatinti savanoriją...“ . Politikai savo požiūrį į savanoriją reiškė įvairiai, „kaip mes jiems ipūtėme. Nes pradžioje buvo kalba apie penketukus kaimuose sumažės ugniagesių, niekas neminėjo kad po 1-2 mažinti. Aš ir pats buvau prieš 9 naikinimą, todėl tam tikrų nesusipratimų buvo. Nes buvo kalbama kad paleisti po 4 žmones iš komandos mūsų atveju būtų 32 žmonės į gatvę, todėl buvo ir iš seniūnijų pusės pretenzijos tarybos nariams buvo ir buvo daug prieštaravimų nes nebuvo gerai informuoti“.

Šeštu klausimu domėtasi kokio teigiamo rezultato tikėtasi visame rajone organizavus savanorišką ugniagesių veiklą. R. Bilinskas apgailestavo, kad neišspręstas klausimas dėl automobilių cisternų įsigijimo sutaupytų lėšų sąskaita. „Gero tik materialinės bazės atnaujinimas. Mes pirkom drabužius, supirkom daiktus, gaisrines žarnas ir kita nebuvo pinigėliai išmėtyti į balą. Šie metai buvo geri nebuvo gaisrų, nereikėjo žmonių darbui, tai kai nėra gaisrų tai gali kažką padaryti. Gerai būtų kad galima būtų parką atnaujinti“.

Septintu klausimu teirautasi su kokiais sunkumais tarnyba susiduria bandydama organizuoti savanorišką ugniagesių veiklą. Respondentas paminėjo kelis aspektus, tai „lėšų panaudojimas buvo gal sunkumas, neapibrėžtumas. Pikta dabar tam kas lieka vienas budėti ir vienam tenka važiuoti, o kitose vis dar budi devyniese“. Taip pat pažymėjo ir tai, kad nėra daugiau pageidaujančių prisidėti prie veikiančių savanorių ugniagesių.

Aštuntu klausimu bandyta išsiaiškinti ar buvo vykdoma agitacija ir kiek sulaukta prašymų tapti savanoriais ugniagesiais. R. Bilinskas nurodė, kad „rajoninėje spaudoje buvo keletas straipsniukų paagituoti žmones prisijungti. Traupyje su bendruomene daug bendrauta. O dažniausiai patys ugniagesiai bando agituotis savo aplinkoje“. Taip pat minėjo, kad kreipėsi „vienas užsienietis, kitas neaiškus veikėjas su kriminaline praeitimi“, tačiau abiem atvejais nuspręsta nesudaryti su jais sutarčių, juo labiau abu interesantai gyveno mieste.

Devintu klausimu teirautasi apie vietos bendruomenių požiūrį į savanorius ugniagesius. Tyrimo dalyvis nurodė, kad „dėl Traupio buvo kalba, kad komandą uždaryti reiktų, bet dabar kai liko ir yra savanoriai bendruomenė ypatingai suinteresuota“. Savanoriai ugniagesiai gali daug pagelbėti žmonėms. Seniūnijos yra dalinai suinteresuotos gaisrinių buvimu. R. Bilinsko nuomone „bendruomenės galėtų prisidėti ir aktyviau įtraukdamos ir savanorius ugniagesius į tam tikrus vykdomus projektus“.

Dešimtu klausimu domėtasi kurioje komandoje pradėti savanorišką ugniagesių veiklą buvo lengviausia ir kur tą veiklą pradėti sunkiausia būtų. R. Bilinskas nurodė, jog *„Traupis be abejones buvo lengviausia suorganizuoti savanorius. Aktyvi bendruomenė, aktyvūs patys ugniagesiai. O ten kur didesnės bendruomenės galima gal lengviau suburti savanorius. Bėda gal Viešintos 5 ugniagesiai“*. Tačiau respondentas nurodė, kad kiekvienu atveju tai labai individualu, kaip pavyzdį pateikdamas Skiemonis, kuriuose prie komandos veiklos neplanuotai prisijungė du PGT pareigūnai. Vienas atsikraustęs gyventi ir dirbantis Utenoje, o kitas vietinis gyventojas pradėjęs dirbti Anykščių priešgaisrinėje gelbėjimo tarnyboje.

Vienuoliktu klausimu informanto buvo klausiama kurie savanoriai ugniagesiai reikalingesni ar gaisrus gesinantys, ar švietėjišką veiklą vykdančios. Buvęs ugniagesių tarnybos viršininkas neišskyrė kurie svarbesni ir sakė, kad *„švietėjišką veiklą galėtų mūsų 65 metų išėję kolegos gerai vykdyti. Kituose rajonuose, kur vis dar bibliotekos veikia, vaistinės tai kolegos jas pakviečia dalyvauti, sklaida didesnė. Mes švietėjiška veikla neagitavom užsiimti, labiau organizavomės gesinimui. Mes nesistengėm išpūsti skaičių“*.

Dvyliktu klausimu norėta sužinoti ko trūksta ugniagesiams savanoriams ar pakankamai jie patys motyvuoti šiam darbui ir domėtasi finansų pakankamumu jų išlaikymui. Apklausos dalyvis atsakė, kad *„finansų per akis, galėtume ir dvigubu tarifu mokėti šiuo metu. Aišku mokymus papildomus organizuojame. Šiuo metu dirba tiek mūsų esami ar buvę ir PGT darbuotojai, tad motyvacijos jiems netrūksta, jiems tai įprastas darbas. Mes mokymus ir taip vykdom, net su praktiniais užsiėmimais. Mokymai galėtų būti dažnesni, nes gaisrų mažai. Reikia geriau susipažinti su įranga esančia automobiliuose. O kas liečia motyvaciją net buvęs darbuotojas, kuris nebedirba pas mus, savanoriauti nusiteikęs, gal dėl to kad šeimoje yra kilę gaisrų, tai jis labai nusiteikęs. Prašėsi drabužius turėti su savimi, tai ir galvojame, kad visus reiktų aprūpinti pilna apranga, nes sudėtinga batus atitaikyti kokius įdėti į automobilį. Geriausia, kad jie pilną aprangą turėtų ir savo automobilyje atsivežtų į gaisrus“*.

Tryliktu klausimu siekta sužinoti respondento nuomonę ko reiktų norint padidinti savanorių ugniagesių gretas. R. Bilinskas žodžiais tai būtų *„paskatinimas pinigine išraiška. Su reklaminiais šūkais nieko nenustebinsime. Ir kitos privilegijos gerai kad būtų gal maitinimas savanorio ugniagesio vaikams mokykloje, pagerbimas bendruomenėje ir panašiai. Dovanėlę nupirkti, ekskursijos į teatrus išvežti. Geras ryšys tarnybų vadovų su seniūnijomis, gal dar galvoti apie pajamų mokesčių mažinimą savanoriui ugniagesiui“*.

4.3.3 Interviu su Traupio seniūnijos seniūnė Daiva Tolušyte ir Skiemonių seniūnu Stasiu Steponėnu.

Norint sužinoti vietos bendruomenės požiūrį į savanorius ugniagesius bendrauta su seniūniju, kuriose veiklą vykdo savanoriai ugniagesiai. Pirmu klausimu respondentų teirautasi kokį susidomėjimą

vietos bendruomenei sukėlė ugniagesių komandos veiklos pertvarkymas ir kokie klausimai domino juos. Pasak D. Tolušytės Pirmomis dienomis po reorganizacijos buvo „...padidėjęs bendruomenės susidomėjimas: kaip čia dabar bus? Bėgant laikui, susidomėjimo kaip ir nebeliko. Pradžioje domėjosi kas gali būti savanoriu, kaip juo tapti, koks atlygis, kaip derinti darbą ir savanorystę ir visi kiti su šia veikla susiję dalykai.“ S. Steponėnas teigė, kad „didžioji dalis bendruomenės ir dabar nežino, kad ugniagesių komandoje yra savanorių ugniagesių. Atskirų susirinkimų nebuvo rengiama...“. Savivaldybės ugniagesių tarnybos vadas buvo bendravęs šiuo klausimu, kad „...paagituoti žmones prisidėti prie savanorių ugniagesių, esu pats asmeniškai bendravęs ir su keletu ūkininkų, tačiau jie noro prisijungti neišreiškė argumentuodami, kad turi daug darbo ūkiuose“.

Antruoju klausimu domėtasi kokie teigiami ar neigiami pokyčiai pastebėti ugniagesių komandos veikloje po to, kai buvo įdiegta savanorija, gyventojų atsiliepimai apie komandų veiklą. Traupio seniūnė atsakė, kad jos nuomone „seniūnijos gyventojai patenkinti ugniagesių veikla, kadangi oficialių nusiskundimų nebuvo ir neteko girdėti.“ Pokyčiai tokie, kad „...neigiama tai, jog įvykus gaisrui, jei budi vienas ugniagesys, jis nesugeba pilnai ir laiku susidoroti su gaisru...“, o ugniagesiai, jei kyla gaisras seniūnijoje, kaip ir ankščiau atskuba vienas kitam į pagalbą. Skiemonių seniūnas nepastebėjo nei teigiamų, nei neigiamų pokyčių ir nusiskundimų nesulaukė iš gyventojų „kadangi visiems gerai, kad komanda liko ir neuždaroma, nes ankščiau tokių kalbų buvo, o savanorių ugniagesių klausimą patys ugniagesiai susitvarkė, tad gyventojai šiuo atveju liko nuošalyje“.

Trečiuoju klausimu teirautasi ko reiktų, kad didėtų savanorių ugniagesių – tiek užsiimančių švietėjišką veiklą, tiek gesinančių gaisrus, skaičius, o galbūt jis yra pakankamas. D. Tolušytė nuomone „reikia daugiau švietėjiškos veiklos, informacijos apie šią savanorystę, deramo atlygio ir dirbančių savanorių darbdavių lankstaus požiūrio į savanorystę.“ Seniūnės nuomone dabar esantis skaičius yra per mažas, tačiau nors ir buvo kalbėtasi su galimais savanoriai jie noro jais tapti neišreiškė. S. Steponėnas nurodė, kad „kaime jau dabar beveik nėra žmonių, jaunimo tad ir savanorių nėra iš ko paimti. Visi išvažiuoja, nes nėra darbo čia vietoje.“

Apibendrinant išanalizuotus duomenis, galima teigti, kad savanorių ugniagesių veiklos viešinimas Anykščių rajone nepakankamas, kas sąlygoja ir nepakankamą ugniagesių savanorių skaičių tiek gaisrų gesinime dalyvaujančių ir ypač švietėjišką veiklą vykdančių. Kita priežastis nulemianti mažą jų skaičių yra bendras gyventojų skaičiaus mažėjimas kaimiškose vietovėse bei pačių kaimo bendruomenių pasyvi veikla priešgaisrinės saugos klausimais. Esamų savanorių ugniagesių veikla organizuota tinkamai, lėšų skiriamų ugniagesių savanorių skaičiui išlaikyti pakanka, papildomai lėšos gali būti skiriamos asmeninių apsauginių priemonių įsigijimui, mokymų organizavimui. Beveik visi savanoriai ugniagesiai yra savivaldybės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos darbuotojai arba statutiniai ugniagesiai gelbėtojai. Išsiaiškinta, kad atlyginimo už sugaištą laiką svarba nulemia visus kitus dalyvavimo savanoriškoje veikloje motyvus. Negaunant kompensacijų už sugaištą laiką

savanoriškoje veikloje nedalyvautų didžioji dalis apklaustųjų, sutarčių žada nepratęsti ir tie savanoriai ugniagesiai, kuriems sudaryti savanoriškos veiklos sutartis nurodė vadovas. Savanoriams ugniagesiams reikalingas papildomas skatinimas, nors ir jaučiasi reikalingi bendruomenei, tačiau per menkas skaičius iškvietimų į incidentus skaičius sąlygoja motyvacijos praradimą.

IŠVADOS

1. Savanoriu galima laikyti asmenį, kuris laisva valia ir dažniausiai neatlygintinai skiria savo laiką, jėgas ir įgūdžius visuomenei naudingo darbo atlikimui, o savanoriška veikla yra galimybė kiekvienam, panaudoti savo sugebėjimus ir patirtį, teikti pagalbą kitiems, o dažnu atveju ir įgyti naujų patirčių, turtinti save dvasiškai ir pajusti pasitenkinimą gyvenimu. Savanoriavimas netapatinamas su uždarbiu, tačiau savanorio patirtos išlaidos turi būti kompensuojamos. Savanorystė dažniausiai pasireiškia jaunimo tarpe, o priežastimi, kodėl nutraukiama savanoriška veikla yra materialinė gerovė ir laiko stoka. Visaverčiam visuomenės saugumo užtikrinimui nepakanka vieno dominuojančio būtinus net kelių dedamųjų įsijungimas į procesą siekiant geresnio rezultato, mažesnių kaštų. Valstybiniu lygiu organizuota veikla turi būti palaikoma vietos savivaldos politikų ir institucijų bei aktyviai įsijungti turi vietų bendruomenės ar atskiri jų nariai savo galimybių ribose.

2. Europos valstybėse savanoriu ugniagesiu tampama sulaukus pilnametystės, atitikus tam sveikatos reikalavimus, išklauius tam tikras privalomas mokymosi programas. Šia veikla dažniausia užsiimama negaunant jokio atlygio, tačiau gaunamos tam tikros kompensacijos. Buvimas savanoriu ugniagesiu leidžia lengviau įsiliesti į profesionalių ugniagesių gretas. Atliekami darbai yra beveik tokie pat, kaip ir profesionalių ugniagesių. Ugniagesių savanorių skaičius nėra stabilus ir jis nuolat kinta. Šalyse, kuriose savanorija turi gilesnes tradicijas, pastebimas savanorių skaičiaus mažėjimas, o šalyse, kur ši veikla tik pradedama įgyvendinti stebimas savanorių pagausėjimas. Centrinės valdžios, politikų agitavimas dalyvauti savanoriškoje veikloje duoda teigiamus rezultatus, o didžiausiu trukdžiu tampa finansavimas.

3. Į gaisrus, kylančius atvirose teritorijose, Lietuvoje dažniausiai išvyksta savivaldybių priešgaisrinių tarnybų darbuotojai. Tačiau pažymėtina, kad šios tarnybos darbuotojai sudėtingesnių incidentų vieni nelikviduoja, o tokiems incidentams visada vadovauja statutiniai ugniagesiai gelbėtojai, kurie yra labiau motyvuoti, jų pasirėngimui skiriamas ženkliai didesnis dėmesys. Valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba ir savivaldybių priešgaisrinės tarnybos yra pagrindinės institucijos, užtikrinančios priešgaisrinę saugą Lietuvos Respublikoje. Savanorių ugniagesių veiklos pradžia teisiniai dokumentai parengti. Pagrindinis savanoriškos veiklos organizatorius – savivaldybių priešgaisrinės tarnybos. Savanoriškos ugniagesių veiklos įgyvendinimo metu teks daryti pakeitimus teisės aktuose, galimai sulaukiant priešpriešos juos įgyvendinant iš visuomenės, politikų pusės.

4. Savanorių ugniagesių veiklos viešinimas Anykščių rajone nepakankamas. Trūksta savanorių ugniagesių, dalyvaujančių gėsinant gaisrus ir ypatingai vykdančių švietėjišką veiklą. Bendruomenės, pradiniu momentu rodžiusios susidomėjimą savanorių ugniagesių veikla, prie jos neprisijungė. Esamų savanorių ugniagesių veikla organizuota tinkamai, lėšų, skiriamų ugniagesių savanorių skaičiui išlaikyti pakanka, papildomų lėšų reikia asmeninių apsauginių priemonių įsigijimui, mokymų

organizavimui. Beveik visi Anykščių rajono savanoriai ugniagesiai yra savivaldybės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos darbuotojai arba statutiniai ugniagesiai gelbėtojai. Atlyginimas už sugaištą laiką yra pagrindinis dalyvavimo savanoriškoje veikloje motyvas. Negavę kompensacijų už sugaištą laiką savanoriškoje veikloje nedalyvautų didžioji dalis apklaustųjų, sutarčių žada nepratęsti ir savanoriai ugniagesiai, kuriems sudaryti savanoriškos veiklos sutartis nurodė vadovas. Norint motyvuoti savanorius ugniagesius tęsti veiklą, reikia juos skatinti.

REKOMENDACIJOS

Savanoriškos veiklos organizatoriui Anykščių rajone:

- Aprūpinti savanorius ugniagesius asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis užtikrinti efektyvesniam reagavimui į incidentus.
- Su vietos bendruomenėmis ieškoti bendrų sprendimų siekiant padidinti savanorių ugniagesių skaičių, ypač švietėjiškoje veikloje.
- Dažniau organizuoti mokymus ir jų laiką derinti su savanoriais ugniagesiais.

Vietos savivaldai, bendruomenėms:

- Skatinti savanorius ugniagesius.
- Agituoti piliečius jungtis prie savanorių ugniagesių ne tik gaisrų gesinimui, bet ir švietėjiškai veiklai vykdyti.

Mokslininkams ir tyrėjams:

- Ištirti ugniagesių komandų, kuriose veikia savanoriai ugniagesiai, veiklos rodiklių skirtumus su tų komandų, kuriose tokia veikla nevykdoma.
- Ištirti savanorių ugniagesių veiklos tobulinimo galimybes, remiantis kitų šalių gerąja patirtimi.

LITERATŪRA

1. Abaravičienė, G. (2014). *Savanorystė, kaip mokinių lyderystės raiška (jaunojo ugniagesio – gelbėtojo atvejis)*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas.
2. Bakanauskienė, I., Brazaitytė, G. (2014). Jaunų žmonių poreikių Lietuvos darbo rinkoje analizė. *Organizacijų vadyba: Sirteminiai tyrimai*. 7-17.
3. Bakaveckas, A. (2005). Vietos savivaldos teisinės bazės plėtros problemos. *Viešoji politika ir administravimas*. 104-110.
4. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitė, V., (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda.
5. Brunet, A., DeBoer, L., McNamara, K. T. (2001). Community Choice Between Volunteer and Professional Fire Departments. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 26-50.
6. Butkuvienė, E. (2005). Dalyvavimas savanoriškoje veikloje: situacija ir perspektyvos Lietuvoje po 1990-ųjų. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 86-99.
7. Glinskienė, R., Petuškienė, E. (2009) Pasaulinės ekonominės krizės poveikis lietuvių reemigracijos ir protų nutekėjimo procesams. *Ekonomika ir vadyba*. 763-771
8. Girdvilienė, G., Karasevičiūtė, S., Trečiokaitė, E. (2010). Savanorystė socialinių gebėjimų ugdymo koncepcijoje. *Soter*. 79-92.
9. Grigaliūnas, M. (2014). *Oficialiosios vertybinės ES nuostatos dėl savanorystės ir jų santykis su savanoriškos veiklos įstatymuose Lietuvoje ir Belgijoje įtvirtintais savanorystės konceptais*. Regional Formation and Development Studies.
10. Gudžinskienė, V., Kurapkaitienė, N., Januškevičiūtė, A. (2013). *Savanorystės multikultūrinėje aplinkoje vadovas: projekto patirtis*. VšĮ Sorre.
11. Januškevičienė, J. (2011). *Savanorystės plėtros tendencijų Lietuvoje tyrimas*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
12. Jonutytė, I. (2006). Jaunųjų savanorių motyvavimas tęsinei socioeducacinei veiklai su vaikais. *Pedagogika*. 96-102.
13. Jonutytė, I., Bitinas, B. (2000). Savanorių rengimas darbui su socialinės raidos rizikos grupės vaikais: motyvacinis aspektas. *Socialiniai mokslai*. 119-124.
14. Jonutytė, I., Rekis, D. (2009). 14–18 metų jaunųjų sava norių saviugdą galimybės nevyriausybinėse organizacijose. *Socialinis ugdymas*. 72-82.
15. Hadzi-Miceva, K. (2007). Comparative Analysis of European Legal Systems and Practices Regarding Volunteering. *International Journal of Not-for-Profit Law*.
16. Haski-Leventhal, D., McLeigh, J. D. (2009). Firefighters Volunteering Beyond Their Duty: An Essential Asset in Rural Communities. *Journal of Rural and Community Development*. 80–92.
17. Izokaitienė, R. (2011). *Kaimo gyvenančių žmonių savanorystės patirtys*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
18. Kurapkaitienė, N., Sadauskas J. (2013). Savanorystė socialiniame darbe: Sąsajos ir įtampos. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. 83-88.

19. Marcinkevičiūtė, L. (2010). Bendruomenės narių veiklos motyvai savanoriškose organizacijose. *4-oji mokslinė – praktinė konferencija „Lietuvos kaimo vietovių konkurencingumo stiprinimas: geroji patirtis“*. 30-35.
20. Luobikienė, I. (2009). *Socialinių tyrimų metodika*. Mokomoji knyga. Kaunas.
21. Nefas, S. (2007). Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje. *Viešojo politika ir administravimas*. 70-80.
22. Nikartas, S. (2012). *Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje: daktaro disertacija*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
23. Jordan P., Ochman M. (1998). *Savanorių vadybos nevyriausybiniuose organizacijose pagrindai*. Vilnius: Savanorių centras.
24. Pitrenaitė, B. (2011). Saugios savivaldybės kūrimo Lietuvoje gairės. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 152-163.
25. Pitrenaitė, B. (2009). Ekstremalių situacijų valdymo politikos formavimo koncepcijos ir jų įgyvendinimas. *Viešojo politika ir administravimas*. 62-69.
26. Pitrenaitė, B. (2007). Socialinio veiksnio įtaka ekstremalių situacijų valdymui. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 230–238.
27. Pitrenaitė, B., Astrauskas, A., Mikulskienė, B. (2011). Saugios savivaldybės organizacinės valdymo struktūros kūrimas. *Viešojo politika ir administravimas*. 642–658.
28. Pivorienė, J. (2004). Nuo ankstyvosios filantropijos iki profesionalaus socialinio darbo. *Socialinis darbas*. 73-81.
29. Ražanauskaitė, V. (2011). Socialinio darbo studentų savanorių ir organizacijos sąveikos ypatumai. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. 183-194.
30. Ražanauskaitė, V., Kanašauskaitė, V. (2008). Savanoriška veikla socialinio darbo studijose. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. 147-159.
31. Rudnickaitė, G. (2012). *Subjektyvios vyrų įsitraukusių į savanorišką veiklą prasmės*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
32. Sakalauskas, G., Čepas, A., Nikartas, S., Ūselė, L. (2012). *Savanorystė probacijos sistemoje: prielaidos ir galimybės*. Teisės institutas. Studija. Vilnius.
33. Stasiukynas, A. (2014). Bendruomenių ir nevyriausybinių ne pelno siekiančių organizacijų veiklos tradicijos ir vadybos perspektyvos Lietuvoje. *Socialinės technologijos*. 370–384.
34. Survila, A., Valickas, A. (2015). Ekstremalių situacijų valdymas: ekstremalių situacijų vadybininkų kompetencijų modelio formavimo gairės. *Viešojo politika ir administravimas*. 265–278.
35. Survila, A., Stasiukynas, A. (2015). Bendruomenės dalyvavimo nepaprastų situacijų valdymo cikle lygių modelis. *Viešojo politika ir administravimas*. 590–603.
36. Sušinskienė, A. (2010). *Žmogiškųjų išteklių valdymas statutinėje valstybės tarnyboje: Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų atvejis*. Magistro baigiamasis darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
37. Šimkus, A., Brusokas, A. (2015). Savanorystės, kaip laisvalaikio formos gerinančios gyvenimo kokybę, pasirinkimo barjerų diagnostika: sporto industrijos atvejis. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*. 229-236.

38. Tamulynaitė, K. (2007). *Savivaldybių priešgaisrinės tarnybos veiklos problemos ir perspektyvos*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
39. Telešienė, A. (2015). Asmeninė ir socialinė subjektyvi gerovė Lietuvoje. *Filosofija. Sociologija*. 293–303.
40. Tureikytė, D. (2004). *Sociologinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vadovėlis (sud. Vylius Leonavičius). Kaunas: VDU.
41. Vidrevičienė, I., Žukovskis, J. (2010). Lietuvos kaimo bendruomenių bei seniūnijų tikslai ir funkcijos. *4-oji mokslinė – praktinė konferencija „Lietuvos kaimo vietovių konkurencingumo stiprinimas: geroji patirtis*. 66-71.
42. Želvytė, O. (2013). *Pasvalio rajono savivaldybės veiklos stiprinant gyventojų saugumą vertinimas*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
43. Šimkus, A. (2015). Savanorystės žmogiškųjų išteklių valdymas: nevyriausybinių organizacijų Lietuvoje patirtis. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 83-104.
44. Vasiljevas, E. (2015). *Tarnybos Lietuvos krašto apsaugos savanorių pajėgose motyvų analizė*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
45. Tamutienė, I., Šimkus, A. (2012). Savanoriškos veiklos valdymas Lietuvoje: nevyriausybinių organizacijų patirtys. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 105-121.

ŠALTINIAI

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas. *Žin.*, 2011, Nr. 86-4142.
2. Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymo Nr. IX-1225 1, 2, 7, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 18 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo V-1 skyriumi įstatymas. *TAR*, 2014, Nr. 17985.
3. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2015 m. balandžio 15 d. nutarimas Nr. 380 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymą“. *TAR*, 2015, 2015-06033.
4. Lietuvos respublikos Vidaus reikalų ministro 2015 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. 1V-246 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymą“. *TAR*, 2015, Nr. 4845.
5. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. 1-142 „Dėl Savanorių ugniagesių bendrojo fizinio parengtumo reikalavimų ir jų tikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 2015, Nr. 6796.
6. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. gegužės 21 d. įsakymas Nr. 1-160 „Dėl Savanorio ugniagesio pažymėjimo, Savanorio ugniagesio atpažinimo ženklo ir Savanorio ugniagesio pasižymėjimo ženklo nuostatų patvirtinimo“. *TAR*, 2015, Nr. 7724.
7. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. birželio 15 d. įsakymas Nr. 1-183 „Dėl Savanorių ugniagesių mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 2015, Nr. 9312.
8. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 7 d. įsakymas Nr. 1-221 „Dėl Savivaldybių priešgaisrinių tarnybų veiklos kokybinių ir kiekybinių rodiklių aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 2015, Nr. 12096.
9. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 11 d. įsakymas Nr. 1-226 „Dėl tipinės savivaldybių priešgaisrinių tarnybų veiklos atlikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 2015, Nr. 12221.
10. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. rugsėjo 22 d. įsakymas Nr. 1-268 „Dėl Savanorių ugniagesių, dalyvaujančių gesinant gaisrus, sveikatos reikalavimų nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 2015, Nr. 14082.
11. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. rugsėjo 22 d. įsakymas Nr. 1-269 „Dėl Savanorių ugniagesių, dalyvaujančių gaisrų gesinimo darbuose, nemokamų periodinių sveikatos patikrinimų tvarkos aprašo patvirtinimo“. *TAR*, 2015, Nr. 14083.
12. Lietuvos respublikos Vidaus reikalų ministro 2015 m. gruodžio 3 d. Nr. įsakymas 1V-962 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. birželio 9 d. įsakymo Nr. 1V-218 „Dėl Valstybinėms (valstybės perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“. *TAR*, 2015, Nr. 19212.
13. Lietuvos respublikos Vidaus reikalų ministro 2015 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. 1V-963 „Dėl Atlyginimo už sugaištą laiką gesinant gaisrus ar atliekant gelbėjimo darbus, už dalyvavimą planiniuose

kvalifikacijos tobulinimo kursuose (mokymuose ir (ar) pratybose), taip pat už kitų rašytinėse savanoriškos veiklos sutartyse numatytų užduočių atlikimą savanoriams ugniagesiams mokėjimo sąlygų ir tvarkos aprašo bei savanorių ugniagesių veiklos kompensuojamų išlaidų sudėties, jų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR, 2015, Nr. 19213.

14. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. gruodžio 23 d. įsakymas Nr. 1-390 „*Dėl Tipinės savanorių ugniagesių veiklos atlikimo ir savanorių ugniagesių veiklos organizatoriaus funkcijų vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo*“. TAR, 2015, Nr. 20617.
15. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2015 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 1-396 „*Dėl Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išsiuntimo į įvykio vietą organizavimo ir jų statusų pakeitimo tvarkos aprašo patvirtinimo*“. TAR, 2015, Nr. 2075.
16. Lietuvos respublikos Vidaus reikalų ministro 2016 m. balandžio 6 d. Nr. IV-261 „*Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. gruodžio 3 d. įsakymo Nr. IV-963 „Dėl Atlyginimo už sugaištą laiką gesinant gaisrus ar atliekant gelbėjimo darbus, už dalyvavimą planiniuose kvalifikacijos tobulinimo kursuose (mokymuose ir (ar) pratybose), taip pat už kitų rašytinėse savanoriškos veiklos sutartyse numatytų užduočių atlikimą savanoriams ugniagesiams mokėjimo sąlygų ir tvarkos aprašo bei savanorių ugniagesių veiklos kompensuojamų išlaidų sudėties, jų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo*“. TAR, 2016, Nr. 7975.
17. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. A1-73 „*Dėl Nacionalinės jaunimo savanoriškos veiklos programos patvirtinimo*“. Žin., 2013, Nr. 22-1100.
18. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 4 d. įsakymas Nr. A1-661 „*Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo*“. Žin., 2013, Nr. 125-6406.
19. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. Nr. 888 „*Dėl Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymo 1, 2, 7, 10, 11, 14, 16, 17, 18 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo nauju šeštuoju skyriumi įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui*“. Žin., 2012, Nr. 88-4581.
20. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo pakeitimo įstatymas. Žin., 2009, Nr. 159-7207.
21. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. 1-280 „*Dėl Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų atliekamų gaisrų gesinimo ir kitų gelbėjimo darbų organizavimo nuostatų patvirtinimo*“ Žin., 2013, Nr. 121-6161.

Interneto publikacijos

22. Lietuvos Respublikos Valstybinės darbo inspekcijos raštas (žiūrėta 2016-10-20). Prieiga per internetą <http://www.vpgt.lt/go.php/Savanoriai-ugniagesiai44137154195>
23. Eurobarometro tyrimo rezultatai (žiūrėta 2016-10-22). Prieiga per internetą [http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2011/juillet/04_07/EB752%20FS%20Volunteering%20LT%20\(LT\).pdf](http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2011/juillet/04_07/EB752%20FS%20Volunteering%20LT%20(LT).pdf)
24. Savanorių duomenų bazė (žiūrėta 2016-10-22). Prieiga per internetą <http://www.buksavanoriu.lt/jst>

25. Europos Komisijos Pirmininko Jeano-Claude'o Junckerio pranešimas (žiūrėta 2106-10-21). Prieiga per internetą http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3062_lt.htm
26. Jaunimo savanoriška veikla (žiūrėta 2106-10-21). Prieiga per internetą http://europa.eu/youth/eu/article/45/840_lt
27. Anykščių rajono tarybos sprendimas (žiūrėta 2016-12-27). Prieiga per internetą <http://denver.infolex.lt/anyksciai/Default.aspx?Id=3&DocId=7104>
28. (žiūrėta 2016-11-12) prieiga per internetą [file:///C:/Users/Vardas/Downloads/PAGD-ataskaita%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Vardas/Downloads/PAGD-ataskaita%20(1).pdf)
29. Kauno diena. Lietuvoje savanorių ugniagesių atsiras po trejų ketverių metų. (žiūrėta 2016-11-29). Prieiga per internetą <http://kauno.diena.lt/naujienos/salies-pulsas/rpalaitis-lietuvoje-savanoriu-ugniagesiu-atsiras-po-treju-ketveriu-metu>
30. Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos veikla. (žiūrėta 2016-12-10) <http://www.vpgt.lt/index.php?1255858744>

1 PRIEDAS. Savanorių ugniagesių apklausos anketa

GERBIAMAS APKLAUSOS DALYVI,

Esu Kauno technologijos universiteto Viešosios politikos magistro studijų programos studentas. Atlieku apklausą, kurios duomenys bus naudojami magistro baigiamajame darbe, siekiant išsiaiškinti savanorių ugniagesių veiklos naudingumą visuomenei, ugniagesių savanorių požiūrį į vykdomą veiklą, lūkesčius ir išskylančius sunkumus. Prašome Jūsų atidžiai perskaityti pateiktus klausimus ir pasirinkite Jūsų nuomone labiausiai atsakymui tinkantį variantą. Ši apklausa anoniminė. Jūsų pateikti atsakymai yra labai svarbūs.

Jums labiausiai tinkantį atsakymą pažymėkite **X**.

1. Kiek laiko esate savanoris ugniagesys?

- ☐ Trumpiau nei metus
- ☐ Trumpiau nei pusę metų

2. Kokios srities savanoris ugniagesys esate?

- ☐ Gesinantis gaisrus
- ☐ Vykdantis švietėjišką (prevencinę) veiklą
- ☐ Abu išvardinti variantai

3. Jūsų pagrindinė darbovietė?

- ☐ Savivaldybės priešgaisrinė tarnyba
- ☐ Statutinė priešgaisrinė tarnyba (komanda)
- ☐ Kita (įrašykite)_____

4. Ar be pagrindinio darbo Jūs dar dirbate ir kitame? Ar užsiimate kokia papildoma veikla?

- ☐ Taip dirbu (įvardinkite kur ar kokia veikla užsiimate)_____
- ☐ Ne, man pakanka viename darbe gaunamo užmokesčio

5. Kuris iš žemiau esančių teiginių, Jūsų nuomone, teisingiausiai atspindi savanorių ugniagesių atsiradimą Anykščių rajone? (galimi keli atsakymo variantai)

- ☐ Didėjantis gaisrų skaičius rajone reikalauja daugiau darbuotojų
- ☐ Per mažas savivaldybės ugniagesių skaičius rajone
- ☐ Per mažas statutinių ugniagesių skaičius rajone
- ☐ Rajono valdžios vykdoma reforma
- ☐ Siekis įtraukti bendruomenės į priešgaisrinės saugos užtikrinimą
- ☐ Mažėjant priešgaisrinei apsaugai skiriamų lėšų, siekiama optimaliai panaudoti skiriamas lėšas
- ☐ Kita (įrašykite)_____

6. Kas paskatino Jus tapti savanoriu ugniagesiu?

- ☐ Galimybė papildomai užsidirbti
- ☐ Noras aktyviau dalyvauti bendruomenės veikloje
- ☐ Vadovo nurodymas, netapęs savanoriu ugniagesiu prarasčiau esamą darbą
- ☐ Draugai (pažystami) pakvietė

- Pabuvus savanoriu didesnė tikimybė gauti pastovų ugniagesio darbą SPT arba statutinėje įstaigoje
- 7. Ar anksčiau turėjote savanoriavimo patirties? Jei taip nurodykite ką darėte?**
- Taip. _____
 - Ne
 - Negaliu atsakyti
- 8. Ar užtenka Jūsų komandoje esančių savanorių ugniagesių gesinančių gaisrų?**
- Pakanka
 - Galėtu būti daugiau
 - Galėtu būti mažiau
 - Neturiu nuomonės
- 9. Kokiu principu Jūs kaip savanoris ugniagesys dalyvaujate komandos veikloje?**
- Budžiu pagal sudarytą grafiką
 - Kai turiu laisvo laiko atvažiuoju į komandą
 - Esu tik užsirašęs į sąrašus
 - Atlieku tarnybos vado pavestas užduotis (atlieku komandos ir gaisrinio automobilio remonto darbus, dalyvauju švietėjiškoje veikloje)
 - Nežinau kaip organizuojamas darbas
- 10. Ar teko dalyvauti švietėjiškose akcijose priešgaisrine tematika?**
- Aš ugniagesys savanoris gesinantis gaisrus tad man prevencine veikla užsiimti nepriklauso
 - Niekas nekvieta dalyvauti tokiose akcijose, mielai prisijungčiau
 - Neturiu laiko dalyvauti akcijose
 - Aš ir nevykdydamas akcijų kaimynams ir pažystamiems nuolat primenu, kaip saugiai elgtis su ugnimi
- 11. Kaip dažnai esate traukiamas į grafiką kaip savanoris ugniagesys? (Įrašykite skaičių)**
- _____ kartus (ą) per savaitę
 - _____ kartus (ą) per mėnesį
 - Esu tik sąrašuose, bet į budėjimus nesirašau
- 12. Kiek kartų buvote iškviestas (vykote) į incidentą, kaip savanoris ugniagesys? (Įrašykite skaičių)**
- _____
- 13. Kas Jus iškvieta į incidentą?**
- Bendrojo pagalbos centro darbuotojai
 - Komandoje budėjęs ugniagesys
 - Komandos vadas (skyrininkas)
 - Tarnybos vadovas
 - Statutiniai ugniagesiai
 - Kita (nurodykite) _____
- 14. Ar Jūs gavote atlygį?**
- Ne
 - Gavau atlygį už sugaištą laiką ir sumokėjo už kurą
 - Nežinau kaip jį gauti
 - Kadangi esu savanoris tai man nereikalingas užmokestis
 - Žadu kreiptis į tarnybos vadovą su prašymu

- 15. Kaip manote ar pakankamai kompensuojamas savanorio ugniagesio sugaištas laikas ir vykimas į incidentus?**
- Pakankamai
 - Per mažas valandinis atlygis
 - Per maža kompensacija už nuvažiuotus kilometrus
- 16. Ar pakankamai esate aprūpintas apsaugos priemonėmis incidentų likvidavimui?**
- Turiu išduotas asmenines apsaugos priemones (šalmas, batai, apsauginiai ugniagesio drabužiai)
 - Turiu dalį išduotų asmeninių apsauginių priemonių
 - Neturiu, asmenines apsaugines priemones į gaisrus atveža budintis komandos ugniagesys
- 17. Ar savanorio ugniagesio su savimi turimos apsauginės priemonės įtakoja komandos veiklą? Pasirinkite Jums labiausiai tinkamą atsakymą**
- Kiekvienam savanoriui išduotos apsauginės ugniagesio priemonės lėšų švaistymas
 - Išduodamos apsauginės ugniagesio priemonės pritrauktų daugiau savanorių
 - Leistų man dažniau išvykti į incidentus
 - Esama tvarka tinkama, nieko keisti nereikia
- 18. Ar kaip ugniagesys savanoris buvote mokomas?**
- Ne
 - Taip
 - Man nebuvo reikalingi papildomi mokymai, kadangi esu mokęsis Ugniagesių gelbėtojų mokykloje
- 19. Ar gilate savo turimas teorines žinias?**
- Ne, manau žinau pakankamai
 - Ne, nes nėra medžiagos
 - Taip, pasiskaitau literatūrą budėjimų metu
 - Taip, parsinešu mokomąją medžiagą į namus
 - Taip, susirandu medžiagą internetu
- 20. Ar esamos mokomosios medžiagos pakanka savanoriams ugniagesiams?**
- Taip
 - Ne
 - Neturiu nuomonės
- 21. Ar turite pakankamai žinių vykdyti švietėjišką veiklą?**
- Taip
 - Ne
 - Sunku pasakyti, bet papildomi mokymai nepakenktų
- 22. Ar vedami praktiniai užsiėmimai su turima technika komandoje kurioje savanoriaujate?**
- Taip
 - Ne
 - Nežinau
- 23. Kaip dažnai rengiami praktiniai užsiėmimai komandoje, kurioje savanoriaujate?**
- Kartą į metus
 - Kartą į mėnesį
 - Kartą į savaitę
 - Nežinau

- 24. Ar pakanka praktinių užsiėmimų su turima gaisrine technika?**
- ☐ Taip
 - ☐ Ne
 - ☐ Sunku pasakyti
- 25. Jeigu apie planuojamus užsiėmimus būtų pranešta iš anksto ar dalyvautumėte juose?**
- ☐ Taip
 - ☐ Ne
 - ☐ Dalyvaučiau jeigu būtų už tai sumokėta
 - ☐ Nežinau
- 26. Ko reikia, norint būti geru savanoriu ugniagesiu, gesinančiu gaisrus? Pasirinkite Jums labiausiai tinkantį atsakymo variantą.**
- ☐ Turėti geras teorines žinias
 - ☐ Turėti gerus praktinio darbo su gaisrine technika įgūdžius
 - ☐ Mokėti dirbti su gaisrine technika ir turėti geras teorines žinias
 - ☐ Turėti gerą sveikatą
 - ☐ Ši veikla turi patikti
 - ☐ Mokamas geras atlyginimas skatina geriau atlikti užduotis
- 27. Ko reikia, norint būti geru savanoriu ugniagesiu, vykdančiu švietėjišką veiklą? Pasirinkite Jums labiausiai tinkantį atsakymo variantą.**
- ☐ Gero atlyginimo
 - ☐ Reikia turėti gerą išklabą
 - ☐ Turėti geras teorines žinias apie priešgaisrinę saugą
 - ☐ Daug gaisrų reikia užgesinti norint vykdyti švietėjišką veiklą
 - ☐ Bendruomenėje turi būti gerbiamas
 - ☐ Kita (Įrašykite)_____
- 28. Ar būdamas ugniagesiu savanoriu jaučiate moralinį pasitenkinimą?**
- ☐ Taip
 - ☐ Ne
 - ☐ Nežinau
- 29. Kaip Jūsų šeima priėmė žinią jog nusprendėte tapti savanoriu ugniagesiu?**
- ☐ Teigiamai
 - ☐ Neigiamai
- 30. Ar kaimynai, bendruomenės nariai žino, kad Jūs esate savanoris ugniagesys?**
- ☐ Taip
 - ☐ Ne
 - ☐ Nežinau
- 31. Kaip manote ar būdamas ugniagesiu savanoriu atnešate naudą bendruomenei?**
- ☐ Taip
 - ☐ Ne
 - ☐ Sunku pasakyti
- 32. Ar pratęsite savanoriavimo sutartį šiai pasibaigus tokiomis pat sąlygomis?**
- ☐ Taip

- ☐ Ne
- ☐ Sunku pasakyti

33. Ar pratęsite savanoriavimo sutartį šiai pasibaigus jeigu nebūtų mokama kompensacija už sugaištą laiką ir kurą?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Sunku pasakyti

34. Jūsų lytis?

- ☐ Vyras
- ☐ Moteris

35. Jūsų šeimyninė padėtis? Įrašykite

36. Jūsų amžius?

- ☐ 18-25
- ☐ 26-35
- ☐ 36-45
- ☐ 46-55
- ☐ 55-65
- ☐ Virš 65

37. Jūsų išsilavinimas

- ☐ Vidurinis
- ☐ Profesinis
- ☐ Aukštesnysis
- ☐ Aukštasis
- ☐ Kita (įrašykite) _____

2 PRIEDAS. Interviu su Vygandu Kurkuliu, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus pavaduotoju

1. Kas paskatino šalyje atkurti savanorių ugniagesių veiklą ir kada buvo žengti pirmieji žingsniai?
2. Ar rėmėtės kurios nors šalies pavyzdžiu kaip organizuoti savanorių ugniagesių veiklą? Koks požiūris į savanorius ugniagesius tose šalyse?
3. Kokių reakcijų buvo sulaukta iš politikų, bendruomenių ir ugniagesių tarpo?
4. Koks modelis pasirinktas savanorijos įgyvendinimui? Kas tie ugniagesiai savanoriai? Kada sistema veiks pilnai?
5. Su kokiomis problemomis į Jus kreipiasi savanoriškos veiklos organizatoriai?
6. Savanoriui ugniagesiui mokama kompensacija išliks ar bus bandoma jų atsisakyti?
7. Savanorio ugniagesio vizija. Kokia ji?

3 PRIEDAS. Interviu su Rimantu Bilinsku, buvusiu Anykščių rajono ugniagesių tarnybos vadovu (savanoriškos ugniagesių veiklos organizatorius Anykščių rajone)

1. Kaip rajone organizuotas reagavimas į gaisrus?
2. Iš kur gaunamos lėšos? Kaip gautos lėšos paskirstomos Jūsų tarnyboje?
3. Kaip vykdoma darbuotojų atranka?
4. Jūsų manymu sistemos pertvarkymas įvedant savanorius ugniagesius savalaikis žingsnis ar pavėluotas? Kokiu principu pereinama prie savanorijos?
5. Koks rajono politikų požiūris į savanoriją? Jų dalyvavimas ar tam tikri sprendimai buvo reikalingi organizuojant savanoriją rajone?
6. Kokio teigiamo rezultato tikėtės visame rajone organizavus savanorišką ugniagesių veiklą?
7. Su kokiais sunkumais tarnyba susiduria bandydama organizuoti savanorišką ugniagesių veiklą?
8. Ar daug sulaukėte prašymų tapti savanoriais? Ar vykdėte agitaciją?
9. Vietos bendruomenių požiūris į savanorius ugniagesius?
10. Kurioje komandoje pradėti savanorišką ugniagesių veiklą buvo lengviausia ir kodėl? Taip pat kur ta veiklą pradėti sunkiausia?
11. Yra dviejų tipų savanoriai ugniagesiai. Kurie reikalingesni?
12. Ko trūksta ugniagesiams savanoriams? Ar pakankamai jie patys motyvuoti šiam darbui? Ar pakanka finansų jų išlaikymui?
13. Ko Jūsų manymu reiktų norint padidinti savanorių ugniagesių gretas?

4 PRIEDAS. Interviu su Daiva Tolušyte Anykščių rajono Traupio seniūne ir Stasiu Steponėnu Anykščių rajono Skiemonių seniūnu

1. Ar jūsų seniūnijos ugniagesių komandos veiklos pertvarkymas įvedant savanorius ugniagesius sulaukė bendruomenės susidomėjimo? Kokiais klausimais domėjosi bendruomenės nariai?
2. Kokius teigiamus ir neigiamus pokyčius pastebėjote ugniagesių komandos veikloje po to, kai buvo įdiegtas savanorystės principas? Ar seniūnijos gyventojai patenkinti jų veikla? O galbūt buvo nusiskundimų?
3. Ko reiktų, kad didėtų savanorių ugniagesių – tiek užsiimančių švietėjišką veiklą, tiek gesinančių gaisrus, skaičius? O gal jų pakanka?